

Hva kjennetegner dialekten hos unge i Arendal i dag?

En undersøkelse av seks variabler hos åtte informanter

FILLIP KVALHEIM

VEILEDER

Elin Gunleifsen

Universitetet i Agder, 2024

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for nordisk og mediefag

Master

Forord

Innhold

Forord	2
1. Innledning.....	Error! Bookmark not defined.
1.1 Bakgrunn og motivasjon	4
1.2 Forskningsspørsmål og avgrensninger	5
2. Teori	7
2.1 Oversikt	7
2.2 Dialektbegrepet	8
2.3 Strukturalisme	9
2.4 Generativ grammatikk.....	10
2.5 Kognitiv grammatikk	11
2.6 Sociolingvistikk.....	13
2.7 Dialektologi.....	13
2.8 Teoretisk posisjon	16
2.9.1 Å skille østnorsk fra vestnorsk	18
2.9.2 Dialektutvikling.....	Error! Bookmark not defined.
3. Variablene	20
3.1 R-lyd.....	20
3.2 Retrofleksjer	22
3.3 R-vokalisering	23
3.4 Personlig pronomen i 1. person entall	24
3.5 Nektingsadverb.....	25
3.6 «Du» som objektsform	25
4. Metode.....	26
4.1 Om metode, kvantitet og kvalitet	26
4.2 Utvalg av informanter	28
4.3 Validitet og reliabilitet	29
4.4 Transkribering og lytteprosessen	31
5. Informantene	32

5.1 Om kapitlet.....	32
6. Resultater.....	40
6.1 Om resultatene.....	41
6. Samlet data om r-lyd	41
7. Drøfting av resultater	60
8. Litteraturliste	67
9. Transkriberte intervjuer og skjemaer	70
9.1 Samtykkeskjema.....	70
9.1.2 Intervjuguide	73
9.2 Informant1	80
9.3 Informant2	75
9.4 Informant3	95
9.5 Informant4	85
9.6 Informant5	90
9.7 Informant6	100
9.8 Informant7	106
9.9 Informant8	111

1. Innledning

1.1 Oppsummering

Dette er en nokså konsis gjengivelse av studiens oppbygning og funn. Studien undersøkte åtte informanters observerte bruk av fem variabler, samt deres selvrapporterte bruk av en siste variabel. De første fem variablene var r-lyd, retroflekser (fem forskjellige), personlig pronomen 1. person entall og nektingsadverb. Den siste variabel var «du» som objektsform. Studien baserte seg på intervju på opptak, intervjuet kan kalles semistrukturert. Spørsmål ble forberedt på forhånd, og informantene fikk vite om dem på forhånd. De fikk også tildelt et samtykkeskjema som de skrev under på. Informantene ble valgt ut av en lærer på en videregående skole i Arendal.

Resultatene viste at utradisjonelle former har vunnet terreng fra tradisjonelle former. Mer spesifikt ser skarre-r noe tilbakegang, retrofleksjer er nesten fullstendig gjennomførte innad i ord, personlig pronomen 1. person entall er oftest «jæ» og «jæi», nektingsadverbet er nesten utelukkende «ikke», og «du» brukes angivelig ikke av informantene. Dette talemålet ble forsøkt plassert i en østnorsk eller vestnorsk kategori, og konklusjonen var at talemålet heller hører hjemme i den østnorske gruppen. Dette avhenger likevel av hvilke kriterier som bør stilles til et østnorsk talemål, og temaet er mer nyansert enn det som fremkommer her.

1.2 Bakgrunn og motivasjon

Det var omtrent da jeg begynte på universitetet at jeg begynte å møte folk fra Aust-Agder, som det het den gangen. I Mandal, der jeg vokste opp, hadde jeg møtt svært få fra det området. Dialekten de snakket var som regel en sørlandsdialekt med østlandsk tonefall. Personlig legger jeg ikke alltid merke til dialekten hos de jeg møter, men i visse tilfeller ble det klart at folk fra Arendal ikke alltid snakket likt. Det samme gjelder Lillesand, Grimstad og så videre. Tidvis kunne jeg høre et særdeles østlandsk mål fra de kantene. Egentlig ganske ofte. Jeg, og andre på min alder, er for unge til å ha vært vitne til segmentet fra «Lillelørddag» om arendalsdialekten (som nå er 29 år siden). Vi kan likevel lure på om dialekten er den samme nå om dagen. Noen jeg møtte fra Arendal har hevdet at spesielt ungdommer fra området taler annerledes, og en annen mente det gjaldt spesielt det østlige Arendal. Jeg ville finne ut om noe faktisk hadde endret seg.

I 2021 skrev jeg bacheloroppgave om møtet mellom skarre-r og retrofleksjer. Der ble jeg mer kjent med Sørøstlandet, som er et område der retrofleksjer og skarre-r møtes. Jeg leste også artikler av Arne Torp. Torp (2017) skriver for eksempel at unge i Arendal har et talemål som skiller seg lite fra vanlig Oslo-mål, og at r-vokaliseringen kan ha banet vei for retrofleksjer. Sistnevnte påstand kan jeg ikke fastslå, men dette er i hvert fall noe av bakgrunnen for min oppgave. Når det gjelder intervjuene jeg skal utføre, er min hypotese at omtrent halvparten av informantene har rulle-r og flere andre utradisjonelle trekk. Det vil vise seg.

Jeg er interessert i talemål og fonologi, og det er kanskje noe av grunnen til at jeg nå valgte å studere en dialekt. I bacheloroppgaven så jeg på området som helhet, og kanskje spesielt områdene lengre øst. Valget av Arendal hadde nok også grunnlag i at det kan være et slags regionscenter for det østlige Agder, også etter sammenslåingen av fylkene. I tillegg er det en relativt stor by, og jeg hadde hørt flere anekdoter om talemålet i Arendal enn de andre byene i området. Det var også vanskelig å finne nyere artikler eller masteroppgaver om arendalsdialekten, og jeg hadde også lyst til å finne ut mer om en dialekt og en by jeg visste lite om. Denne oppgaven er også inspirert av Gullhav (2020) sin oppgave, som undersøkte grimstaddialekten, og jeg brukte også den i arbeidet med min bacheloroppgave. Jeg vil også rekke en takk til veileder Elin Gunleifsen for hennes støtte.

1.3 Forskningsspørsmål og avgrensninger

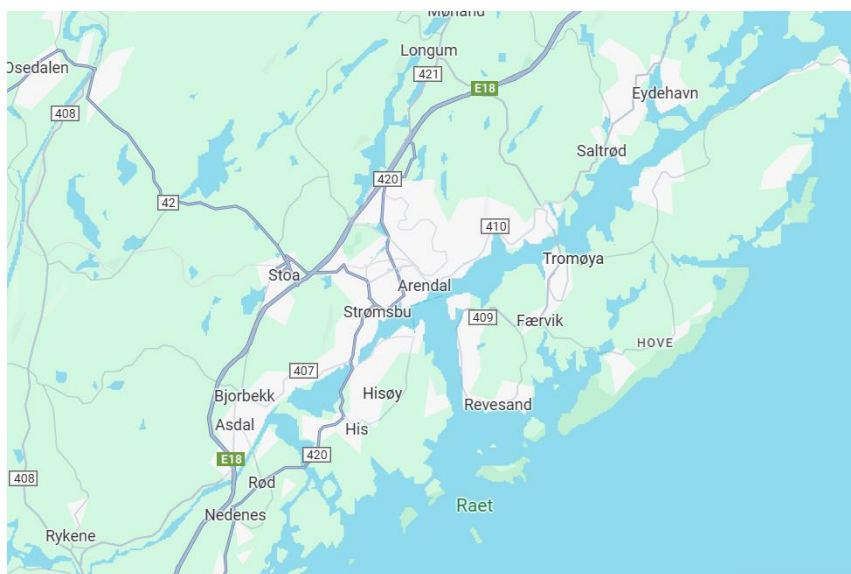
Denne oppgaven er altså en undersøkelse av utvalgte språklige trekk i talemålet til et antall informanter fra Arendal. Trekkene, eller variantene, er valgt ut fordi de skiller det tradisjonelle talemålet i Arendal fra andre (f.eks. østnorske) talemål. Disse er følgende: r-lyd, retrofleksjer, r-vokalisering, personlig pronomen i 1. person entall, «du» som objektsform og nektingsadverb. Noen av de språklige trekkene som Gullhav (2020) brukte i sin masteroppgave er også med her, men for eksempel r-vokalisering finnes først og fremst mellom Arendal og Risør (Torp, 2017) og er derfor mer aktuelt i denne oppgaven. Det kunne vært interessant å undersøke enda flere språklige variabler, men oppgaven måtte også avgrenses.

Denne oppgaven er ikke primært en undersøkelse av talemønster knyttet til sosiale variabler, og derved er de fleste informantene skoleelever fra samme skole og samme alder. Oppgaven tar sikte på å danne en slags beskrivelse av talemålet i Arendal i 2023, og et nokså tilfeldig utvalg av unge voksne syntes passende til det. Det er likevel ikke nok informanter i undersøkelsen til å trekke konklusjoner om «arendalsdialekten», noe som kanskje ville krevd mer enn en masterstudent har tilgjengelig. Videre diskusjon om lingvistikk og metode kommer i senere kapitler.

Et interessant spørsmål er hvorvidt den dagens arendalsdialekt er hovedsakelig sørlandsk eller østlandsk. Språkrådet (2023) diskuterer forskjeller mellom talemål i Oslo, samt «talt bokmål». Standard, folkelig talemål i den regionen innebærer for eksempel tjukk l, som ikke nødvendigvis er utbredt i Arendal. På den andre siden mangler tradisjonelt «vestkantmål» hunkjønnsbøyning av substantiv, og det gjelder trolig svært få av Arendals innbyggere. Vi kan likevel nøye oss med begrep som «standard østlandsk» i denne oppgaven, og vi kan overse målmerker som tjukk l. Hovedfokuset er dessuten å avdekke bortfall av tradisjonelt «arendalske» varianter.

Selve forskningsspørsmålet for oppgaven er: «Hva kjennetegner dialekten hos unge i Arendal i dag?» Målet er å kartlegge dialekten slik den snakkes av de yngste voksne i området, og sammenligne dette med den tradisjonelle arendalsdialekten. Videre vil Voss (1940) sin beskrivelse av Arendal bymål bli brukt til sammenligning, og Martin Skjekkellands (2005, 2021, 2022) arbeid har også en sentral posisjon i oppgaven. For min undersøkelse vil de nevnte variablene være en slags målestokk. Dette diskuteres videre i metodekapitlet.

1.4 Kart

Kilde: Google Maps

2. Teori

2.1 Oversikt

Lingvistikk er studiet av språk, og dette kalles også språkvitenskap. Både spørsmål om hva språk er, og hva vitenskap er, har blitt diskutert av lingvister gjennom tidene. Vi snakker altså om ulike retninger, hvorav noen har vært mer utbredt enn andre gjennom historien. I denne oppgaven ser vi først på visse sentrale begreper, før vi går videre til noen store teorier fra 1900- og 2000-tallet. Disse teoriene kan gi oss grunnlag for å forstå dialekter, dialektendring og språkvitenskap mer generelt. Teoriene er strukturalisme, generativ grammatikk og kognitiv grammatikk. Andre store lingvistiske retninger som kunne inngått i oppgaven er f.eks. historisk-komparativ lingvistikk, systemisk-funksjonell grammatikk (osv.). Etter dette ser vi på feltene sociolingvistikk og dialektologi. Så kommer et underkapittel om denne oppgavens posisjonering innenfor feltet, og så teori rundt inndeling av de norske dialektene.

Vi kan trekke visse skillelinjer mellom lingvistiske teorier basert på ulike karakteristika. Et grunnleggende skille er det mellom formalingvistikk og funksjonell lingvistikk, som f.eks. preget den internasjonale lingvistikken rundt 2002 ifølge Norges forskningsråd (2002, s. 60). Vi kan også bruke begreper som «mikrolingvistikk» og «makrolingvistikk» om de samme kategoriene (Lyons et. al., 2023). Formalingvistikk er opptatt av å beskrive språk uten å se på videre sosial funksjon, mens funksjonell lingvistikk fokuserer på det aspektet. Det kan også trekkes et skille mellom nasjonal og internasjonal (allmenn) lingvistikk, som ifølge Norges forskningsråd var relativt sterkt i Norge rundt 2002 (Norges forskningsråd, 2002, s. 61). Videre har vi et skille mellom synkron og diakron lingvistikk. Synkron lingvistikk undersøker språk på et gitt tidspunkt, mens diakron lingvistikk undersøker språkutvikling over tid.

2.2 Dialektbegrepet

Først må vi se på hvordan vi kan skille mellom «dialekter» og tilknyttede begrep. For å forstå hva som kan kalles en dialekt, kan vi begynne med å sette det opp mot begreper som «språk». Det kan være politiske og sosiale grunner til at vi skiller mellom språk og dialekter. Språk som «en dialekt med hær og flåte» ble bl.a. sagt av lingvisten Max Weinreich, og har blitt diskutert av Språkrådet (2023). I artikkelen snakker Språkrådet likevel om standardspråk eller nasjonalspråk, altså én variant av språket. Det er også mulig å tenke seg at det norske språkområdet som helhet er en dialekt av «skandinavisk», siden det råder en viss felles forståelse på tvers av landegrensene. Samtidig bør vi være forsiktige med å konstatere at «språk» og «dialekt» egentlig betegner det samme. Mange språk er unike nok til at talernes forståelse begrenses til morsmålet (uten videre innlæring). I slike tilfeller kan det ha eksistert nære «slektninger» som har dødd ut. Det finnes også språk som ikke «har» stater eller militærmakt. Baskisk kan i hvert fall oppfylle begge disse kriteriene. Det samme gjelder konstruerte språk som esperanto. Slike, i tillegg til utdødde språk som latin, kan i dag læres på samme måte som fremmedspråk. Er disse språkene egentlig «dialekter» av andre språk, eller andre dialekter? Et mulig, omtrentlig skille følger «felles forståelse» eller «innbyrdes forståelse».

Det kan også oppstå problemer med bruken av «felles forståelse» som kriterium for dialekter. Det kan for eksempel være vanskelig å måle. Den elvdalske varieteten i Sverige er såpass lite forståelig for andre svensker at det kan regnes som et eget språk, men den svenske staten har likevel regnet det som en dialekt av svensk (Berge, 2016). Uten nasjonalpolitiske hensyn ville slike tilfeller trolig havnet i språkkategorien fremfor dialektkategorien. Dette er likevel et unntak i skandinavisk sammenheng, og vi kan argumentere for at nordmenn flest vil forstå andre nordmenn litt bedre enn de forstår svensker flest. Det er også «formålstenlig» å regne norsk som ett språk, slik Sandøy (1996, s. 22) skriver.

Definisjonen til Nynorskordboka (Språkrådet & Universitetet i Bergen, 2023) av «dialekt» anfører at det er en variant av et språk som tales i et bestemt geografisk område, altså er språk et slags samlebegrep på et «høyere plan» enn dialekt. Dette virker som en rimelig definisjon, spesielt innenfor det norske språkområdet. Dialekter forstås også som noe

mangfoldig, altså blir begrepet overflødig om det bare finnes én varietet (som riktignok er sjeldent). Videre kan «dialekt» brukes synonymt med ord som «mål» (Sandøy, 1996, s. 23) og «talemål», men sistnevnte er kanskje et mer generelt begrep. En dialekt forbindes ofte med et bestemt område, for eksempel en by, og vi kan også bruke ordet «geolekt» om dette (slik Lund et. al. (2021) gjør). Geolekter skiller seg fra hverandre geografisk, mens «sosiolekter» skiller seg fra hverandre sosialt. Begge er generelle og brukes av flere individer. «Dialekt» omfatter også begge, og er derfor et samlebegrep. Det kan tilpasses brukssituasjonen, som Sandøy (1996, s. 23) skriver, og det kan nok være et litt løst begrep. Vi kan også bruke «idiolekt» om ett individs språkssystem (Sandøy, 1996, s. 22).

2.3 Strukturalisme

Når det gjelder lingvistiske teorier, var strukturalismen utbredt under mye av 1900-tallet. I Norge sto ikke strukturalismen like sterkt som i f.eks. Danmark (Norges forskningsråd, 2002, s. 60). Den har likevel vært nokså fremtredende i norsk språkforskning siden 1960-tallet. Ifølge Tvetter (2006, s. 36) var den historisk-komparative metoden fortsatt i vigør på 1980-tallet i Norge, selv om strukturalismen ser ut til å ha dominert frem til omtrent 1975-1981. I tillegg må vi huske at sosiolingvistikken vokste frem på 1970-tallet, og retningen har hatt stått spesielt sterkt hos nordister (Norges forskningsråd, 2002, s. 67).

Det er viktig å spørre seg om det er (f.eks.) dialekter som abstrakte systemer, eller dialekter slik de brukes av enkeltmennesker, som skal undersøkes (og om det er mulig å skille dem). Ferdinand de Saussure skilte f.eks. mellom «langue» og «parole», altså språkssystemet kontra språkbruk. Saussure og den europeiske strukturalismen (Lyons et. al., 2023) mente altså at det var et abstrakt system av strukturer som kunne skilles fra utsagn, der sistnevnte er individets tilnærming. Det kan altså sammenlignes med et stykke musikk og de ulike orkestrene som måtte spille stykket. Vi kjenner likevel igjen stykket, og tilnærmer oss det. Dette er i det minste en intuitiv forklaring når det kommer til konstruerte språk, fremmedspråk og utdødde språk (som «læres»).

En svakhet ved Saussures strukturalisme er at språkssystemet ikke må læres og øves inn på samme måte som et stykke musikk, i hvert fall ikke morsmålet. Det er ikke vanlig å tenke seg om før man klarer å uttrykke seg. En annen svakhet ved skillet er at grammatikk og ordforråd påvirkes av bruk, der «nyord» og nye grammatiske former kommer inn i språket. Det kan snarere virke som at språkssystemet er mønstre for hvordan vi ofte uttrykker oss, og at vi både retter oss etter språkssystemet og motsatt. Om et enkelt språkssystem i det hele tatt finnes, er usikkert. Dialektal variasjon skulle tilsi at språkssystemer kan være lokale og tilhøre individer.

Saussure skilte også mellom form og substans, der ordenes form var tilfeldig og opposisjon mellom lyder bærer mening. Det er derimot usikkert om form egentlig er tilfeldig. Det kan virke som at ord, uttrykk og metaforer tydeliggjør semantikkens betydning for språklig form. Dette blir tydelig i onomatopoetika, og (kanskje) i sammensetting av ord. Førstnevnte er altså «lydord» som imiterer virkelige lyder, og de illustrerer at språklig form ikke nødvendigvis er tilfeldig (selv om onomatopoetika kan variere mellom språk). Videre har vi ord som «solnedgang», som betegner øyeblikket da solen «går ned» bak horisonten. Ordet kan ha oppstått ut ifra vår opplevelse av en hendelse, eller i hvert fall opplevelsen til de som først skapte ordet. Samtidig har spansk ordet «anochece» som peker på overgangen fra dag til natt. Mange vil likevel oversette ordet til «solnedgang» på norsk, og fra et praktisk perspektiv gir det mening. Samtidig kan vi argumentere for at det er ulike konsepter som representeres av begrepene. «Linguistic relativity», eller Sapir-Whorf-hypotesen, går ut på at språkets struktur henger sammen med vår oppfatning av virkeligheten. I så måte vil også ulike språk kunne omfatte ulike konsepter, eller en ulik mengde konsepter. Dette diskuteres av Elffers (2012, s. 20-21 & 26-27), som hevder at Saussure avsto dette til fordel for et syn der den konseptuelle helheten er konstant uansett språk. Konseptene er altså terrenget, og språk er kartene.

2.4 Generativ grammatikk

I den strukturalistiske perioden dukket det opp en utfordrer, nemlig Noam Chomsky. I dag regnes han som en forsker innen «generativ grammatikk». Lyons et. al. (2023) skriver at «[t]he effect of Chomsky's ideas was phenomenal». De skriver også at den generative

grammatikkens fremvekst var den viktigste utviklingen på 1900-tallet. I Norge kom generativ språkforskning på 1970-tallet, og dominerte i flere tiår (Tveter, 2006, s. 36).

Chomskys teori var at menneskehjernen har en språkevne ulik andre arter, altså en medfødt evne til å generere grammatisk korrekte setninger. Dette kalles «universal grammar» (UG), altså en grammatikk alle mennesker har, med unntak av patologiske særtilfeller (Chomsky, 1986, s. 18). Chomsky påpekte at barn kan bruke komplekse grammatiske regler uten tilstrekkelig instruksjon (Chomsky, 1986, s. 8-9), og dette ble kalt «poverty of stimulus». Det var tilsynelatende mangel på instruksjon i korrekt grammatikk gitt til barn. Vi lærer altså neppe språk gjennom behavioristisk «stimulus» og «respons», skal vi tro Chomsky. Han brukte også visse eksempler for å støtte synet. Disse kan virke overbevisende, selv om de ikke nødvendigvis beviser teorien. Han nevner f.eks. ikke meningsinnhold som en mulig forklaring på «poverty of stimulus»-problemet, i hvert fall ikke her. Det er også verdt å nevne at generativ grammatikk ser på setninger som enten grammatisk korrekte eller ukorrekte, og derfor kan de vurderes i henhold til «grammatikalitet».

Chomsky fremhevet også språklig kreativitet, altså at vi lager nye setninger vi ikke har «lært». Det kan vi gjøre med en viss automatikk. Begrepet «recursion» beskriver en syntaktisk uendelighet der vi kan legge til uendelig mange fraser i en setning. Han brukte dette til å forklare at menneskelig språkevne var adskilt fra generell kognisjon (Ibbotson & Tomasello, 2016). Et motargument er at ethvert menneske vil miste oversikten over meningsinnholdet i en setning om den når en viss lengde, men Chomsky forsvarte dette med at menneskelig hukommelse har grenser (Ibbotson & Tomasello, 2016). Ellers hevder Chomsky (1986, s. 12) også at språkevne er noe annet enn kunnskap om språk. Det innebærer at vi har kunnskap om hvilke setninger som er grammatisk korrekte, og vi trenger ikke å finne bevis for dette ute i verden. På det viset kan introspeksjon brukes som metode, altså rasjonalistisk og logisk tenkning rundt språk. Vi kan rett og slett tenke oss frem til hvordan språket fungerer. Chomskys ettermæle i lingvistikken er mangfoldig, og blant annet har han inspirert videreutviklinger av nevrolingvistikkk. Som Ingram (2007, s. 5) skriver, ønsket Chomsky å gjøre lingvistikkk til en gren av den kognitive vitenskapen.

2.5 Kognitiv grammatikk

I nyere tid har teorien kognitiv grammatikk satt søkelys på semantikk og kognisjon. Teorien opponerer spesielt mot generativ grammatikk, og ser på språk som tett knyttet til kognisjon og sanseerfaring. Ronald Langacker er kjent for å ha skrevet mye om kognitiv grammatikk, for eksempel den relativt tykke «Cognitive Grammar: A Basic Introduction». Han forklarer at kognitiv grammatikk ser på grammatikk som symbolsk, altså at fonologiske og semantiske elementer henger sammen, og at dette er alle strukturene et språk trenger (Langacker, 2008, s. 5 & 15). Ifølge kognitiv grammatikk er syntaks avhengig av mening, og ikke autonom (Langacker, 2008, s. 18). Vi kan for eksempel ta idiomatiske uttrykk, der meningsinnholdet i en setning eller frase er noe annet enn det «komponentene» skulle tilsi. Dette taler for at vi lærer språk via «usage events», inkludert sanseintrykkene vi får når språk brukes, og at vi kanskje lærer fraser og setninger på samme måte som ord. Alt dette er ulikt det vi finner i generativismen, og var i hvert fall lenge en «opprørsk» teori. Teorien kan også anses å være mer mangfoldig. Dette skyldes nok delvis at den sikter på å beskrive semantikk og kognitive konseptualiseringer i detalj. Tilhengere av kognitiv lingvistikk generelt har også pekt på viktigheten av metaforer for språkbruk, som har blitt til metafor-teori (Langacker, 2008, s. 7). Dette henger sammen med at «language is viewed as an integral facet of cognition» (Langacker, 2008, s. 8).

Kognitiv grammatikk har altså kommet med mange nye forklaringer på språk og kognitive fenomener. Noen flere eksempler er prototypiske kategorier (begreper) i stedet for klassiske, samt at grammatikalitet i setninger ikke er et spørsmål om «enten/eller» (Langacker, 2008, s. 13). Kognitiv grammatikk har, som navnet tilsier, et visst psykologisk preg. Begrepet «entrenchment» brukes om spåklæring, og refererer til koblinger i hjernen som oppstår ved læring av ord, fraser og annet. Hyppig brukte ord og fraser får sterkere koblinger. Vi ser for eksempel at verb og substantiv vi bruker mye, oftere har uregelrette bøyingsmønstre (Endresen, 1995, s. 67). Uansett er dette synet på språklæring noe mer behavioristisk enn det generative synet, siden det hevdes at språkkunnskap kommer «utenfra». Teorien kan altså kalles empiristisk.

Det skal også sies at kognitiv grammatikk ikke er strengt funksjonal- eller formalingvistisk. Langacker (2008, preface, vii) går så langt som å si at skillet ikke finnes (lenger), fordi feltet har beveget seg i retning av kognitiv grammatikk. Langacker (2008, s. 13) ser også ut til å være skeptisk til skillet mellom synkron og diakron lingvistikk, så vel som andre «sharp

boundaries», da de kanskje heller er tiltenkte skiller enn oppdagede skiller. Det stadfester også Endresen (1995, s. 68).

2.6 Sosiolingvistikk

Sosiolingvistikk er et lingvistisk felt som studerer språk i en sosial kontekst, og ikke minst sosial variasjon. William Labov anses for å være en slags grunnlegger av sosiolingvistikk, men han likte ikke begrepet. Labov (1972, introduction, xiii) anfører nemlig at all lingvistikk må være sosial. Begrepet har likevel etablert seg nokså godt, og sosiolingvistikk står relativt sterkt i Norge (som tidligere nevnt). Vi kan også snakke om språksosiologi, som har en mer sosiologisk enn lingvistisk ramme.

Labov (1972, introduction, xiii & xiv) hevder at lingvistisk forskning har lagt ideologiske barrierer mot å studere språk «in everyday life». Han er altså opptatt av bruksbasert språkforskning. Noen av ideene hans kan minne om kognitiv grammatikk, f.eks. ønsket om å betrakte «relations of more or less». Han (Labov, 1972, s. 187) ser ikke ut til å forkaste skillet mellom performanse og kompetanse, men etterspør i hvert fall en ny tankegang rundt språk. Selve språket brukes i en sosial kontekst, og setninger må kanskje kommunisere noe til noen for å være en del av språket (Labov, 1972, s. 183). Dette kan henge sammen med hans tanker om «sosiolingvistikk» som overflødig begrep, som han også skriver om på samme side. Vi kan merke oss at Saussure sin tradisjon har blitt kalt «the «social» school of linguistics» (Labov, 1972, s. 185), selv om dens forskere ikke har studert menneskers sosiale liv. Som vi husker, mente Saussure at språket eksisterer som et slags system i hjernen til alle språkbrukerne, og Labov hevder at dette førte til et paradoks i språkvitenskapen. Språkets «sosiale» side studeres gjennom ett enkelt individ, mens språkets individuelle side studeres gjennom sosial kontekst (Labov, 1972, s. 186). Forskere satte søkelys på den første av disse, og derfor fikk vi ingen ordentlig «science of *parole*».

2.7 Dialektologi

Dialektologi er studiet av dialekter. Det er en del av språkvitenskapen, og faller ofte sammen med andre språkvitenskapelige felt. Som i sosiolingvistikken, står språklig variasjon sentralt. Dialektstudiet kan likevel omfatte både sosial og geografisk variasjon (Sandøy, 1996, s. 22), men det dreier seg uansett om dialektale og språklige forskjeller.

Sandøy (1996, s. 12) skriver om dialektstudiets historie i Norge. Vi kan altså trekke linjer tilbake til 1800-tallet, og til og med 1700-tallet. Denne tidlige forskningen hadde en nasjonalromantisk bakgrunn, og (noen) dialekter ble sett på som rester av et bedre, tidligere språk (f.eks. norrønt). På så måte var dialektbeskrivelser tidvis idealiserte, og samsvarte ikke alltid med talemålet til en viss befolkning (Sandøy, 1996, s. 13). Gamle informanter ble foretrukket. Spørsmålet er om en preferanse for unge informanter vil by på lignende utfordringer. Det beror kanskje på hvor dekkende en dialektbeskrivelse tar sikte på å være. I tillegg kan vi undres om det er unge informanters nåværende talemål som blir «fremtidens» talemål. Uri (2004, s. 139) ser ut til å tro det, og skriver at «dagens feilbruk er fremtidens bruk». Også Kristoffersen (1980, s. 83) skriver også at språkforandringer kan identifiseres mens de skjer, gjennom å måle bruksfrekvensen til «variasjonsreg[ler]». Vi bør likevel være forsiktige med å anta hvilke innovasjoner som setter seg for godt, siden det teoretisk sett kan snu.

Skjekkeland (2005, s. 17) skriver videre om norsk dialektgranskning i et historisk perspektiv. Tidlige, sentrale forskere i Norge var f.eks. Ivar Aasen og Amund B. Larsen. Larsen skrev skildringer av tre store bymål, nemlig Kristiania, Bergen (med Gerhard Stoltz) og Stavanger bymål (med Mandius Berntsen) (Skjekkeland (2005, s. 28). Interessant nok var det langt senere, med sosiolingvistikkenes inntog på 1970-tallet, at bymålsforskningen fikk vind i seilene igjen. Et unntak fra dette er en beskrivelse av nettopp Arendals bymål fra 1940, skrevet av Fridtjof Voss. Denne er inspirert av de tidligere nevnte beskrivelsene av Kristiania og Bergen bymål. Han hevdet å legge «vulgærmålet» til grunn, som tyder på en mindre idealisert eller romantisk innfallsvinkel. Arendalsdialekten ble nok, i likhet med lignende byer, ikke ansett for å være en bastion for norrøne språkdrag. Vi kommer tilbake til denne.

Mange moderne dialektstudier er sosiolingvistiske. Sandøy (1996, s. 96) slår fast at den vitenskapsgrenen som studerer språklig variasjon er sosiolingvistikk, og i så fall kan det være vanskelig å skille ut dialektologi som et særegent felt utover dette. Skjekkeland (2005,

s. 20) skriver derimot at «dialektologi» er et ord som har blitt brukt om geografisk variasjon og målførekunnskap. Vi kan hvert fall se noen tydelige forskjeller mellom sociolingvistikk og tradisjonell dialektologi. Gullhav (2020, s. 21) diskuterer temaet, og plasserer sin studie av grimstaddialekten i et skjæringspunkt mellom de to. Typisk for tradisjonell dialektologi er bruken av få og «gode» informanter med lang bohistorikk i et geografisk område, der informantene er eldre menn som jobber i primærnæringer. Typisk for sociolingvistikk er et fokus på heterogenitet innenfor et geografisk område, bruk av ulike informanter og studier av bystrøk. Dette er altså ulike mønstre for hva og hvem som undersøkes i et språkområde, samt hvordan det gjøres. Dialektstudier fremstår som geografisk komparative, mens sociolingvistiske studier fremstår som sosialt komparative.

Et spørsmål er hvilken lingvistisk teori som egner seg best til å studere dialekter. Sandøy (1996, s. 23-24) ser ut til å ha en strukturalistisk vinkling, f.eks. ved at han skiller tydelig mellom synkroni og diakroni. Han ser også på språk og dialekter som «fullstendige» språkssystem, og at disse utgjør en slags avtale mellom språkbrukere. Dette kjenner vi fra Saussures filosofi. Samtidig diskuterer han menneskelig språklig kreativitet i Chomskys ånd (Sandøy, 1996, s. 23). Dialektologi baserer seg, i hvert fall delvis, på å hente inn data (empiri). Vi ville støtt på problemer om vi skulle prøvd å resonnerer oss frem til hvilke dialekter som finnes eller utvikles, gitt alle faktorene som kan spille inn. På den andre siden kunne vi nok studert korrekthet og «knoting» med utgangspunkt i dialekter, men det er usikkert om dette er hensiktsmessig. I alle fall er det rimelig å basere seg på empiri for å forske på dialekter, og dette finner vi blant annet hos William Labov (1972) og hans studier i New York-området. Fløgstad (2022, s. 191) hevder f.eks. at den generative teorien tidvis blitt ansett for å være abstrahert fra faktisk språkbruk. Kristoffersen (1980) brukte likevel generativ fonologi som sitt utgangspunkt, og diskuterer språkvariasjon i lys av den generative teorien (Kristoffersen, 1980, s. 78). Han skriver blant annet at Chomsky selv skal ha åpnet for å studere språk gjennom innhenting av data, men dette endte ikke opp med å dominere den generative skolen. Chomsky fremhevet også intuisjon, men ikke nødvendigvis intuisjon knyttet til dialekter spesielt.

Chomskys søken etter universalialia kan også ses i sammenheng med vitenskapsteori. Karl Popper er kjent for å stille krav om falsifisering, altså at empiriske teorier må kunne falsifiseres for å være vitenskapelig gyldige. Han er også kjent for den hypotetisk-deduktive metoden. Hans krav har hatt stor betydning for empiriske vitenskaper. Gitt at dialektstudier

bruker empirisk materiale, er dette relevant. Vi kan også diskutere om språkvitenskap er en naturvitenskap eller humanvitenskap, og om ulike metoder skal gjelde for de to typene. Vi fortsetter på det temaet i neste kapittel.

2.8 Teoretisk posisjon

Denne oppgaven har en dialekt som forskningsobjekt, og kan derfor plasseres i feltet dialektologi. Først kan vi gå inn på vitenskapsteori, som vi delvis har sett på tidligere. Deretter spisser vi inn den teoretiske rammen.

Språkvitenskap regnes ofte som en «menneskevitenskap», «humanvitenskap» eller lignende. Det er altså et studium av noe som angår og skapes av mennesker, noe språk og dialekter er. Videre kan det også hevdes at humanvitenskaper må bruke andre metoder enn naturvitenskaper. I så fall er «hermeneutikk» en slik vitenskapstradisjon, og den bygger på tolkning (av tekster, eller kanskje også muntlige intervjuer). Den såkalte «hermeneutiske sirkelen» beskriver en tolkningsprosess der vi stadig får mer forståelse for et studieobjekt ved å gå mellom del og helhet. Det kan være svært ulike syn på menneskevitenskaper, naturvitenskaper, og deres forhold. Det er usannsynlig at mennesket og menneskehjernen danner en egen «dimensjon» utenfor naturvitenskap, men er også forståelig at forskningsmiljøene har gått hver sin vei.

På den andre siden er det lett å argumentere for at mennesker bør studeres på en annen måte enn naturen. Det skyldes delvis at mange anser mennesker som noe adskilt fra naturen, og som noe mer komplekst: en uavhengig aktør med følelser, ønsker, refleksjoner, erfaringer (osv.). Vi har historisk sett ikke kunnet gå inn i hjernen på mennesker og se hva som foregår og hvordan noe oppleves. Dette er grunnlaget for fenomenologi, altså studiet av «levd erfaring» eller «opplevd virkelighet». En kan også dra inn samfunnsvitenskapelig «standpunktteori» med det samme. Utfordringen er at subjektiv virkelighet, hvis den finnes som selvstendig enhet, ikke er like verifiserbar eller falsifiserbar som objektiv virkelighet. «Viten» innebærer en overveiende sannsynlighet for at noe er sant. Vi tenker oss at den sannsynligheten øker når det er snakk om flere vitner/informanter i stedet for én, kanskje

fordi vi nærmer oss noe vi kan enes om, noe *mer* eller *nesten* objektivt. Her finnes det nok et skille mellom eldre og yngre sosiolingvistikk. Labov (1972, s. 14) studerte blant annet to varianter hos innbyggere i Martha's Vineyard i USA, og skriver om viktigheten av objektive kriterier og objektiv validitet.

Når det gjelder formalingvistikk og funksjonell lingvistikk, er oppgaver som denne ofte i den funksjonelle leiren. Det gir mening, siden «dialekt» som fenomen har en åpenbar sosial side. Samtidig er det også universelle sider av språk og talemål, kanskje mest tydelig ved fonetiske begrensninger. Labov uttrykte at all lingvistikk egentlig er sosial, og det er helst et definisjonsspørsmål. En kan like gjerne si at all lingvistikk er nevrolingvistikk. Språk er en menneskelig aktivitet, og derfor er både kognisjon og personlighet involvert. Personlighet påvirker hvordan vi snakker, noe Sandøy (1996, s. 105) nesten rører ved gjennom å diskutere «intensjon». Personlighet er både miljø og genetikk (Mikkelsen, 2021). Vi finner få spor av biologi hos lingvister, med unntak av generativister og Chomsky selv. En grunn kan være skillet mellom naturvitenskaper og humanvitenskaper. Vi kunne f.eks. sett for oss bruk av psykologisk kunnskap i sosiolingvistikk, studier som sammenligner språkbruk med trekk som «åpenhet» osv. Slike analyser gir kanskje etiske utfordringer. Det er naturlig at ulike lingvistiske tradisjoner har studert ulike sider av språket, men disse kan heller utfylle enn utelukke hverandre.

Det har også vært vanlig å avgrense studier til visse språkfamilier eller områder, derav studiet «Nordisk språk og litteratur» og begrepet «nordistikk». Denne oppgaven er en del av dette, og undersøker en norsk dialekt. Hvis vi skal skille mellom allmenningvistikk og forskning på individuelle språk, må denne oppgaven plasseres i det språkspesifikke feltet. Det er også usikkert om det egentlig gir mening å skille mellom synkron og diakron språkvitenskap når det kommer til dialektstudier. På den ene siden kan vi si at dialektutvikling er en diakron prosess, men det gir lite mening å utelukke den synkrone variasjonen fra denne. I denne oppgaven tar vi ikke sosiale variabler, med unntak av bosted, med i regnestykket. På den måten er det ikke en «ordentlig» sosiolingvistisk studie, og den synkrone variasjonen i Arendal kommer kanskje ikke tilstrekkelig til uttrykk her. Det er altså først og fremst en slags dialektbeskrivelse med utgangspunkt i unge språkbrukere. Når det gjelder anvendt lingvistikk kontra teoretisk lingvistikk, hører denne oppgaven mest hjemme i sistnevnte.

2.9 Å skille østnorsk fra vestnorsk

Arendalsdialekten hører til bymålene og kystmålene i Agder. Ifølge Skjekkeland (2005, s. 149-150) ble talemålene i gamle Aust-Agder regnet med i samme dialektgruppe som østnorske talemål, altså den «søndenfjeldske Række». Rundt 1900 ble det også snakket om en todeling mellom østnorsk og vestnorsk, som både Hans Ross og Amund B. Larsen brukte. Larsen (1906, s. 102) skriver for eksempel at det viktigste skillet innad i norske dialekter går mellom de østlige og de vestlige. Både tjukk l og jamvekt ble altså regnet for å høre ganske tett sammen med østnorske mål, som Skjekkeland (2005, s. 150) skriver. Det var noe diskusjon rundt klassifiseringen av nordnorske mål, og om todelingen bygde på for få målmerker til å være legitim. Hallfrid Christiansen tok angivelig til orde for en firedeling, der trekk som apokope og høytone/lavtone ble tatt i betraktning.

Både todeling og firedeling brukes i dag, og interessant nok har læreverket NDLA (Lund et al., 2021) en forholdsvis utdypende nettside om temaet. De presenterer todeling og firedeling som en debatt der elever kan argumentere for og mot. De nevner for eksempel argumentet til Hallfrid Christiansen om at todelingen er for enkel og overser flere målmerker (jfr. Skjekkeland, 2005, s. 150). Noe vi kan merke oss er at dialektene øst i Agder er i den vestnorske gruppen, ifølge kartet de bruker som illustrasjon for firedelingen. Det skyldes nok hensyn til infinitivsendelser og tjukk l, hvis kart (Skjekkeland, 2005, s. 200 & 203) viser lignende grenser mellom øst og vest. Venås & Skjekkeland (2023) skriver også at det er de vanligste kriteriene for en slik inndeling. I så fall er det kanskje først når disse trekkene kommer inn i arendalsdialekten at den kan regnes for å være østnorsk.

Det ville likevel vært svært overraskende om dette har skjedd blant de unge der. Oslo er delt når det gjelder disse trekkene, da de tradisjonelt ikke finnes i vestkantmålet (Språkrådet, 2023). Hvor definerende de egentlig er for østnorsk, kan diskuteres. Likevel er utbredelsen ellers stor. Dersom østkantmålet kan ha større påvirkningskraft enn vestkantmålet, som har blitt undersøkt av for eksempel Skramstad (1999), kan vi se en slik situasjon. Vi har også fenomenet «talt bokmål», som Språkrådet (2023) nevner. Siden det er få tegn til f.eks. tjukk

I og bortfall av a-ender for hunkjønn, spiller kanskje et slikt «standardspråk» en rolle. Siden mange språkforskere mener at ingen strengt tatt snakker bokmål (Språkrådet, 2023), og vi ikke har et offisielt standardspråk, er det svært vanskelig å konkludere. Det kan være komplisert å prøve å avdekke selve årsakene til språkendringer, og denne oppgavens fokus ligger heller ikke der. Når det gjelder tidligere forskning på lignende dialekter, har vi for eksempel Gullhav (2020, s. 99), som fant at grimstaddialekten ser ut til å standardisere seg og ligne mer på bokmål. Om andre dialekter i regionen viser en slik utvikling, er uvisst, men kanskje vil denne oppgaven gi en pekepinn.

Videre skriver Venås & Skjekkeland (2021) at tonegang er et viktig skillemerke mellom østnorsk og vestnorsk, og isolert sett plasserer det arendalsdialekten i østnorsk. Det ser altså ut til at dette må vike for de to andre sentrale skillemerkene. Inndelingen til Helge Sandøy fra 1991 (jfr. Skjekkeland, 2005, s. 152) baserer seg på morfologiske trekk, og tar heller ikke hensyn til tonegang. Arendal ser ut til å havne i «E-mål utan delt femininum», sammen med mye av ytre Agder. Vi kan argumentere for at dialekter øst i Agder (langs kysten) har mye morfologi og fonologi til felles med resten av ytre Agder, der et unntak er tonegang. Det er først når det gjelder nyere tendenser til (visse) retrofleksjer, de personlige pronomenene «jeg» og «vi» og rulle-r at en kan snakke om «østlandisering» (Torp, 2017) og dermed går over i den østnorske kategorien. Det har altså betydning hvilke trekk som anses å definere de ulike dialektkategoriene. Det betyr ikke at kategoriene ikke er legitime eller peker på noe reelt, men det har vært diskusjon rundt klassifiseringen. Hvis rulle-r og tonegang skulle bli minst like viktige som infinitivsendelser og tjukk l, har arendalsdialekten kanskje en sjanse til å havne i den østnorske gruppen.

For å finne ut om dagens arendalsdialekt hører hjemme i den østnorske gruppen, må vi vite hvordan vi skal bedømme det. De nevnte målmerkene tjukk l, infinitivsendelser og jamvekt bør overses i denne sammenhengen, dels fordi de nesten garantert er fraværende i arendalsdialekten, og dels fordi de ikke egentlig definerer Oslomål heller. Selv om de fortsatt er utbredte utenfor Oslo, kan vi spørre oss om det er disse trekkene som bør definere østnorsk. Utviklingen i dagens Oslomål viser en «samling på midten» (Skjekkeland, 2022), med a-former som «jenta» og bortfall av f.eks. trykk på første stavelse i ord som «bennsin». «De» og «dem» blir til ett ord (enten «de hjalp de» eller «dem hjalp dem»). Tjukk l går også ut, i tillegg til jamvektsformer. Vi merker oss to ting ved det talemålet, i hvert fall ut ifra disse trekkene. For det første er det de lydlige trekkene som forsvinner ut, mens den

morfologiske a-endelsen forblir. Det kan tyde på at bokmål har en viss påvirkningskraft. For det andre er dette talemålet, artig nok, veldig likt sørøstlandske talemål. Trolig finnes unntak. Det skal ikke så mye til før vi kan begynne å kalle sørøstlandske mål «østnorske». De seks variablene i denne oppgaven kan gi oss en pekepinn. For hver av dem er det en tradisjonell «arendalsk» variant, i tillegg til en mer østnorsk variant. Noen av dem vil nok definere østnorsk mer enn andre, for eksempel retroflekser (i kontrast til mangel på r-vokalisering). Hvis informantene unisont bruker rulle-r, retroflekser, «jeg» og «ikke», kan vi i hvert fall våge å kalle deres talemål Oslo-aktig og bokmål-aktig. Jeg argumenterer for at det også vil være østnorsk, tross mangel på de nevnte trekkene som likevel står stadig svakere i Oslo.

Så kan vi spørre oss om dialekten nærmer seg «talt bokmål» eller Oslomål, som kanskje best kan besvares hvis vi finner østnorske trekk som ikke egentlig utledes fra bokmål.

Retroflekser og rulle-r bør høre hjemme i den kategorien. Et annet eksempel er trykk på verb i verbforbindelser som «jæ har **tatt**'n med» (Skjekkeland, 2022), som ikke egentlig kan leses ut ifra bokmål. Andre trykkrelaterte trekk kan også gi et hint, for eksempel trykk på første stavelse i ord med flere stavelser. Likevel har vi sett at noen østnorske trekk er på vei ut av Oslomålet, så hva som påvirker hva kan bli vanskelig å svare på. Tross geografien kan det argumenteres for at Oslomålet ikke er særlig «østnorsk». Det kan ses på som noe mer «nasjonalt», «nøytralt» og mindre som en «dialekt». Det bunner ut i et definisjonsspørsmål, og vi velger her å kalle det østnorsk likevel.

3. Variablene

3.1 R-lyd

Det finnes flere r-lyder, og i Norge har vi hovedsakelig to varianter. Til vanlig kaller vi dem «rulle-r» og «skarre-r», og det gjør vi også her. Hovedforskjellen mellom disse er artikulasjonssted, det vil si tungens posisjon i munnen når lyden lages. Skjekkeland (2005, s. 65) skriver at skillet enkelt nok går mellom fremre og bakre r-lyd, da rulle-r er en alveolar konsonant og skarre-r er en uvular/velar konsonant. En post-alveolar r-lyd vil nok også høres ut som en rulle-r, jamfør skjemaet til Sandøy (1996, s. 33). Rulle-r kan også kalles «tungespiss-r», og skarre-r kan kalles «baktunge-r». I tillegg finnes det flere andre r-lyder, for eksempel /ɾ/, som Sandøy (1996, s. 33) trekker frem. Fonetiske tegn for «vår» rulle-r er /r/ («trill»), /r̥/ og /r̄/ (ustemt og stemt «flapp»). Den førstnevnte er en kort, enkel rulle-r, mens de to andre virkelig «ruller». Både /ɣ/ (stemt uvular frikativ) og /ɣ̄/ (stemt velar frikativ) betegner skarre-r. Uvula betyr egentlig drøvel, og det er ikke nødvendig å uttale «skarre-r» såpass langt bak i munnen. Tegnene /R̥/ og /R̄/ (ustemt og stemt uvular trill) representerer nok også mulige varianter av «skarre-r» i norsk, men er i hvert fall uvanlige. I denne oppgaven vil /r/ og /ɣ̄/ bli brukt, delvis for enkelhets skyld. Utgangspunktet for disse tegnene er det internasjonale fonetiske alfabetet (IPA).

Begge de norske r-ene utgjør ett fonem, de regnes altså som en enkelt lydenhet. Uttale av rulle-r i stedet for skarre-r, eller motsatt, vil resultere i samme meningsinnhold. Fonemer kan ses på som talespråkets byggeklosser, siden de er de minste «betydningsskillende» enhetene. En /d/ er ikke en /t/, og derfor kan man bytte dem ut i et ord for å kommunisere et annet meningsinnhold. Et eksempel er «late» og «lade», som er forskjellige fordi ett fonem skiller dem. På den andre siden vil «rev» uttalt med skarre-r og rulle-r ha samme betydning. De er lyder som ganske lett kan skilles, men utgjør samme fonem. Dette kalles også allofoner, altså varianter av et fonem. Et annet eksempel i norsk er «tjukk l». Interessant nok har visse dialekter «bløte konsonanter», altså egentlig bruk av andre fonemer som uttrykker samme meningsinnhold. En slags forklaring er at det ikke pågår noen aktiv «utskiftning» av fonemer, hvis vi ser disse dialektene som egne språkssystemer.

Når det gjelder r-lyd har vi også geografisk variasjon. En språkforsker som har skrevet og sagt mye om dette er Arne Torp. Allerede i år 2000 skrev han en artikkel om opphavet til skarre-r, samt hvor langt den vil spre seg i Norge (Torp, 2000). Det virker altså nokså sikkert at skarre-r oppsto i Frankrike, nærmere bestemt Paris på 1600-tallet (Torp, 2000, s. 66). Språkrådet (2016, oppd. 2024), sier seg enige i dette, men ser også ut til å bruke Torp som kilde. Lydens opphav i Europa og i Norge er litt usikker. Dette kan skyldes at det er en

allofon, eller at den har blitt sett på som talefeil og assosiert med barnespråk, som Torp (2000, s. 66) skriver om. Han bruker også lydens lave status til å argumentere for at den neppe spredte seg på grunn av sosiale faktorer som prestisje. Hvorfor lyden har spredt seg er vanskelig å svare på, og vi kan spare oss for å dykke inn i det her.

Videre er det interessant at skarre-r kanskje «oppsto» i Arendal, omtrent samtidig med noen andre norske byer. Dette er noe Torp tydeligvis uttrykte i et intervju med Stavanger Aftenblad (Ljosland, 2013). Hvilken by den først kom til har vært diskutert, men ifølge Språkrådet (2016, oppd. 2024) var det sannsynligvis Bergen eller Kristiansand på 1780-tallet. Den spredte seg raskere på Sørlandet enn på Vestlandet (Ljosland, 2013), noe vi også ser på kartet til Skjekkeland (2005, s. 205). Selv om Arendal ikke var først, har skarre-r vært vanlig der så lenge noen av oss kan huske. Den fantes til og med i Tvedestrand før 1900 (Torp, 2000, s. 76). Voss (1940, s. 72) skriver også om konsonantene i Arendalsmålet, og nevner kun den uvulære r.

3.2 Retroflekser

En annen utvalgt variabel er retroflekser. Retroflekser er lyder som uttales med tungen vendt bakover. Typisk østnorsk uttale av «barn» vil for eksempel innebære tre lyder, der den siste er en slags n-lignende retrofleks. Fonetiske tegn for retroflekser har en høyrevendt «krok» på undersiden: /ŋ/, /t/, /d/, /s/ og /l/. Som Torp (2000, s. 77) skriver, er retroflekser produkter av assimilering av rulle-r og apikale konsonanter, altså konsonanter som uttales med tungespissen mot munntaket. Det kan nok også snevres inn til alveolare konsonanter, da de aktuelle lydene (n, t, d, s og l) uttales med tungespissen mot alveolen (gommen). Den norske dialektgruppen der retroflekser hovedsakelig forekommer er østnorsk (inkludert trøndersk) og nordnorsk. Forresten er tjukk l også en retrofleks, og er egentlig mer lik en r-lyd enn en l-lyd (tegn: /ɽ/).

Det store spørsmålet er hvorvidt retrofleksene sprer seg til Sørøst-landet, og eventuelt i hvilken grad. Angivelig ser vi jo en «austlandisering» av disse dialektene (Torp, 2017), så da

skulle vi tro at de var på fremmarsj. Vi vet også at de har vært på fremmarsj på Nordvestlandet (Torp, 2000, s. 80), slik at retrofleks-området grense har krypt nedover mot skarre-r-ens nordlige grense. Torp (2000, s. 77) sin teori var at retroflekser «vaksinerer» mot skarre-r, og motsatt. Det er fordi retroflekser er produkter av assimilering der primært rulle-r inngår, og det tenkes å være vanskelig å ha både skarre-r og retroflekser. Om ikke direkte vanskelig, kan vi selv kjenne på forskjellen når vi uttaler ordet «rart» på de ulike måtene. Dette gjelder likevel først og fremst på samfunnsnivå, individer vil kunne kombinere lydene. Enten det skyldes vekslingen eller noe annet, ser det ut til å stemme overens med kartet. Torp (2000, s. 77) hevder at det ikke finnes områder der både retroflekser og skarre-r brukes, men det viste seg likevel at ungdom fra Tvedestrand, på 1990-tallet eller tidligere, hadde retroflekser selv om de hadde skarre-r. I Arendal har angivelig alle de unge retroflekser, selv om mange av dem skarrer (Torp, 2017). Det kunne vært interessant å undersøke noe sânt i dag.

3.3 R-vokalisering

R-vokalisering er et ukjent navn på et kjent fenomen. I Britisk engelsk (i hvert fall England-engelsk) vil «r» ofte ikke uttales som noen r-lyd, men mer som en slags pause eller forlengelse av forrige vokal. Tenk bare på ordet «garden». R-vokalisering er altså en prosess der r-lyden forsvinner i visse stillinger (Skjekkeland, 2021). Kystmålene i gamle Aust-Agder har r-endelser i flertall av substantiver, i tillegg til presens av verb. Det gjelder likevel bare når det kommer en vokal etter. Ellers blir r-en borte. Et relatert fenomen er r-farging, altså at endelsesvokalen endres når r-en forsvinner. I arendalsdialekten resulterer dette tradisjonelt i vokalen «å», som i «eplå» («epler»). Dette har altså vært et typisk trekk ved arendalsdialekten. Røsstad (2015, s. 195-196) skriver også at r-vokalisering finnes mellom Arendal og Risør, men at det står sterkest i Arendal. Han mener at det kan være sentrum for innovasjonen.

Vi kan også gå tilbake til Voss (1940, s. 72) sin beskrivelse av Arendal bymål. Om r-lyden skriver han: «Det svinner, som før omtalt, næsten helt efter enkelte lange vokaler og

påvirker en rekke andre vokaler.» Det at lyden påvirker andre vokaler, er klart. Den andre delen av utsagnet er vanskeligere å tyde, i hvert fall alene. Vi kan tilsynelatende finne et eksempel i ordet «ferdig», som ble uttalt omtrent som «fæ^ʰdi» eller «fex^ʰi» (tegn for uvular «r» byttet ut), naturligvis med trykk på første stavelse (Voss, 1940, s. 73). Vi kan spørre oss om det er vokalen «æ» som gjør at r-lyden nesten forsvinner, eller vokalen som kommer etter. Det er også interessant at «æ gled^ʰæ mæ» var vanlig, med en r-lyd som altså ikke har forsvunnet overhodet. Han bruker også eksemplet «epl^ʰæ» (Voss, 1940, s. 92). Det kan hende at han kun gikk ut ifra setninger der det kommer en vokal i neste ord, men det er usannsynlig.

Vi finner likevel den beryktede «å»-lyden i disse endelsene. Det ser ut til å ha vært et mønster: Voss (1940, s. 71) merker seg ord som «bø^ʰg^ʰæ» og «tæu^ʰæ». Han skriver at «slapp e-lyd» var den hyppigste vokalen i trykksvake endelser. Han bruker likevel tegnet «å», selv om «slapp e» gjerne viser til /ə/ («schwa») og uttales mer som en slags «ø». Det er selvsagt vanskelig å høre forskjell. Hvis vi velger å tolke «å»-tegnet som en «å», tyder det på å-farging uten (fullstendig) vokalisering. Det ligner uttalen i dagens Kristiansand og Grimstad slik den beskrives av Skjekkeland (2021). Noe tyder altså på at r-vokalisering o.l. har vært i endring i dialekten lenge.

3.4 Personlig pronomen i 1. person entall

Pronomenet for den som snakker, altså «jeg», finnes i mange ulike former. I de norske dialektene kan vi skille grovt mellom former med og uten j-fremlyd, som «æ» og «jæi» (Skjekkeland, 2005, s. 107). Det er mange former innenfor hver av kategoriene, ta for eksempel «eg», «e», «æ», «æ:g» (med flere). Innførelsen av en «j» kalles brytning, en prosess som skilte nord-germanske språk fra f.eks. tysk (ta «jord» og «Erde»). Den urnordiske formen av pronomenet var «eka», og formene med j-fremlyd finnes primært i østlandsk (Skjekkeland, 2005, s. 107). Personlige pronomen har både subjektsformer og objektsformer, men i norske dialekter er ikke dette skillet gjennomført (Skjekkeland, 2005, s. 106). Det er verdt å nevne at objektsformen i 1. person entall som regel rimer på subjektsformen, for eksempel «jæi» og «mæi» (Skjekkeland, 2005, s. 107).

Arendal ligger ved kysten av Agder, der formene «e:» og «æ:» finnes (Skjekkeland, 2005, s. 107). Boken til Skjekkeland er skrevet for 19 år siden, og en nyere versjon ville kanskje tatt formene «jeg» eller «jæi» i betraktning. Likevel ser vi i Store norske leksikon (Venås & Skjekkeland, 2023) at kartet ikke gjør dette. Med utgangspunkt i visse kilder er det altså formene uten j-fremlyd som sies å råde i Arendal og/eller omegn. Ifølge Voss (1940, s. 97) var det «æ» og «mæ» som var vanlige i 1940. Det har altså holdt seg stabilt frem til vårt årtusen, selv om det kanskje har endret seg nylig. I kapittel 6 og 7 besøker vi temaet igjen, med nytt grunnlag.

3.5 Nektingsadverb

Et nektingsadverb endrer setningsinnholdet i negativ retning. I denne sammenhengen snakker vi helst om «ikke» og «ikkje», som de finnes mange talte varianter av i dialektene. De andre formene er kanskje ikke like aktuelle for denne studien, så vi holder oss til tradisjonell «ikkje» versus utradisjonell «ikke». Skjekkeland (2023) skriver at nektingsadverbet heter «ikkje» på hele Vestlandet, mens Østlandet har former som «ikke», «itte» og «ente». Formen «ikke» er også en slags bokmålsform, hvis vi kan snakke om talt bokmål. Uansett er det «ikkje» som er den tradisjonelle formen i Arendal.

3.6 «Du» som objektsform

Dette dialekttrekket er relativt nytt. Den parodiske setningen «e ska banke du» er nå velkjent blant allmuen, men tenkes å ha kommet til Tvedestrand eller Eydehavn en gang etter krigen (Torp, 1993). Formen har faktisk blitt vanligere med tiden, og var i hvert fall i 1993 relativt vanlig blant de yngste. På det punktet fantes det fra Risør til Lillesand. I arendalsdialekten er altså dette trekket en slags nyvinning, men kan regnes for å være mer tradisjonelt i dag. Det har heller ikke opphav i østlandsk eller bokmål.

Dessverre ble dette dialekttrekket ikke brukt i intervjuet. Det skyldes nok intervjusituasjonen, men kan også skyldes at informantene ikke bruker det. Hver informants tanker om «du» som objektsform står skrevet i kapittel 5. De finnes naturligvis også i de transkriberte intervjuene, som finnes i kapittel 9.

4. Metode

4.1 Om metode, kvantitet og kvalitet

Språkvitenskapelige studier kan basere seg på to typer metode, nemlig kvantitative og kvalitative metoder. Kvantitative metoder fremhever typisk mengde, frekvens, utbredelse osv. Et eksempel er standardiserte spørreskjema, og målet vil være å få tak i relativt mange responser. På den andre siden får kvalitative metoder tak i en annen type informasjon, angivelig en «dypere» type respons. Uttrykk for holdninger, erfaringer, opplevelser ol. kan få mer plass i kvalitative undersøkelser.

Gunleifsen (2006, s. 121) skriver at det stadig foregår en diskusjon om kvalitative eller kvantitative metoder bør brukes i talemålsforskning. Hun hevder at et slikt valg avhenger av forskningsemnet, altså hva som undersøkes. Det er her forskningsspørsmål kommer inn. Selve forskningsspørsmålet for denne oppgaven er «[h]vordan snakker unge i Arendal i 2024?». Objektivet er altså å finne ut *hvordan* unge i Arendal faktisk snakker «nå om dagen». Uttrykket «hvordan [...] snakker» er teknisk sett et «hvordan»-spørsmål, men det er like gjerne en undersøkelse av *hva* folk pleier å si. Sistnevnte kan peke i retning av semantikk eller slang(?), så forskningsspørsmålet er kanskje passende likevel. Uansett er oppgaven enkelt nok en undersøkelse av forekomsten av tradisjonelle dialektale varianter.

For å få svar på det, skulle en kanskje hatt så mange informanter fra området som mulig. Gunleifsen (2006, s. 122-123) skriver om ulike fordeler med kvantitative og kvalitative

metoder. Studier med mange informanter kan ha fortrinn om en vil si noe om talemålet til en gruppe mennesker eller i et område, siden det er flere mennesker bak tallene. En bør samtidig være forsiktig med å generalisere resultater som bare gjelder for ett fragment av en befolkning, for eksempel en aldersgruppe. Studier med søkelys på den enkelte språkbruker, derimot, er kvalitative. En fordel ved den typen studie er lavere risiko for feilrapportering, under- eller overrapportering (Gunleifsen, 2006, s. 122). I tillegg medfører kvalitative intervju en fleksibilitet, siden forskeren er i samme rom, får med seg hva informanten sier og kan reagere på utsagn med oppfølgingsspørsmål. Dette ble gjort ofte i denne oppgavens intervjuer, delvis fordi de planlagte spørsmålene (fra intervjuguiden) ofte ble besvart av én eller to setninger. Intervju på opptak kan også lyttes til gjentatte ganger, og kan derfor være lette å tolke språklig (Gunleifsen, 2006, s. 123). Vi kommer tilbake til dette i kapittel 4.5.

Videre er det ikke alle talemålsstudier som undersøker språkbruk (direkte). Gunleifsen (2006, s. 125) mener at kvalitative intervju «kommer til sin rett» når det er holdninger som skal undersøkes. Selv om denne oppgaven ikke handler om språkholdninger, ble informantens tanker om arendalsdialekten drøftet i alle intervjuene. Enkelte spørsmål fra intervjuguiden handlet om temaet. De ble stilt etter at informanten allerede hadde pratet en stund, slik at tanker om dialekt og språk ikke skulle influere deres faktiske tale. Vi kan spørre oss om dette er nødvendig, og om det unngår en reell fare. Gunleifsen (2006, s. 129) spekulerer i at en informant faktisk tilpasset uttrykksmåten sin etter å ha funnet ut hva Gunleifsen mente om emnet. Uansett er det trolig lurt å være på den sikre siden. Informantenes tanker og erfaringer knyttet til arendalsdialekten er ikke selve studieobjektet, men kan prøves mot deres registrerte språkbruk, og kan bidra til en bredere diskusjon.

Gunleifsen (2014) skriver om nettopp kvalitative intervju som metode i talemålsforskning. Hun begynner med å diskutere naturvitenskap kontra hermeneutikk, og hvordan ulike begrep relaterer til disse. For eksempel kan «informant» virke naturvitenskapelig, som også brukes i denne oppgaven. Lignende tanker kommer frem hos Neteland & Aa (2020, s. 14), som sier at human- og samfunnsvitenskapelige kvalitative metoder ikke kan utføres objektivt. De skriver blant annet at vi ikke kan være objektive når vi gjennomfører intervju. Det er åpenbart at forskeren, intervjueren, vil påvirke fremstillingen av informasjonen (data). Det vil i første rekke angå format, konklusjon og tolkning, men kanskje også annet. Det betyr derimot *ikke* at vi ikke får informasjon som gjenspeiler noe objektivt virkelig. Objektivitet etterprøvbart observert tale

Intervjuene ble altså gjennomført med lydopptaker. Det interessante er først og fremst informantenes faktiske tale, og et intervju av denne typen kan dokumentere dette i en viss situasjon (intervjusituasjonen). Vi kan spørre oss om

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å bruke spørreskjema som metode, og dette for

4.2 Utvalg av informanter

Informantene ble funnet av en behjelpelig lærer ved en videregående skole i Arendal, og de ble ikke valgt ut ifra kriterier eller variabler. Unntaket var at de måtte være 18 år gamle. Det kunne vært hensiktsmessig å bestemme seg for informanter som har bodd i Arendal hele livet, for å unngå beskrivelser av innflytteres talemål. Det kunne også gitt mening å plukke informanter som ikke har foreldre fra andre byer eller land. Dette ville trolig vært mer dialektologisk «korrekt». Denne studien endte opp med en del informanter som har bodd i Arendal hele livet, men det var egentlig ikke planlagt fra min side. Slike absolutte kriterier ville gjort det vanskeligere å finne nok informanter, som allerede tok tid. Det gir nok også et mer «realistisk» bilde å inkludere andre i studien, siden de også bor i Arendal. Et klart språklig skille mellom Arendalitter med foreldre derfra, og andre, ville likevel vært interessant å avdekke.

I alle fall er det åtte informanter med i studien, og derfor åtte intervjuer. Informantene går på samme skole, men bor i forskjellige deler av Arendal. Noen bor i sentrum, noen utenfor sentrum. På det viset er utvalget blandet, men det kunne kanskje vært en fordel å inkludere elever fra flere skoler også. Neteland (2020, s. 54) beskriver ulike typer utvalg. Den ene typen er tilfeldig utvalg, som ligner en slags loddtrekning blant en liste av mulige informanter. Den andre typen er strategisk utvalg, som baserer seg på mulige informanter som er engasjerte, har spesielle forutsetninger, eller lignende. Denne studiens utvalg er basert på strategisk utvalg, da 18-åringene fra et visst sted ble søkt etter. I tillegg var det, så vidt jeg forsto saken, de mest engasjerte som bestemte seg for å delta. Strategisk utvalg bør

ha en begrunnelse, og i dette tilfellet var begrunnelsen at 18-åringer som ville delta ble ansett som passende for en slik studie.

4.3 Validitet og reliabilitet

Ord som «validitet», «reliabilitet» og «kvalitet» kan være vanskelige å skille. Kvalitet på forskning ser ut til å ha med systematikk å gjøre, mens validitet er «gyldighet» eller «gyldige konklusjoner» (Neteland & Aa, 2020, s. 14-15). Mer bredt handler (høy) validitet om at en studie klarer å «måle» det den skal. For å vurdere denne studiens validitet, kan vi begynne med hvorvidt forskningsspørsmålet var mulig å svare på, og om metoden egnet seg til det. På den ene siden er forskningsspørsmålet for denne oppgaven litt vanskelig å gi et enkelt svar på, siden det er mye som kan avgjøre «hvordan de snakker». På den andre siden har oppgaven begrenset seg til noen relevante variabler, og datamaterialet har bidratt med håndfaste tall på bruken av disse. Samtidig kan studiens begrensede antall informanter hindre en håndfast konklusjon om talemålet blant unge i Arendal.

Hvorvidt metoden var egnet, kan diskuteres. Spørreskjema hadde også vært mulig å bruke, men intervjuer på opptak unngår eventuelle rapporteringsavvik. Ifølge Gunleifsen (2006, s. 12) har talemålsstudier med samtale og oppfølgingsspørsmål bedre validitet og kvalitet. Begrunnelsen hennes er at metoden åpner for klargjørende spørsmål, som kanskje er mest relevant for studier av kommunisert innhold. Som nevnt i underkapittel 4.1 medbringer intervjuer en slags fleksibilitet, og en får hørt språkbruken personlig og får opptaket. De har også en ulempe i at visse trekk ikke kommer naturlig frem. Et eksempel på det fra denne studien er «du» som objektsform. Ikke én av informantene brukte dette, og det er forståelig. En intervjusituasjon er ikke en vanlig samtale. Gunleifsen (2006, s. 123 & 128) diskuterer denne problematikken, da med eksemplet «sin-genitiv». Intervju passer altså mindre godt til undersøkelser av visse språklige variabler. Da er det også mulig å kombinere metoder, som kalles metodetriangulering. Jeg valgte å holde meg til intervjuer for enkelhets skyld.

Reliabilitet er nokså synonymt med pålitelighet (Neteland & Aa, 2020, s. 15). Dette kan for eksempel gjelde måleinstrumenter og lignende, som i dette tilfellet kan være lydopptakerne eller meg selv. Lydopptakerne fungerte som de skulle, så da gjenstår menneskelige feil. Bevissthet rundt dette, og subjektivitetens innflytelse på forskningen, kalles selvrefleksivitet. Det er også en del av reliabiliteten til en studie. Transparens, en åpenhet om prosess og metode, bidrar også til reliabilitet.

I dette tilfellet besto metoden av intervju med lydopptaker fra Universitetet i Agder, gjennomført i Arendal. Programmet Autotekst ga en tekstlig skisse, men uten fonetiske tegn (og med noen feil). Dette ble så lest gjennom samtidig som lydopptaket ble spilt av, og riktige fonetiske tegn ble satt inn. Jeg gjorde også mitt beste for å lytte og transkribere riktig. Det tok lang tid, men jeg mener naturligvis at jeg gjorde en god jobb. Det ble antagelig gjort noen feil, og det var enkelte lyder, ord og fraser som var utydelige også med oppjustert lyd. Kanskje oppfattet jeg det i øyeblikket, og i så fall er dette en liten ulempe ved å kun støtte seg på opptaket. Uansett er det viktig å poengtere at resultatene kan inneholde noen avvik eller unøyaktigheter. Vi returnerer til temaet «lytting og transkribering» i underkapittel 4.4. Resultatene ble analysert gjennom å søke etter varianter i dokumenter med informantenes transkriberte tale, altså uten mine egne spørsmål.

Når det gjelder min subjektive innflytelse på studien, er dette vanskelig å bedømme. Vi kan kanskje begynne med såkalt «bias», eller visse former for preferanse. Jeg vil ikke si at jeg er partisk eller ønsker visse resultater, men kanskje jeg som subjekt er uegnet for å vurdere det. Her er det kanskje en fordel å ikke undersøke sitt eget hjemsted, men egentlig har jeg svært lite lyst til å tukle med resultater i alle fall.

Når det kommer til tidsbruk, var intervjuene tenkt å vare i ca. 20-25 minutter. Det ble vanskeligere enn antatt å holde samtalen gående såpass lenge, og en grunn til det var at jeg hadde forberedt for få spørsmål på forhånd (17). Noen av spørsmålene gikk også inn på de samme temaene. I alle fall endte intervjuene opp med å vare 15-16 minutter hver.

4.4 Transkribering og lytteprosessen

En utfordring med opptak er å høre hvilke lyder som sies til enhver tid, spesielt å skille like lyder. Som Gunleifsen (2006, s. 123) er inne på, er det spesielt vanskelig å fange opp fonologiske trekk. Årsaken kan være så enkel som at morfologiske og syntaktiske trekk ofte består av mer enn én lyd. Ord bærer også meningsinnhold, og er «viktigere» å oppfatte enn hvilken r-lyd vi hører noen bruke. Det kan også være vanskelig å skille retrofleksene fra tilsvarende ikke-retroflekse konsonanter (/ŋ/ og /n/, f.eks.). I tillegg til å høres like ut, kan høyt taletempo gjøre det enda vanskeligere å skille dem. Det kan også hende at vi til daglig ikke legger særlig merke til forskjellen mellom slike lyder, men det er nok uansett ikke årsaken til at det er vanskelig å skille dem gjennom oppmerksom lytting. Det samme gjelder forresten r-lydene, som av og til uttales uhyre forsiktig (kanskje spesielt på Sørøst-landet). Vokaler kan oftere være lettere å skille, men de «droppes» overraskende ofte.

Transkribering handler om å omdanne tale til skrift. Helst skal uttalemåten, og ordene, gjenspeiles så godt som mulig i teksten. I en slik prosess må vi ta noen valg, for eksempel hvilke bokstaver eller fonetiske tegn som skal brukes. I denne oppgaven har jeg prioritert leselighet og latinske bokstaver. De fleste ord står skrevet som i norsk ellers, og standard østlandsk uttale er implisert. For eksempel er det neppe nødvendig å skrive «håndball» som «hånnball», siden vi må lete lenge etter noen bruker den første varianten lydrett. Hvis uttalen av et ord skiller seg fra standard østlandsk uttale (for eksempel at det uttales med skarre-r, tegn «ʀ»), skrives også resten av ordet mest mulig lydrett. Det vil si at «ordre» uttalt med rulle-r står som normalt, men med skarre-r skrives det «årðrø». Så snart noe viker fra standard østlandsk uttale i et ord, endres hele ordet. Der de valgte variablene dukker opp, gjøres ordet mer lydrett uansett. Dette virker kanskje som underlige regler, men de fleste av oss vet hvordan standard østlandsk, eller «talt bokmål», uttales. Det er et referansepunkt. Derfor er det en naturlig norm i transkriptet, og det gjør det lett å se hvor mye en informants talemål ligner på denne normen (samt hvordan det skulle skille seg ut). En mulig ulempe ved denne metoden er at det kan gjøre meg partisk; at jeg kanskje ønsker å la et ord stå som normalt selv om det egentlig uttales annerledes. Som forsker er jeg ikke immun mot å gjøre feil, og det vil sannsynligvis finnes feil i transkriberingen. Jeg vil likevel argumentere for at jeg først og fremst er interessert i en sannferdig fremstilling av informantenes talemål. Bruken av denne normen gjør ordene lettere å lese der uttalen følger

normen, i hvert fall ser de mer «normale» ut. Universell ortofoni kan gå på bekostning av det.

Visse ord har mer enn én vanlig uttale, også på standard østlandsk. For eksempel er lyden /g/ ofte stum i ordet «og», men det er også vanlig å uttale den der. Derfor skriver jeg dette ordet som «å» hvis det uttales slik. Ordet «av» er et likt tilfelle. For å markere sj-lyd brukes «sj» med mindre det allerede står «skj». Standard østlandsk uttale av «jeg» skrives mer lydrett som «jæi» eller «jæ» i studien, siden det er en av de valgte variablene. Av stilistiske grunner skrives også «meg»/«deg» som «mæi»/«dæi». Når ordet «de» står blant lydrett skrevne ord (som e, de osv.), opplever jeg personlig at det er vanskelig å konsekvent registrere det mentalt som «di». Derfor står det alltid som «di». E-lyden i endelsen «er» kan ofte høres ut som «ø» eller «ə», men ikke alltid. De uttales også uten trykk. I teksten brukes både «ør» og «er», avhengig av hva jeg tror er tilfelle. Når det gjelder transkribering av navn, beholdes stor forbokstav mens ordet ellers kan skrives mer lydrett. Unntaket er engelske navn, som antagelig sier ganske lite om norske talemål uansett.

Ett ekstra tegn brukes, nemlig kolon (:). Det betyr at vokalen før tegnet er lang, eller at konsonanten før tegnet følges av en viss pause, og at det kan tenkes å ha betydning. I transkriptet brukes det foran de fonetiske tegnene, som alltid står som enkel konsonant. Det betyr at «støke» uttalles som «større» med skarre-r, i motsetning til «stø:ke». Dobbel konsonant som indikasjon på kort forgjengende vokal er likevel beholdt ellers.

5. Informantene

5.1 Om kapitlet

Dette kapitlet gir en slags oversikt over hver informant, og hva de har sagt i intervjuene. Det inkluderer en slags oppsummering av talemålet til den enkelte informant, med henhold til variablene. For utdypende tall, se kapittel 6. Alle informantene hadde også noen tanker om arendalsdialekten og Arendal, og dette er naturlig å sammenfatte i små underkapitler.

Variablen «du» som objektsform ble ikke brukt i intervjuene, men de hadde likevel tanker om bruken av dette trekket. Det samme gjelder forresten de gamle genitivsformene «hosses» og «hanses», som ikke var en av variablene. Disse underkapitlene vil altså forhåpentligvis bidra til forskningen rundt disse trekkene, selv om deres uttalte tanker om bruken ikke er like reliabel som faktisk tale. Videre kom også informantene med informasjon om seg selv, sine interesser og annet. Dette er også fint å få frem i en slags introduksjon til hver av dem. Alle informanter har forresten blitt gitt falske navn, for å sikre personvern. I begynnelsen av hver informants underkapittel står det et sitat som handler om arendalsdialekten, og som antas å være spesielt interessant.

5.2 Amanda

«Det æ litt sånn preg a det, men jeg kjenne væt fall ingen pæsonli, da, som snakke sånn ånntli a:ndalsdialekt.»

Amanda kommer fra Arendal, og har bodd der hele livet. Hun trives på skolen, og der hun bor. Det virker som en gjenganger blant informantene. På fritiden liker hun å se på serier og lese, blant annet. Som mange andre, planlegger hun også å ta et friår etter videregående. Hun kunne kanskje tenkt seg å studere jus, eiendomsmegling eller økonomi, og det var det faktisk også andre informanter som var inne på. Det virker som fornuftige planer. Takk for at du deltok, Amanda.

Når det kommer til temaet «arendalsdialekten», innrømmer hun at hun ikke snakker med «ordentlig arendalsdialekt» selv. Det er heller ikke så mange andre som gjør det, ifølge henne. Det er noen som har litt preg av det, men ellers er det i første rekke de eldre og de som bor et stykke unna sentrum som snakker med skikkelig dialekt. Et eksempel hun nevner er Froland, som jo er et stykke unna. Når hun blir spurt om arendalsdialekten er mer sørlandsk eller østlandsk, forteller hun at den minner litt om oslodialekten. Hun sier at den kanskje er litt mer østlandsk. Dialekttrekket «du» som objektsform sier hun at hun ikke bruker, og heller ikke formen «hanses». Hun har kanskje sagt «hosses» før. Videre mener hun at det er en viss forskjell på dialektene i byer som Arendal, Grimstad og Tvedestrand, men at de er nokså like. Hun kunne muligens hørt forskjell på dem.

I intervjuet snakker hun med rulle-r, selv om hun også har et par tilfeller av skarre-r. Hun har retrofleksjer i de aller fleste tilfeller. Den desidert mest brukte formen av personlig pronomen 1. person entall er «jæ». Hun har r-vokalisering i noen grad, men hun har ingen «-å»- eller «-ø»-endelser. Hun mener selv det ikke er «ordentlig arendalsdialekt», og det kan i hvert fall stemme at hun ikke har visse tradisjonelle trekk for området. Talemålet hennes virker samtidig ganske typisk når en sammenligner med de andre informantene.

5.3 Petra

«Men A:ndalsdialekten æ j mest sø:lansk, væ fall sånn den skal vææ».

Petra har bodd på et lokalt sted hele livet, «født og oppvokst dææ». Hun trives godt på skolen, og lærerne er trivelige. Hun hadde mange interesser, og hadde for eksempel drevet med håndball og kunst. Reising er hun også glad i. Hun forteller at hun er interessert i å forstå mennesker, og at fagene hun liker best er psykologi og sosialkunnskap. Ikke ser hun for seg å ha en typisk kontorjobb, og vurderer eiendomsmegling som karriere. Hun kom også med utdypende svar til spørsmålene. Uansett: Takk for din deltagelse, Petra.

Om arendalsdialekten sier hun at folk på hennes alder ikke har så mye dialekt. Det ligner på Amandas tanker. Hun mener likevel at arendalsdialekten, slik den «skal» være, er mest sørlansk. Hun vedgår at hun selv ikke har så mye dialekt, i motsetning til familien sin. Familien spøker visstnok med det fra tid til annen. Selv sier hun også at «Jæ føle liksom at jæ ææ et sted midt i mellom å snakke østlansk å sø:lansk». Skarre-r er noe hun mener skiller dialekten fra østlansk. Interessant nok, mener hun at folk fra Tvedestrand kanskje snakker litt bredere enn folk fra Arendal og Grimstad, i hvert fall blant unge. Videre sier hun at hun ikke kunne sagt «jeg ga den til du», og hun ville som regel sagt «hans» og «hennes».

Hennes talemål virker også nokså typisk, sammenlignet med de andre. Hun har skarre-r, og retrofleksene er svært gjennomførte. Lyden /s/ er kanskje ikke fullt så gjennomført som de andre retrofleksene. Hun ser ut til å ha noe ø-farging i endelsene, og er informanten med

nest flest r-vokaliserte endelser. Hun er også informanten med lavest andel «æ» og «e» (sammenlagt) som former av personlig pronomener 1. person entall. Alt i alt har hun noen tradisjonelle trekk, selv om talemålet også viser standardøstlandske tendenser.

5.4 Markus

«Komme [itt an på vov bved dn æv. Jæ syns dn kan væve nånlunde sjækmevende.»

Markus er også en som har bodd i arendalsområdet hele livet. Han har tidvis også artige uttryksmåter, og han forteller at han trives på skolen og i skolemiljøet der. En interesse han har er trening, og han liker også å tilbringe tid med de som står ham nært. Han har også ambisjoner om å oppleve en ny by, samt et år i militæret. Som sørlendinger ofte gjør, kommer han trolig til å returnere til byen etter hvert. Takk, uansett, for din deltagelse.

Han ytrer at arendalsdialekten kan være gøy å høre på, og sjarmerende. Det kommer likevel litt an på personen som snakker. Han sier også at unge snakker forskjellig fra eldre, og at de unge snakker litt mer østlandsk. Faktisk tror han også at det gjelder de som ikke har vært på Østlandet, men han svarer samtidig at arendalsdialekten absolutt er mest sørlandsk. Han hevder også å bruke «du» som objektsform svært lite, men at (blant andre) hans far bruker det. Det er også færre unge som gjør det, ifølge ham. Hva gjelder de gamle genitivsformene, sier han i hvert fall «hennes».

Han snakker med skarre-r, som de fleste andre informantene. Retrofleksjer har han i det aller fleste tilfeller, men i mindre grad /ʒ/ (og muligens /d/) enn de andre lydene. Han har r-vokalisering i mindre grad enn de andre informantene, og han har ingen å- eller ø-farging. Selv om formene «jæ» og «jæi» er de han bruker mest, står også det tradisjonelle «æ» relativt sterkt i hans idiolekt. Han har altså noen rester av det tradisjonelle talemålet i området, men også noen standardøstlandske trekk. Det gjelder for så vidt mange av informantene.

5.5 Eline

«Men jæ mærk-åsså nå-e komme med vennene mine så bli-litt sånn gřåvę».

Også Eline har bodd i arendalsområdet hele livet. Hun er interessert i tegneserier og spill, og virker som en livlig person. Skolen er hun fornøyd med, selv om det kan bli litt mye skole(arbeid) iblant. Hun er tydeligvis også godt fornøyd med nærområdet der hun bor. Etter videregående er planen hennes å studere noe, selv om hun ikke er helt sikker på hva. Lykke til, og takk for at du deltok.

Hun forteller at arendalsdialekten varierer mellom områdene. Ikke bare det, men det er visst også større forskjell mellom unge og eldre i visse områder. Hun påstår for eksempel at det er mindre forskjeller mellom lærere og elever på skolen hun går på, relativt sett. Der hun bor, er det også mer vekt på visse lyder, som «e» og «g». Hun mener også at mitt talemål (som i hvert fall er sørlandsk) har høy forekomst av «e», i likhet med arendalsdialekten. Det samme gjelder «ikkje», som hun for eksempel sier når hun er hjemme. Hun opplever at hun snakker forskjellig i visse situasjoner, for eksempel snakker hun kanskje grovere blant venner enn til nye mennesker. Ifølge henne er arendalsdialekten også nokså forskjellig fra grimstaddialekten. Når det gjelder bruken av «du» som objektsform, er svarene hennes litt vanskelige å tolke. Det virker som at hun egentlig ikke bruker det som objektsform, og når jeg sier «deg» hører hun kanskje «dei» (3. person flertall). I hvert fall sier hun at bruken av frasen «e ska banke du» ikke er vanlig. Det er interessant å høre at hun hevder hun sier «hos» i stedet for «hennes», men samtidig «hans».

Hennes talemål, eller idiolekt, virker noe mer tradisjonell enn de andre informantene. Hun har skarre-r uten avvik, og retrofleksene dominerer mindre enn hos andre informanter. Det gjelder ikke lyden /t/. Hun er informanten som har lavest relative bruk av lyden /d/, og den med flest -ø og å-ender (relativt og totalt). Hun har også en del r-vokalisering, men det er andre informanter som har mer av dette. Hun bruker alle formene av personlig pronomener 1. person entall, men er den informanten med høyest bruk av både «e» og «æ», relativt og totalt. Spesielt «e» bruker hun mer enn de andre informantene. Hun er altså informanten med høyest andel tradisjonelle former av dette pronomenet, enten vi regner med «e» eller

ikke. Alt i alt har hun holdt på en del tradisjonelle trekk, og snakker derfor *kanskje* mindre østlandsk.

5.6 Ida

«Å selvfølgelig, det æ ofte æ bækæie æ dialekt i Grimsta enn i A:ndal».

Ida er også født og oppvokst i området, og liker seg der hun bor. Hun liker å trene, både med hunden sin og på treningssenter. Hun synes også skolen er grei, selv om det kan bli litt mye. Faget hun foretrekker er rettslære, som hun synes kan være nyttig. Reising, militæret og jobbing står foreløpig på agendaen hennes etter videregående. Det blir sikkert en suksess. Takk for at du ville delta, Ida, og god tur videre.

Ida synes arendalsdialekten er fin. Hun forteller også at arendalsdialekten er svært forskjellig hos eldre og hos unge. Blant de unge er det delt, og de fleste bruker østlandske ord og skarre-r. Som barn snakket hun visst mer arendalsk, men hun møtte senere østlendinger og endret snakkemåten. Det virker altså som at hun tror østlendinger kan ha spilt en rolle i å gjøre dialekten mindre tradisjonell, men hun sier i alle fall ikke dette eksplisitt. I tillegg oppfatter hun at flere fra Grimstad bruker dialekten sin, og at de bruker mer «du» som objektsform i Arendal. Jeg tolker det nesten som at hun kan bruke det selv også, siden hun sier at folk fra Grimstad reagerer på det. Hun hevder også å si «ho sin» i stedet for «hennes».

Ida har skarre-r, og det ser ut til at hun har høyere andel retroflekser enn de fleste informantene (med unntak av /s/). Hun har også ingen å-ender, men én vokalisert ø-ender. Interessant nok har hun høy grad av r-vokalisering. Hun er faktisk den med høyest andel vokaliserte endelser (i forhold til ikke-vok. endelser). Det er også svært mye «jæ» og «jæi», sammenlignet med de andre formene. Til slutt må det nevnes at hun er den eneste informanten som sier «ikkje», som kommer i utsagnet hennes om en viss bussrute i Arendal: «Å den gå æ ikke på søndage æ å ikkje ette æ klokka ni å sånn».

5.7 Sara

«Asså-e ha-kke no sånn spesielle tilknytninge til dn, egentlig»

Sara bor i sentrum av Arendal, men har egentlig bodd et annet sted i Arendal. Hun ble også født i et annet land. På fritiden liker hun å trene og male, og skolen synes hun er grei nok. Hun synes også det er greit å bo i sentrum, men hun foretrekker generelt ikke bymiljøer. Kanskje vil hun bosette seg et annet sted i fremtiden. Læring er hun også glad i, og hun trekker frem fagene religion og historie som de mer interessante. Jeg setter stor pris på at du deltok, Sara.

Når det kommer til hennes eget talemål, påpeker hun at hun først måtte lære norsk. Da ender man ikke nødvendigvis opp med noen spesiell dialekt, i hvert fall ikke i begynnelsen. Samtidig sier hun at hun har plukket opp ting her og der, og blitt påvirket av visse mennesker i lokalområdene. Hun sier også generelt at hun ikke har noe særlig forhold til arendalsdialekten, og at det bare er den hun kjenner til. Videre sier hun at det er forskjell mellom unge og gamle, og Arendal og Grimstad. En forskjell er at de gamle, og de fra Grimstad, snakker penere. Hun anser det som pent å bruke gamle former, for eksempel den gamle tellemåten «åtte å før». Ungdommen, og kanskje folk i Arendal, bruker flere angliserte former. Samtidig sier hun at noen av vennene hennes også er utenlandske, og at de derfor har «pen» dialekt, så det er noe usikkert hva uttrykket innebærer. Rulle-r synes hun for eksempel er pent, og dette er noe de har mer av i Grimstad. Hun forteller videre at det ikke er noen mellomting i Arendal, folk snakker enten mer bredt eller mer pent. «Du» som objektsform synes hun er nokså vanlig, men det kan hende det gjelder de hun kjenner fra utenfor sentrum. Jeg tolker det som at hun ikke sier «hoses», men at det er folk som gjør det.

Sara har rulle-r, men tydeligvis ett tilfelle av skarre-r. Retrofleksjer har hun også mange tilfeller av, men lyden /s/ må ofte vike for den tradisjonelle uttalen (men med rulle-r) når den finner sted på tvers av ord. Hun har også en del r-vokalisering, som kan ha effekt på bruken av retrofleksjer. Derimot har hun ikke å- eller ø-farging. Hun bruker

pronomenformen «æ» relativt mye, som jo er tradisjonelt. Alt i alt snakker hun litt «blandet», med noen tradisjonelle trekk. Det skiller seg i hvert fall fra standard østlandsk, til en viss grad.

5.8 Jens

«Så man mævke jo det på di som æv-æfka, åg æ [litt eldæ, di-a ofte a:ndalsdialekt].

Jens har bodd i Arendal omtrent hele livet. Han har imidlertid også bodd på Østlandet en kort periode. Skolen synes han er gøy å gå på, og på fritiden liker han å spille fotball og diverse videospill. Han planlegger også å gå inn i sjøforsvaret etter videregående, og kanskje ta utdanning i militæret. Ellers har han lyst til å ta ting som de kommer. Mange takk for at du deltok, og beste ønsker videre.

Jens sier at han ikke har så mange tanker om arendalsdialekten, men at den forsvinner mer og mer. Han forklarer at det finnes et generasjonsskille, der for eksempel hans bestefar har dialekten, men ikke hans far. Mye av det han sier ligner på det de andre sier, altså at unge i byen ikke har særlig mye dialekt. Han går så langt som å innrømme at deres talemål er mest østlandsk, men han sier også at det er variasjon. Han nevner også Froland som et eksempel på områder der dialekten står sterkere. Tromøya synes han også er nevneverdig. Som andre informanter, sier han at grimstaddialekten og tvedestranddialekten er forskjellige fra arendalsdialekten. Han mener han kan høre forskjell på Grimstad og Arendal, i hvert fall. Videre sier han at foreldre ofte spiller den største rollen, antagelig for hvilken dialekt en person ender opp med. Når det gjelder «du» som objektsform, sier han at han bare kunne sagt det «på tull». Det er de som har ordentlig arendalsdialekt som bruker det. Han er heller ingen «hoses»-entusiast.

Jens har skarre-r, og har også retroflekser i de aller fleste tilfeller. Lyden /l/ ser ut til å dominere helt over den tilsvarende tradisjonelle uttalen. R-vokalisering har han i mange tilfeller, men ikke de fleste. E-ender ser også ut til å dominere over de å- og ø-fargede endelsene. Jens er den eneste som ikke bruker pronomenformen «æ», og bruker ellers «jæ» og «jæi» i

nesten alle tilfeller. Hans talemål, eller idiolekt, er altså nokså utradisjonelt. Unntaket er skarre-r og r-vokalisering.

5.9 André

«Jo eldre du er, jo mer bære du a dielekt, hållt e på si».

André har bodd hele livet sitt i sentrum, og er således en lokal fyr. Han trives relativt godt på skolen, og liker å trene og spille golf på fritiden. Som mange andre av informantene, planlegger han å tre inn i militæret etter endt skolegang. Han liker gym og samfunnsøkonomi, og vurderer å studere det sistnevnte etter militæret. Lykke til, og mange takk for at du deltok.

Han understreker, som den andre informantene, at arendalsdialekten er variert. Ifølge André er det faktisk også forskjeller mellom litt eldre generasjoner basert på område, noe de andre ikke nødvendigvis har sagt. Uansett opplever han at dialekten har delvis forsvunnet blant de yngre, der de fra Rykene og Nedenes er nevneverdige unntak. Han mener også, til forskjell fra visse andre, at grimstaddialekten er nokså lik arendalsdialekten. Selv sier han at han snakker standard østlandsk, og at han ikke synes arendalsdialekten er så fin. Han utelukker ikke at hans foreldre kan ha påvirket ham ved å gi ham visse dialekttrekk. Videre anser han «du» som objektsform som stereotypisk, i hvert fall frasen «e ska banke du». Formene «ho» og «hoses» bruker han ikke.

André har rulle-r, og har retrofleks i alle tilfeller. Han bruker også pronomenerne «jæ» og «jæi» i nesten alle tilfeller. R-vokalisering har han riktignok mye av, men ikke som norm. Han har rett i at han snakker nokså likt standard østlandsk, selv om r-vokaliseringen tilsier noe annet.

6. Resultater

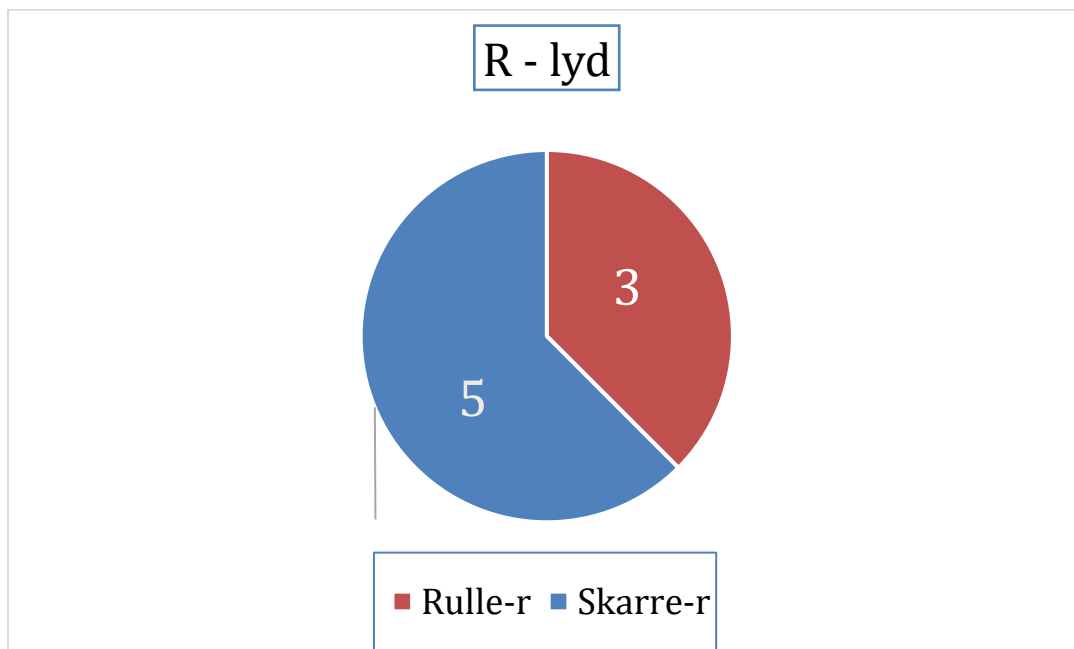
6.1 Kort om kapitlet

Her vil resultatene bli presentert. De er delt inn i underkapitler som svarer til hver variabel, og hver informants bruk av variablene vil bli presentert i diagrammer og tabeller.

Presentasjonen har en nokså kvantitativ karakter, men enkelttilfeller, kontekst og generell diskusjon blir også en del av underkapitlene. Det er vanskelig å si om det er diagrammer, tabeller, eksempler, eller noe annet, som egner seg best til å formidle disse resultatene. Jeg har derfor forsøkt å variere formatet, men stolpediagram har fått hovedrollen.

6.2 Resultater: R-lyd

De fleste informantene hadde skarre-r. Som diagrammet under viser, hadde fem informanter skarre-r mens tre informanter hadde rulle-r.

Det var også lite veksling mellom skarre-r og rulle-r hos den enkelte informant. De fleste brukte bare den ene eller den andre. For å dykke videre inn i resultatene, kan vi se på brukstilfeller fordelt på hver informant. Siden tallene er såpass høye, kan det være hensiktsmessig å fremstille dette i en tabell for å gjøre avvikene synlige. Se nedenfor.

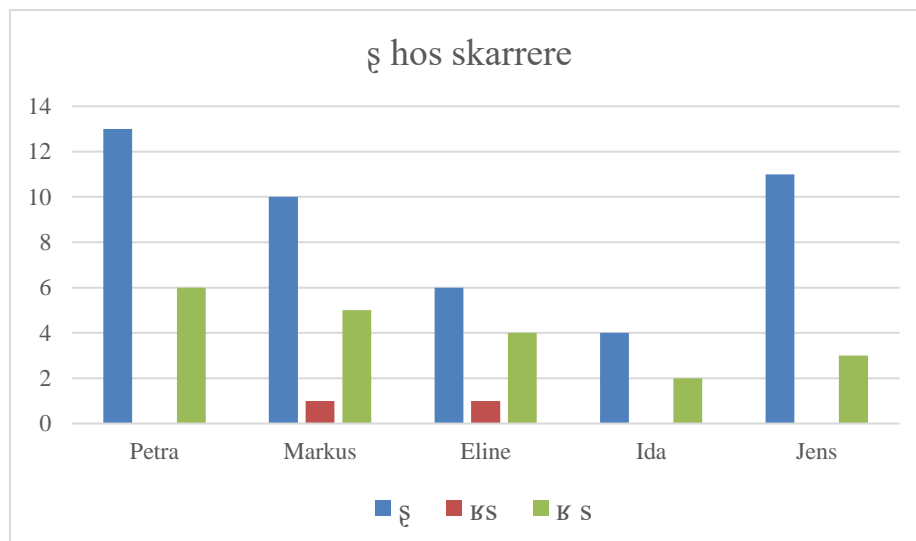
Informant	Skarre-r	Rulle-r
Amanda	2	184
Petra	236	0
Markus	240	0
Eline	196	0
Ida	173	1
Sara	1	170
Jens	219	0
André	0	259

Det er viktig å ha i mente at disse tallene er svært høye, og neppe så eksakte som de ser ut. I tillegg var det noe veksling mellom r-lydene hos noen informanter. Sammen med mulige lyttefeil, kan dette gi unøyaktige tall. En trygg konklusjon er i hvert fall at én r-lyd som regel utelukker den andre. Det må også nevnes at r-lyden ofte er ganske «svak», og som vi vet, forsvinner den til tider. Det kommer vi tilbake til. Videre legger vi merke til at lyden(e) brukes veldig mange ganger i intervjuene, siden det er en bokstav. Det er usikkert om vi kan tolke noe mer ut ifra antall brukstilfeller, og tallene følger nok taletid ganske tett. R-lyden varierte også i tydelighet mellom informanter og brukstilfeller, og skarre-r-en hørtes for eksempel nokså tydelig ut hos Markus og Eline. Et eksempel på en setning der skarre-r blir brukt tydelig er Markus sitt utsagn om at «lævekæ æ mek opptatt av å ivaketa språke».

6.3 Resultater: /s/

Denne studiens retrofleks er følgende fem fonemer: /s/, /n/, /l/, /t/, /d/. Vi kan begynne med å konstatere at alle informantene har retrofleks. Som om ikke det var nok, har alle informantene også alle disse retrofleksene. Samtidig varierer informantenes bruk av retrofleksene. Siden denne variabelen egentlig er fem variabler i én, trengs mer enn ett diagram for å få frem resultatene. Vi deler inn informantene i skarre-r-brukere og rulle-r-brukere, for å undersøke retrofleksene i forhold til sine motstykker, for eksempel *ks* og *rs*. Retrofleks kan også erstatte, for eksempel, «re d» i «gjøre det» («jø-ø de»), men dette virker litt mer komplekst og forekommer sjelden her. Sara sier det én gang: «[...]vi prøver å jø-ø de så ofte som mulig[...]».

Vi begynner med lyden /s/. Diagrammet nedenfor viser antall ganger de ulike lydene ble brukt av hver informant som har skarre-r.

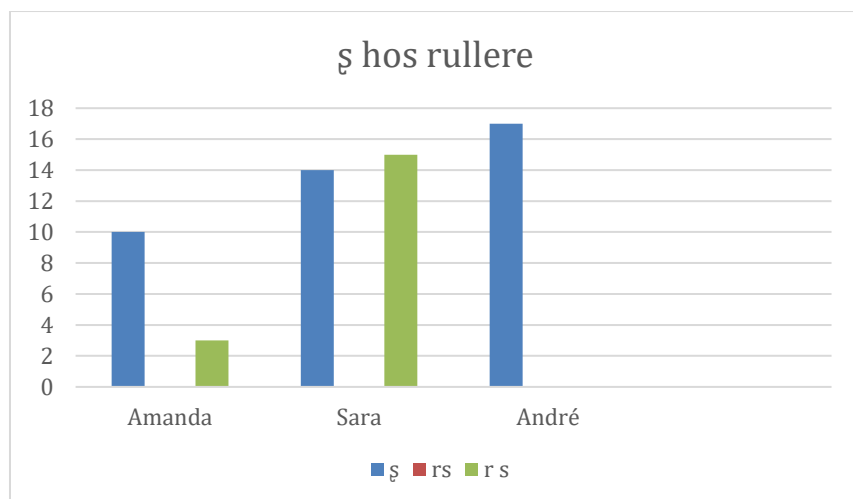

Den «sj»-lignende retrofleksen kan altså erstatte ulike r-lyder etterfulgt av «s», men gjør tradisjonelt ikke det i Arendal. For å klargjøre forskjellen mellom «ks» og «ks», viser den sistnevnte skrivemåten til tilfeller der et ord slutter på skarre-r og etterfølges av et ord som begynner på «s». Et eksempel finnes i et utsagn fra Petra: «På min alde**ks** så føle jæ-kke non

ha så kraftig dialekt, egentlig». Den første skrivemåten representerer denne kombinasjonen i samme ord. Grunnen til at dette tas med i regnestykket er at lyden /ʃ/ også kan erstatte kombinasjonen selv om den er «splittet» mellom to ord. Som vi ser, bruker alle informantene med skarre-r også /ʃ/. Det er derimot bare et mindretall som noe tilfelle av skarre-r fulgt av «s» i samme ord. Også hos de to informantene, er det bare ett brukstilfelle. Det kan tyde på at denne retrofleksen er gjennomført innad i ord. Mellom ord er den tydeligvis langt fra gjennomført, i hvert fall hos skarre-r-brukere. Det er også viktig å påpeke at r-vokalisering påvirker resultatene for alle retrofleksene, eller snarere de tradisjonelle formene. Ida sier for eksempel om polityrket at «[d]et virke spennende». Vi går mer i dybden på r-vokalisering i et annet underkapittel, men det er vesentlig å nevne med én gang.

Dersom vi ser bruken av «ʃs» og «ʃ s» under ett, ser vi at det fortsatt er flere brukstilfeller av /ʃ/ hos alle disse informantene. Da kan vi få et forholdstall ved å dele antall brukstilfeller av /ʃ/ på antall brukstilfeller av de tradisjonelle «ʃs» og «ʃ s». Vi ser da at Eline har høyest andel «ʃs» og «ʃ s», med forholdstallet 0,83. Deretter følger Markus, med tallet 0,6. Ida har tallet 0,5, fulgt av Petra med 0,46 og Jens med 0,27. Blant skarre-r-brukere er det altså en ganske jevn fordeling når vi måler det slik. Samtidig er det viktig å understreke at også informanter med lavere andel /ʃ/ brukte denne som erstatning for «ʃ s», for eksempel sitatet fra Eline: «I begynnelsen va det me sånn landlig».

Når vi ser på rulle-r-brukere, får vi et litt annet bilde. Diagrammet nedenfor viser forekomsten av /ʃ/, «rs» og «r s» i intervjuene med de informantene.

Her er det altså ingen forekomst av lydrett «rs» innad i ord. André bruker /ʂ/ i alle tilfeller, altså er retrofleksen gjennomført også på tvers av ord. Vi ser også at Amanda bare uttaler «r s» tre av 13 ganger, og sier både «[...]litt mer sånn[...]» og «[...]litt me şånn[...]» i intervjuet. Sara uttaler r-ene ofte, også i kombinasjonen «r s». Det at retroflekser virker noe mer gjennomført hos rulle-r-brukere, er kanskje å forvente. Det som overrasker litt her, er at både Sara og Amanda uttaler «r» og «s» separat i noen tilfeller.

Noen steder på Østlandet vil man høre folk uttale «høres» omtrent som «hø:ş». Det er verdt å merke seg at det ikke forekommer hos disse informantene. Amanda sier for eksempel «Det ba høres helt likt ut».

6.4 Resultater: /ŋ/

Neste retrofleks er den n-lignende lyden /ŋ/, som erstatter lydrett uttale av «rn» og «r n» i skrift. Også her vil resultatene bli presentert separat for skarre-r-brukere og rulle-r-brukere. Under kan du se en oversikt over bruken av disse lydene hos informantene med skarre-r. Fordi det er uproporsjonalt mye /ŋ/ i intervjuene, og for å variere litt, bruker vi en tabell i stedet for det samme diagrammet.

Navn	ŋ	ɤn	ɤ n
Petra	25	0	1
Markus	10	0	1
Eline	7	1	0
Ida	11	0	0
Jens	22	0	1

Som tabellen viser, er /ŋ/ nesten helt gjennomført hos informanter som skarrer. De fleste har likevel ett tilfelle av «ɤ n». Retrofleksen virker altså mindre gjennomført på tvers av ord, også her. Eline er den eneste som uttaler «ɤn» innad i et ord, nemlig i ordet «Læɤɤne». Som vanlig er det en bestemt grunn til at noen informanter, for eksempel Eline, har færre tilfeller av lyden /ŋ/. Den grunnen er r-vokalisering. Eline sier for eksempel «[...] jæ ha noen få fag igjen». Dette er også noe som må tas i betraktning, men vi kommer tilbake til dette i et annet underkapittel. Uansett finnes den høyeste relative forekomsten av tradisjonell uttale hos Eline, som har retrofleks-variant(er) hele én av åtte ganger (0,125). I andre enden er Jens og Petra, som har en sånn variant under fem prosent av gangene. Konklusjonen er at denne retrofleksen er tilnærmet helt gjennomført hos informantene som skarrer.

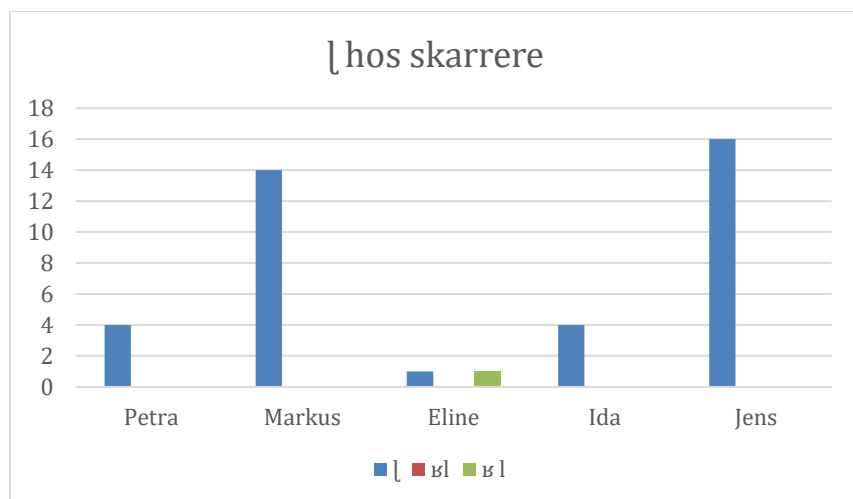
Når vi vender blikket mot informantene med rulle-r, finner vi aldeles ingen lydrett uttale av «rn» eller «r n». Vi lager likevel et skjema med antall brukstilfeller av retrofleksen, for ordens skyld.

Navn	ŋ	rn	r n
Amanda	21	0	0
Sara	10	0	0
André	27	0	0

Retrofleks uttale er helt gjennomført hos Amanda, Sara og André. Interessant nok bruker de heller ikke den typisk østlandske uttalen av «gjøre noe» («jø: ŋo»), i hvert fall ikke i disse intervjuene. Sara har også færrest tilfeller av lyden, men tilsynelatende ingen tilfeller av r-vokalisering.

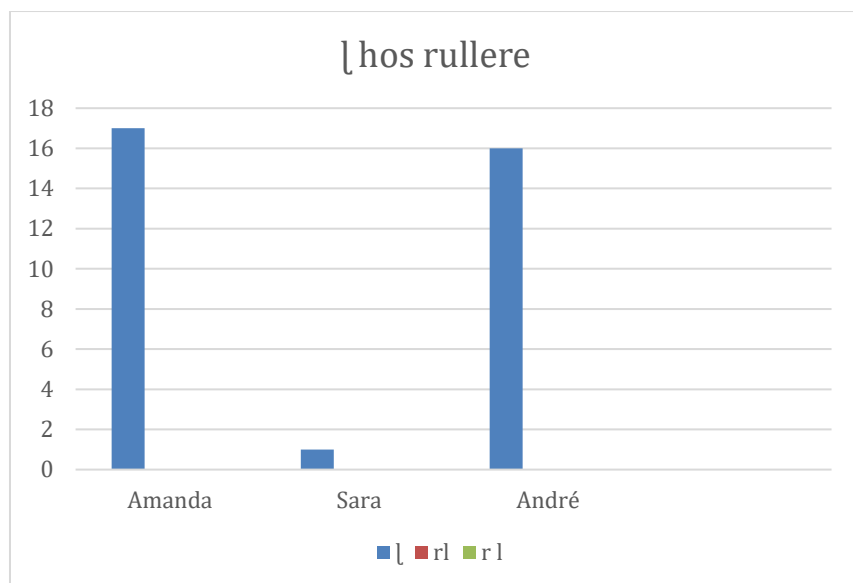
6.5 Resultater: /ʌ/

Denne lyden er et assimilasjonsprodukt av «rl» (eller «r l»). Et eksempel på ord som uttales med /ʌ/ på standard østlandsk er «naturlig» («natu:lʲ»). Vi begynner igjen med informantene som skarrer. Diagrammet under gir en oversikt over antall /ʌ/ hos hver av de informantene.

Disse resultatene er tydelige. Denne retrofleksen er gjennomført, også på tvers av ord. Den eneste med ett tilfelle av den tradisjonelle uttalen er Eline, som også har svært få tilfeller av /ɹ/. Det er det kanskje en grunn til. Eline har også en del r-vokalisering. I intervjuet sier hun for eksempel «Når han va litt yngre[...]». I ett tilfelle er det også komma mellom /ʁ/ og «l», altså en kort pause, i frasen «tilhø:te hæ**ʁ**, lissom». Ida sier også denne typen sammensetning én gang: «Så da begynte jæ automatisk å snakke me**ʁ**, litt mind**ʁ** å mind**ʁ** A:ndalsk.». Her ville kanskje en typisk østlending også hatt retrofleks-varianten, som kanskje kan bli vanligere i Arendal i fremtiden. Bildet er med andre ord fortsatt litt nyansert, selv om den utradisjonelle varianten dominerer. Noe annet merkbart er at /ɹ/ nesten alltid dukker opp i ord som «lite(n)» og «litt», typisk etter ordet «er». Et eksempel er Ida, som kun bruker denne lyden i de ordene.

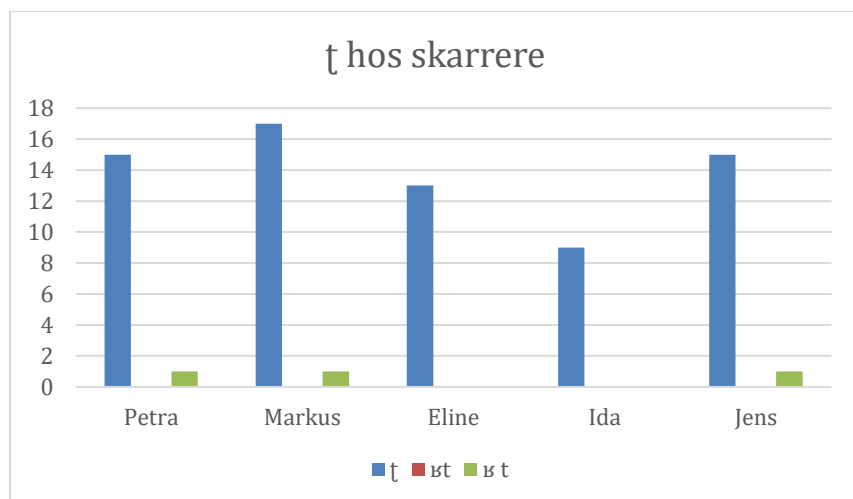
Informantene med rulle-r har også mange brukstilfeller av den utradisjonelle varianten. Stolpediagrammet nedenfor viser tilstedeværelsen av denne i intervjuene med dem.

På dette punktet er det ikke overraskende at lyden brukes nesten uten unntak av informantene. Sara har likevel langt færre brukstilfeller enn de to andre, som betyr at hun kanskje har r-vokalisering i utstrakt grad. Hun sier for eksempel «Jæ æ lissom veldig glad i å lære». Det er flere andre slike eksempler, men dette kommer vi tilbake til. Alt i alt er konklusjonen at lyden /ɹ/ er svært gjennomført i informantenes talemål, med få unntak.

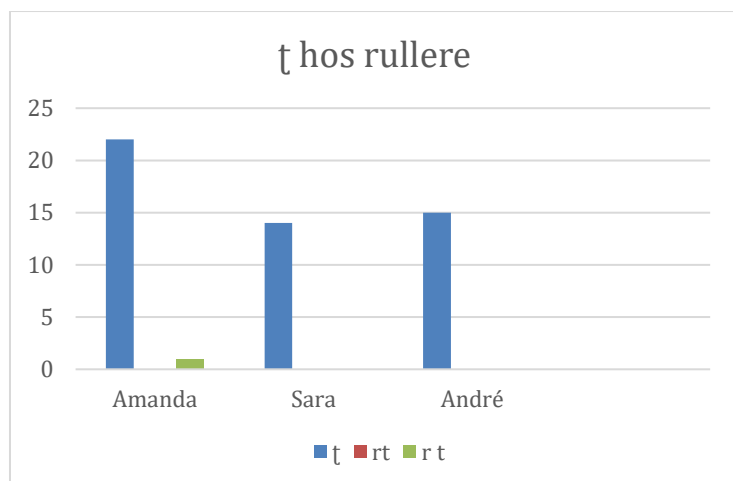
6.6 Resultater: /t/

Den neste retrofleksen er en t-lignende lyd, og den erstatter hovedsakelig de tradisjonelle «ɸt» og «ɸ t», i tillegg til «rt» og «r t». Altså vil ordet «ert» uttales «ætɸ» på standard østlandsk. Presentasjonen av informantenes bruk av denne variabelen deles inn etter r-lyd, som vanlig. Nedenfor finnes et diagram som viser forekomsten hos informantene med skarre-r.

Tre av fem har ett tilfelle av tradisjonell uttale av skarre-r etterfulgt av «t», men ingen har mer enn det. Det er også alltid på tvers av ord. En skulle kanskje tro at det bare var snakk om tilfeldige «glipp», men det at det er på tvers av ord, tyder på at det ikke er tilfeldig. Det virker som en trend med retrofleksene at de først og fremst er gjennomførte innad i ord, men også nesten helt på tvers av ord. Et eksempel på tradisjonell uttale er utsagnet fra Jens om neste generasjon og arendalsdialekten: «Jæ tippe ɲeste geneɲasjon, som vi fåɲ igjen, dæɲ tippe jæ det æ veldig lite».

Også informantene med rulle-r dominerer retrofleksen. Som med de andre retrofleksene, skulle vi tro at den er enda mer gjennomført hos dem. Det er også det vi ser, jamfør diagrammet under.

Det ser ut til at den tradisjonelle uttalen er borte, med unntak av ett brukstilfelle hos Amanda. Det er i setningen «Jæ ha væt der to gange ða jæ va [itt, en del yngre». Det kommer altså etter en annen /t/, som kanskje forklarer hvorfor hun ikke uttaler den. Uansett er lyden gjennomført hos informantene med rulle-r, også på tvers av ord. Det gjelder for så vidt også de med skarre-r.

6.7 Resultater: /d/

Den siste retroflekse lyden ligner litt på den forrige, men erstatter hovedsakelig «rd» og «rd». Denne retrofleksen ser ut til å dukke spesielt ofte opp på tvers av ord, for eksempel i Petras utsagn om Sam Eyde: «Å så ha ði veldig mye bedøe kantine». I norsk har vi en del korte ord som begynner på «d», som ofte kommer etter ordet «er». Uansett begynner vi nok en gang med resultatene for informantene med skarre-r. Her bruker vi en tabell, for å variere litt.

Navn	d	ɸd	ɸ d
Petra	35	0	0
Markus	36	1	3
Eline	21	0	6
Ida	22	0	0
Jens	49	0	2

Her få vi et inntrykk av hvor vanlig denne lyden er i vanlig tale (for de som har den).

Lyden er dominerer over de tradisjonelle uttaleformene. Eline er den som oftest uttaler den tradisjonelle lydkombinasjonen, og med forholdstall 0,28. Alle har altså retrofleksen i de fleste tilfeller. Markus er den eneste med tradisjonell uttale innad i et ord, men det viser seg at dette er det sammensatte ordet «sømmødestinasjon». Likevel avviker det fra standard østlandsk uttale, og kanskje fra kontemporær arendalsk uttale blant unge. Vi kan ikke si dette sikkert, siden det er vanskelig å finne noen eksempler på hverken /d/ eller «ɸd» i slike sammensatte ord hos de andre informantene.

Informantene med rulle-r har lignende tall for /d/, men ikke den tradisjonelle uttalen.

Nedenfor er en tabell med disse tallene.

Navn	d	rd	r d
Amanda	26	0	0
Sara	32	0	0
André	36	0	0

Det er altså ingen av de med rulle-r som har rester av den tradisjonelle uttalen. André uttaler for eksempel «ord» og «standard» som de uttales på standard østlandsk, nemlig med stum «d», og derfor er dette utelatt.

Uansett må vi konkludere med at denne retrofleksjonen er gjennomført hos alle informantene, siden den er den foretrukne uttalemåten. Det gjelder i større grad informantene som har rulle-r. Gjennomsnittlig antall brukstilfeller av «r d» på hver informant (uansett r-lyd) er 0,67, sammenlignet med 2,2 for hver informant med skarre-r. Gjennomsnittlig antall brukstilfeller av /d/ var litt over 30 i begge grupper.

6.8 Resultater: r-vokalisering

å så fåkåte jæ på en måte non ør, sånn «kanke» å sånne ting

Dette trekket dreier seg om et slags bortfall av r-lyd i (svake) endelser, dersom det ikke følger en vokal etter. Vi tester også for r-farging, den medfølgende vokalendringen som tradisjonelt har gitt å-ender i arendalsdialekten. Dermed er endelser på «-å» tradisjonelle, i tillegg til «-år». Endelser i form av «-ør» og «-ø» kan være feilhørte å-ender, eller de kan være en egen kategori som fortsatt skiller seg fra standard østlandsk. E-ender i samsvar med bokmål og standard østlandsk er i alle fall utradisjonelle. Det er også mulig å kombinere r-vokalisering med ulike endelser. Det er noe mer innviklet å lage diagrammer med alle disse endelsene, i hvert fall samlet på ett sted. La oss derfor begynne med å se på informantenes bruk av å-ender. Her samler vi informantene med skarre-r og rulle-r.

Navn	-å	-år	-år
Amanda	0	0	0
Petra	0	0	0
Markus	0	0	0

Eline	10	6	0
Ida	0	0	0
Sara	0	0	0
Jens	0	0	0
André	0	0	0

Trekket å-farging er i hvert fall svært lite utbredt blant informantene. Det er bare én informant som har disse å-endelsene. Eline har flere av dem, liker for eksempel å se på «[...] sånn dæϕ, seki**åϕ** å TV å sånn». Hun har også å-endelser uten «r», for eksempel når hun sier «[...]jæ ska studeϕe noe, men jæ tϕoϕ... æ veldig usikk**å** på hva». Amanda sier også «like-å» i intervjuet, som kanskje er et feilhørt «likå» eller «likå å». Ellers er det lite «å» blant informantene.

Vi kan så gå over til ø-endelser.

Navn	-ø	-øϕ	-ør
Amanda	0	0	0
Petra	3	0	0
Markus	0	0	0
Eline	3	3	0
Ida	1	0	0
Sara	0	0	0

Jens	0	0	0
André	0	0	0

Et lignende mønster danner seg med disse endelsene også. De er uvanlige, totalt sett. De virker noe mer jevnt fordelt blant informantene. Petra uttaler noen ord med ø-ender, for eksempel i setningen «Jæ syns i væ fall hele min vennegjeng, noen i vennegjengen min, de snakkø veldig bækæt». Ida forklarer at «jæ-a hund, så jæ tæenø hunden».

Det virker likevel som at alle informantene foretrekker andre endelser enn de vi har sett på så langt. Vi går til slutt over på e-ender. Generelt er endelser på «-e» vanlige, og for at de skal være relevante her må det gjelde et ord som slutter på «-er» på bokmål. For at noe skal være en ren «-e»-endelse må det heller ikke komme en retrofleks etter. Se tabellen under.

Navn	-e	-eɐ	-er
Amanda	16	0	22
Petra	26	20	0
Markus	6	25	0
Eline	10	13	0
Ida	29	18	0
Sara	17	0	29
Jens	16	28	0
André	17	0	24

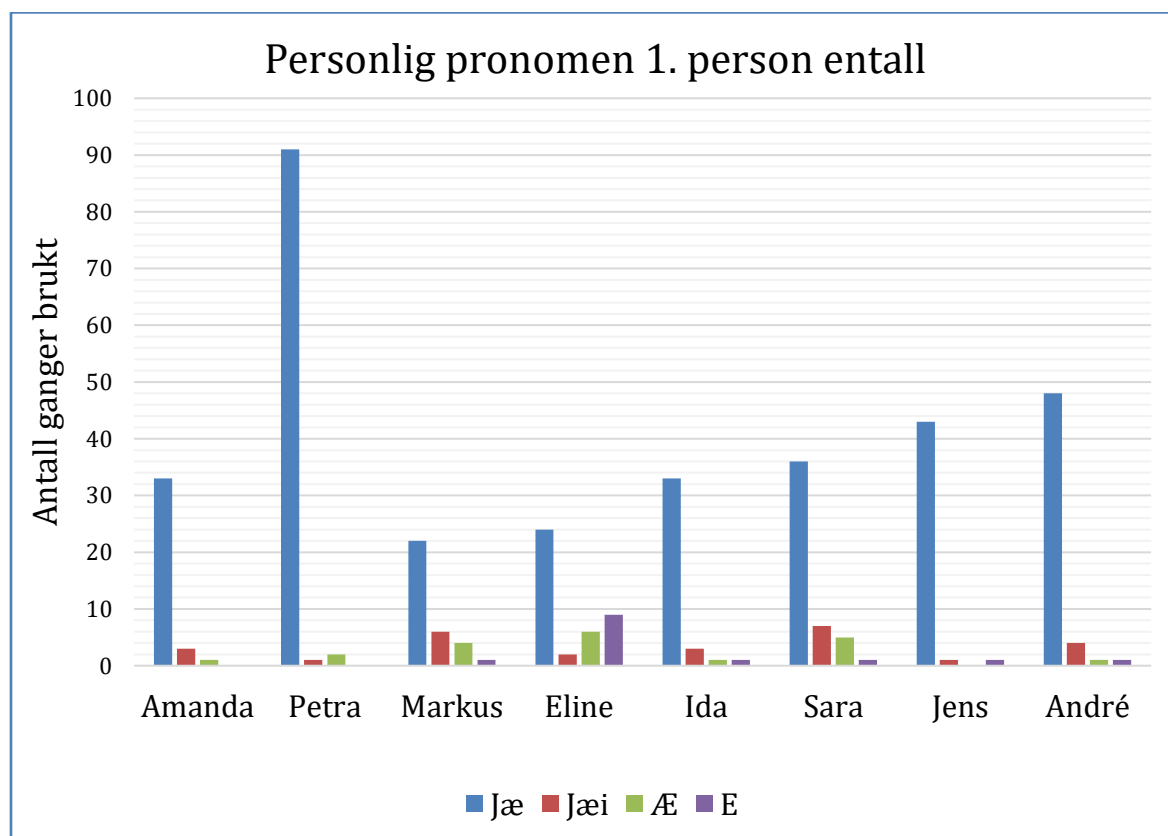
Disse endelsene er tydeligvis langt mer populære. Å-ene har langt på vei måttet vike for e-er i talemålet til disse informantene. Et godt eksempel på en setning med disse endelsene er en setning om Ida sitt inntrykk av talemålet i Grimstad: «Elle jæ føle genevælt det æv... fleve i Gvømsta som bruke djalekta si». Som vanlig, er det variasjon fra informant til informant. Det er Ida som har høyest andel «-e»-endelser, og Markus som har færrest. Tallene er ellers nokså jevne, så det er nesten vanskelig å se et tydelig mønster. Likevel ser vi at seks av åtte informanter har flere ikke-vokaliserte e-endelser enn vokaliserte. Det betyr at en mer utradisjonell variant har vunnet frem, også her. Vi kan nå samle resultatene, for å få oversikt over r-vokalisering generelt. Det kan gjøres ved å dele totalt antall vokaliserte brukstilfeller (uansett vokal) på totalt antall ikke-vokaliserte brukstilfeller (uansett vokal) hos hver informant. Det gir oss et forholdstall.

Navn	Vokalisert/Ikke-vokalisert
Amanda	0,72
Petra	1,45
Markus	0,24
Eline	1,04
Ida	1,67
Sara	0,59
Jens	0,57
André	0,70

Konklusjonen er at r-vokalisering er normen hos tre av åtte informanter, og brukes av alle.

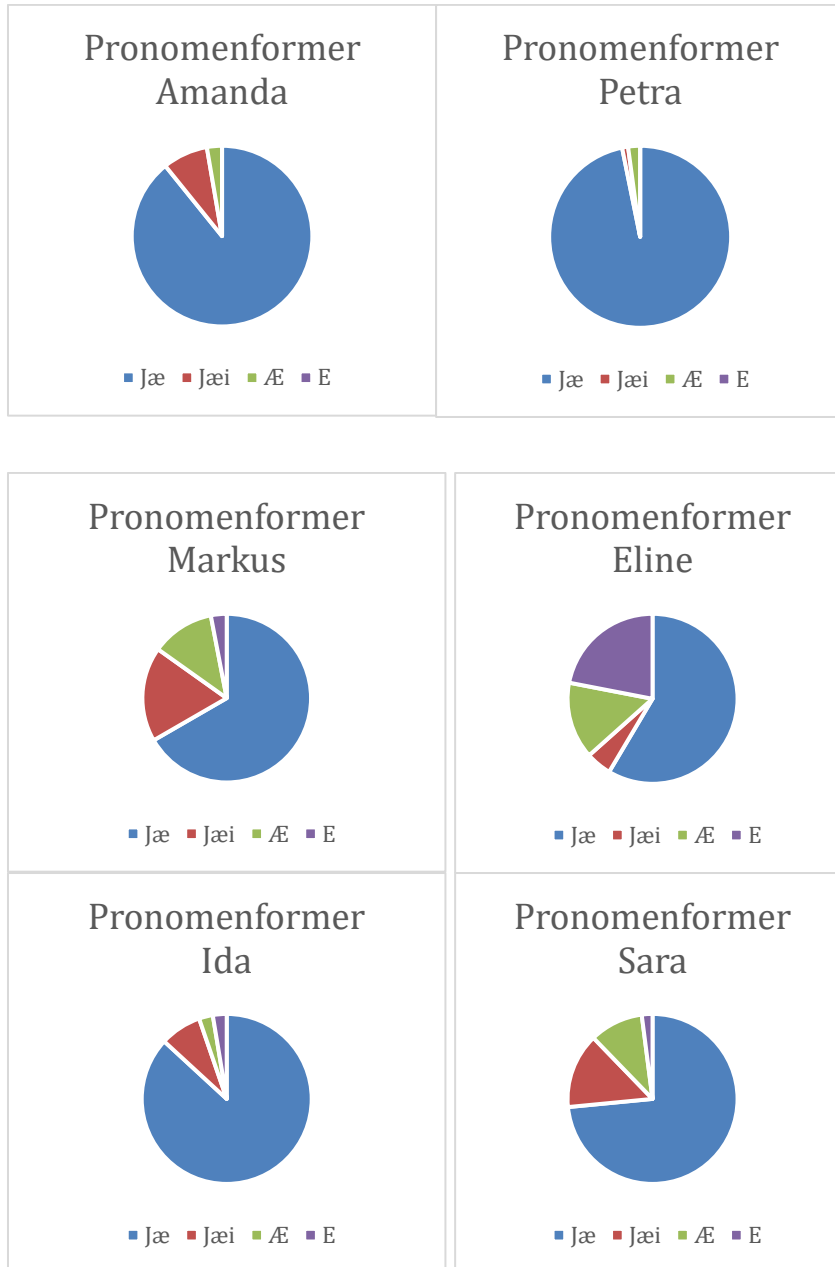
6.9.1 Resultater: Personlig pronomen 1. person entall

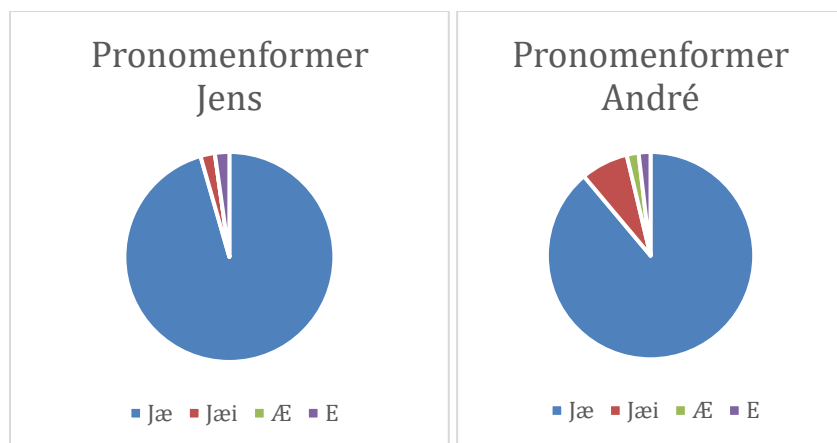
Resultatene er klare: den dominerende formen er «jæ». Informantene brukte tilsynelatende denne mer enn noen annen. Personlig pronomen 1. person entall blir naturlig nok brukt mye i et intervju, så her har vi en del data. Stolpediagrammet nedenfor viser antall ganger de ulike formene ble brukt av hver informant.

Vi ser altså at noen brukte formen «jæ» flere ganger enn andre, men også pronomenet generelt. Derfor gir det kanskje ikke så mye mening å henge seg opp i det tallet, siden det kan bero på flere andre faktorer (taletid, for eksempel). En annen måte å sette det opp på er

i sektordiagram, som kanskje bedre viser fordelingen mellom formene hos hver informant. De klart utradisjonelle variantene representeres av blå og rød farge i diagrammene.

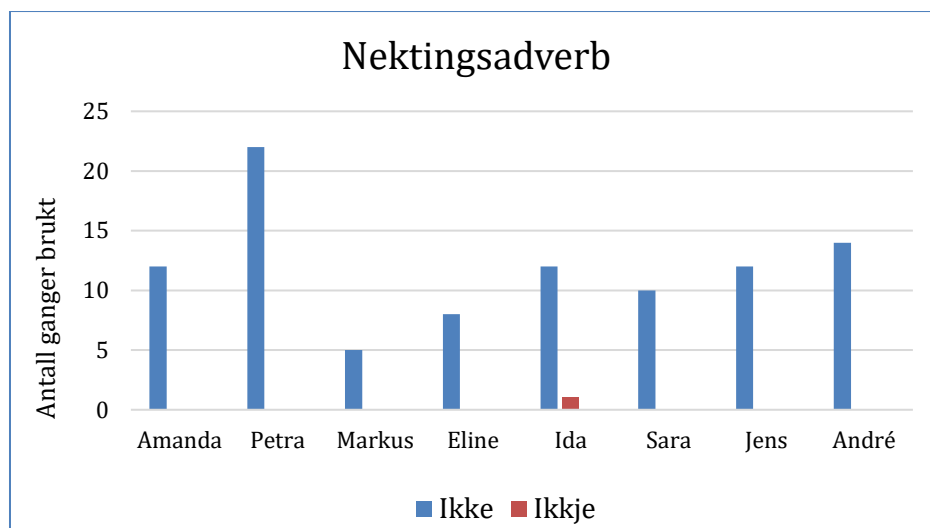

Her er det viktig å huske at «jæ» og «jæi» er omtrent samme pronomen. Det er en reell mulighet for at «jæ» er kunstig frekvent, og at det egentlig er et forkortet «jæi». Det er samtidig vanskelig å se noe mønster for når «jæi» brukes. Det forekommer både før vokal, konsonant og pause i intervjuene. Uansett viser resultatene at disse utradisjonelle formene er langt vanligere enn «æ» og «e», i hvert fall hos disse åtte informantene (i disse intervjuene). Informanten med lavest andel tradisjonelle former er Petra, mens Eline har høyest andel tradisjonelle former. Formen «æ» har svært lav forekomst (under ti prosent av brukstilfeller) hos alle unntatt Markus, Eline og Sara. Formen «e» er derimot den minst vanlige formen, men Eline ser ut til å bruke den i over én av fem tilfeller (9 : 41).

Det er skummelt å trekke for mange konklusjoner om «e» og «æ» hver for seg. Lydene ligner hverandre. Vi kan likevel slå fast at begge ser ut til å være sjeldne. Alle informanter heller tilsynelatende mot formene med j-fremlyd.

6.9.2 Resultater: Nektingsadverb

Diagrammet gir en oversikt over bruken av nektingsadverb. Som vi ser, er «ikkje» så å si ute av bildet. Av den grunn er diagrammet nesten overflødig, men en illustrasjon er berettiget når vi først har resultatene. Med unntak av Markus og Petra brukes nektingsadverb mellom fem og 14 ganger hos alle informanter, som er interessant. Formen «ikkje» brukes av Ida én gang, og da foran en kort pause, etterfulgt av et ord som begynner på en vokal. Det høres tydelig at det er «ikkje».

Resultatene viser altså at syv av åtte informanter bruker «ikke» i alle tilfeller. Én informant bruker den i ett av tretten tilfeller. Den utradisjonelle varianten har altså vunnet frem her.

7. Drøfting av resultater

7.1 Om kapitlet

Dette kapitlet inneholder en drøfting av resultatene. Det medfører en generell kobling til teorikapitlet, spesielt underkapittel 2.9. Først kommer en diskusjon rundt riktig plassering av arendalsdialekten. Deretter sammenligner vi studiens resultater med Voss (1940) sin beskrivelse av bymålet i Arendal på hans tid. Kapitlet som helhet vil være et forsøk på å sette resultatene i sammenheng, og på å plassere dagens arendalsdialekt i riktig dialektgruppe. Merk at ordet «arendalsdialekten» brukes om det vi nå har større grunn til å tro om denne dialekten, og konklusjonene som kan trekkes om informantenes talemål.

7.2 Plassering av arendalsdialekten

Vi kan først prøve å beskrive de generelle tendensene i resultatene. Vi kan begynne med r-lyd, retrofleksjer og r-vokalisering. Disse står hverandre nært. Ut ifra disse resultatene, er det vanskelig å si hva som skjer med skarre-r og rulle-r i området. Skarre-r holder seg tydeligvis ganske godt. De fleste av informantene har altså skarre-r, og én av dem har rulle-r i ett tilfelle. To av tre informanter med rulle-r har avvik, altså skarre-r i minst ett tilfelle. Det er såpass få avvik at det er nifst å si for mye om dem. Retrofleksjer står nesten overraskende sterkt hos informantene. Lyden /s/ har faktisk noe konkurranse fra tradisjonell uttale, og det gjelder delvis også /d/. De andre lydene har mer eller mindre tatt over. Det skal sies at tradisjonell uttale også brukes nokså mye når retrofleksen ville gått på tvers av ord. Videre holder r-vokalisering seg godt, og er ett av to tradisjonelle trekk som gjør det (det andre er skarre-r). Røsstad (2015, s. 196) mener at r-vokalisering som innovasjon kan ha oppstått i Arendal, og tydeligvis står det fortsatt sterkt der. R-farging var ikke en egen variabel, men i hvert fall er det ikke mye igjen av dette hos informantene. Alle informantene sier «jæ» og «jæi» fremfor andre former. Det tradisjonelle «ikkje» er også borte. Ingen av dem innrømmer direkte at de bruker «du» som objektsform, men flere sier at *andre* har trekket. I det store bildet er det altså de utradisjonelle variantene som har vunnet mest terreng blant dem, men det er heller ikke så ensidig.

Vi husker Arne Torps (2017) påstand om at retrofleksjer nå går hånd i hånd med skarre-r i Arendal, som Torp også fant i Tvedestrand på 90-tallet. Det er altså en pågående tendens at retrofleksjer ikke må vike for skarre-r i dette området. Dette forklarte Torp (2017) opprinnelig med tilstedeværelsen av r-vokalisering, som dermed skaper et slags unntak. Det virker logisk at mangelen på r-lyd foran konsonant kan gi innpass for retrofleksjer, men da ikke gjennom assimilasjon, siden det r-lyden ikke er til stede. I stedet må det muligens skje gjennom en slags sosial spredning. Det er i hvert fall ikke tvil om at disse åtte informantene har fått retrofleksjer på ett eller annet vis. Uansett begynte Torp (2017) omsider å tvile på at r-vokaliseringen hadde noe særlig med saken å gjøre, men at det heller er snakk om «austlandisering», et dialektskifte. Torp (2017) hevder at den tradisjonelle dialekten rett og slett blir byttet ut, og at mange unge nærmest snakker med vanlig osломål. Torp snakker om at han har hørt folk si dette, men ser det ut til å stemme? Vi har nå mer grunnlag for å utforske dette temaet. I alle fall har vi fått litt nyere data.

For å svare på dette, kan vi spørre oss om en vanlig nordmann ville slitt med å skille disse informantenes talemål fra vanlig osломål (eller standard østlandsk). Svaret er nok såpass enkelt som at de med skarre-r skiller seg litt ut, men de med rulle-r gjør det nok ikke. Informantene med rulle-r har egentlig bare ett hovedtrekk som skiller deres talemål, eller idiolekter, fra standard østlandsk. Det er r-vokalisering, og eventuelt manglende retrofleksjer på tvers av ord. Ingen av informantene med rulle-r hadde r-farging heller. Vi kan gjerne tenke at færre av de tradisjonelle trekkene vil gjøre at talemålet høres mer østlandsk ut, i et slags lineært forhold. Det stemmer nok ikke helt, og r-lyd har kanskje en særstilling. André sier at mange snakker likt som ham ellers, men at de skarrer. Det er kanskje ikke tilfeldig at han trekker frem dette. R-lyd er ikke alltid det beste målmerket, delvis på grunn av sterke generasjonsforskjeller, talefeil og mer. Likevel er det lett å høre om noen skarrer, og det høres ikke særlig østlandsk ut. Flere av de åtte informantene svarer også at arendalsdialekten er mest sørlandsk, men dette er delt.

Som vi husker, har todelingen av norske dialekter vært med oss lenge. Larsen (1906, s. 102) skriver at det viktigste skillet går mellom øst og vest. Noe av begrunnelsen hans er jamvekt, som fortsetter å være et viktig skille. Venås & Skjekkeland (2021) er jamvekt og tjukk l de vanligste kriteriene for inndeling av dialekter. Det er nok først og fremst dette som hindrer arendalsdialekten, slik den er i dag, fra å bli betraktet som østnorsk. Venås & Skjekkeland (2021) skriver også at tonegang er viktig for skillet øst-vest, og der har vi slått fast at

arendalsdialekten i alle aktuelle versjoner er på østnorsk side. Vi ser også kart over personlig pronomen 1. person entall og flertall på samme nettside (Venås & Skjekkeland, 2021) som kanskje er utdaterte. Ingen av våre åtte informanter brukte «e» eller «æ», og selv om det ikke ble systematisk undersøkt her, er det tydelig at alle informantene også sier «vi» i stedet for «mi» eller «me». Videre har vi nektingsadverbet «ikke», en form alle våre informanter har. Dette trekket fremheves riktignok ikke av Venås & Skjekkeland (2021). Ikke ett av deres åtte kart (til høyre for teksten) klarer å skille ut trekk ved oslomål som arendalsdialekten mangler. Da snakker vi altså om et oslomål preget av «samling på midten» (Skjekkeland, 2022), der jamvekt og tjukk l ikke er særlig fremtredende.

Det finnes likevel argumenter for at arendalsdialekten, selv slik den fremstår blant våre åtte informanter, ikke er østnorsk. Som vi har vært borti tidligere, kan det være litt vanskelig å skille begreper som «østnorsk», «standard østlandsk» og «oslomål». Ifølge Språkrådet (2023) er det ikke konsensus om at vi har et standardspråk, og begrepet «standard østlandsk» er kanskje litt problematisk. Begrepet kan gi samme assosiasjoner som «samling på midten»-oslomålet, altså østnorsk uten jamvekt, tjukk l og visse andre trekk. Når det gjelder bokmål, er det et skriftspråk uten føringer for allofonene skarre-r og rulle-r, retrofleksjer osv. Det samme gjelder ikke nødvendigvis «talt bokmål». Ellers kunne vi konkludert med at talemålet til våre åtte informanter faktisk er «talt bokmål», selv om r-vokalisering skaper noe trøbbel også der. Det er likevel trygt å hevde at deres talemål er bokmålsnært.

Hvorvidt talemålet kan regnes som «oslonært» kommer an på om vi kan ignorere skarre-r og r-vokalisering. Det gjelder kanskje også for innlemningen i østnorsk. Det gir likevel mening å hevde at trekk som jamvekt og tjukk l er utbredte i, og dels definerende for, det østnorske området. Som vi var inne på i teorikapitlet, definerer ikke disse «østnorske» trekkene oslomålet (ei heller «talt bokmål»). Spørsmålet er derfor om oslomålet er østnorsk, eller hvor østnorsk det er. Hvis det er østnorsk, kan arendalsdialekten (blant våre åtte informanter) regnes for å være østnorsk. Det handler om hvilke premisser vi setter.

Etter mitt syn bør i hvert fall oslomål regnes for å være østnorsk, da det har mye til felles med de andre østnorske dialektene (for eksempel tonegang, retrofleksjer og visse pronomen). Neste spørsmål er hvorvidt skarre-r og r-vokalisering kan ignoreres, og det er fullt mulig. Skarre-r definerer ikke alene de vestnorske dialektene, for da må vi se bort fra Sunnmøre og Romsdal. Et annet trekk vi ikke har tatt for oss ennå er nektingsadverbet «ikke», som er en

mer østnorsk form (Skjekkeland, 2023). Et annet argument for å regne arendalsdialekten som østnorsk er at det faktisk er en del rulle-r i bruk der. Nyjordet (2006, s. 114) fant at omtrent 16 prosent av unge i Grimstad har rulle-r, men det kan ha endret seg siden da. Uansett har tre av våre åtte informanter rulle-r, og det peker mot at rulle-r ikke er uvanlig i Arendal. Videre skriver Skjekkeland (2021) at unge i Arendal har et talemål som ligger tett opptil østlandsk, og at ordene er «bokmålsfarga». Han skriver også at yngre folk fra Arendal har et språk med lite r-vokalisering, som ikke samsvarer med denne studien. Uansett er argumentene sterke nok til at arendalsdialekten, slik den fremstår i dag, kan regnes som østnorsk (eller «østnorsk med forbehold»). Den bør kanskje ikke være den første dialekten vi tenker på når vi hører «østnorsk», i likhet med trøndsk.

7.3 Endringer i Arendalsdialekten

Det er tid for å sammenligne resultatene med Voss (1940) sin beskrivelse av bymålet i Arendal. Det skal sies at et bymål og dets beskrivelse kan skille seg betydelig fra en mer «ren» dialekt i den tradisjonelle dialektologiske forstand. Uansett er denne oppgaven mer en studie av et slags bymål, hvis skillet fortsatt finnes. Voss sin beskrivelse er bredere, og baserer seg ikke på noen få variabler. Det er simpelthen en annen type studie, fra en annen tid. Det gir oss likevel innsikt i hvordan arendalsdialekten har forandret seg.

Arendalsdialekten hadde mange av sine viktigste moderne kjennetegn allerede på 1800-tallet, skal vi tro Voss (1940, s. 52) sine antagelser.

Vi kan begynne med r-vokalisering, som ikke eksisterte i sin nåværende form på den tiden. R-ene er til stede i endelsene, for eksempel «fortell^år» (Voss 1940, s. 58). I de endelsene er det i hvert fall tendenser til r-faring, og å-endelser. Dette har nærmest blitt snudd på hodet hos denne studiens åtte informanter. De har betydelig bruk av r-vokalisering, men ikke r-farging. Rundt 1940 hadde arendalsmålet også en annen type r-farging, der «e» ble til «æ» etter «r». Et eksempel er «brenner» som ble «brænn'ə» (Voss, 1940, s. 66). Det er andre tegn til at r-vokaliseringen var annerledes på den tiden, for eksempel at «r» svinner nesten

helt etter enkelte lange vokaler (Voss, 1940, s. 72), som vi også husker fra teorikapitlet. Det er vanskelig å se spesifikt dette hos denne studiens informanter.

R-lyd er det lite å si om, bortsett fra en viss mulighet for at det er flere i dag som har rulle-r. Denne studiens andel rulle-r var på tre av åtte, eller 0,375. Utvalget representerer ikke hele befolkningen, men det er likevel en mulighet for at rulle-r er mer vanlig enn det var.

Realistisk sett er kanskje tallet nokså nærme det Nyjordet (2006, s. 114) fant. Voss (1940, s. 72) skriver at r-lyden i Arendal er det uvulære r, så kanskje det var mer ensidig den gangen. Dette forblir spekulasjon.

Personlig pronomen 1. person entall pleide altså å være «æ» (Voss, 1940, s. 97). Ifølge Voss var det heller ingen «e» inne i bildet, i hvert fall har han ikke notert det her. Om vi sammenligner med denne studiens informanter, er bildet annerledes. Formen «æ» har blitt erstattet av formene med j-fremlyd i hvert fall langt på vei. Amanda har ikke «e», og Jens har ikke «æ». Disse to formene har omtrent like høy forekomst blant informantene, totalt sett. Siden formen «e» ikke beskrives av Voss, er det kanskje noe som har kommet i senere tid (for så å bli erstattet igjen). Han skriver også at objektsformen til personlig pronomen 2. person entall er «dæ», så «du» som objektsform var ikke normen på den tiden (og heller ikke nå, angivelig).

Nektingsadverbialet ser faktisk ut til å være «ikke» ifølge Voss (1940, s. 76). Det skyldes at «kkj» blir til «kk» etter i, som i ordet «bikkje». Det er litt overraskende, men finnes også i målprøven han bruker (Voss, 1940, s. 100). Det at det foregår et slags bortfall av j-en tilsier at det er en j-der fra før, men at en slags regel gjør at den forsvinner. Denne studiens informanter hadde altså «ikke» i alle tilfeller, og kanskje er dette mer tradisjonelt enn antatt. Retrofleksjer er forresten heller ikke en del av bymålet han beskriver, for eksempel i målprøven. Det er ingenting overraskende ved det. Likevel er det en tydelig kontrast til dagens arendalsdialekt.

Om vi løfter blikket fra de valgte variablene, er det helt tydelig at mye annet har forandret seg i arendalsdialekten siden 40-tallet. Målprøven til Voss (1940, s. 100) viser et talemål som skiller seg markant fra noe vi finner blant denne studiens informanter. En eksempelsetning er «men nå bryddæ æ mæ ikkø om å je konrad no^onsomhelst slavs oplysning å dærfår svart-æ barø kyss mæ å jekk» (lydskrift endret). Voss la riktignok «vulgærmålet» til grunn, men det er nok likevel færre som snakker slik i dag. Målprøven er absolutt leselig,

vel å merke. Det spørres forresten om «kyss» skal uttales «kjyss». Noen av informantene i denne studien har sj-lyd i stedet for kj-lyd, men jeg har ikke undersøkt dette systematisk.

7.4 Avsluttende kommentarer

Dette har hovedsakelig vært en studie av informanters bruk av seks variabler, eller i hvert fall deres påviselige bruk av fem variabler. I tillegg fikk informantene ytret seg om ulike temaer, som for eksempel dialekt-temaet. Noen av dem trakk linjer mellom dialekt og språk, for eksempel tenkte Markus kanskje at lærere var opptatte av å ta vare på språket, og at de derfor kanskje prøver å ta vare på dialekten. Det kan være riktig eller galt, men her er i hvert fall noen tanker om dialekter og lingvistik.

Allmennlingvistiske teorier anerkjente alltid lingvistisk variasjon i en viss forstand, men forsøkte å finne noe universelt. Det er kanskje spesielt det som gjør det vanskelig å knytte sammen empiriske studier av språklig variasjon sammen med de teoriene. Ikke at det er vanskelig å akseptere premissene om hvordan språk fungerer, men at teoriene ikke trenger tilførsel av slike empiriske studier. Alt det grunnleggende er allerede forklart. I tillegg fokuserer de først og fremst på grammatikk, i hvert fall generativismen. Når det gjelder kognitiv grammatikk, er det mulig å se for seg studier av hvordan ulike dialektale særtrekk konstrueres mentalt (ulikt). Det er samtidig svært vanskelig å gjøre hjernevitenskap av empiriske dialektstudier, og det krever nok både intellekt og hjelpemidler. Det er i hvert fall ikke vanskelig å skjønne hvorfor språkforskningen har vært delt mellom en teoretisk og en anvendt del, historisk sett.

En siste observasjon er at informantene i denne studien ser ut til å ha et nokså avslappet forhold til dialekt(er). De er klar over at det er stor variasjon i Arendal, også innenfor aldersgrupper. Basert på hva de sier, er det kanskje mindre variasjon innad i områder enn innad i aldersgrupper. Flere av informantene kjenner folk fra de ulike områdene, og legger tydeligvis merke til den språklige variasjonen. Begrepet «knoting» ble ikke brukt. Det kunne vært interessant å spørre dem videre om hva de mente om utviklingen, normativt

sett. Likevel ble det dannet et inntrykk. Forhåpentligvis vil arendalsdialekten undersøkes i senere studier også. Uansett er det nå litt større grunnlag for å tro at arendalsdialekten faktisk har forandret seg i østnorsk retning, eller muligens i retning av bokmål. Skarre-r og r-vokalisering holder seg, og det blir spennende å se om de også må vike en gang i tiden.

8. Litteraturliste

Berge, J. (2016, 17. juni). Elvdalsk anerkjent som eget språk. *NRK*.

<https://nrk.no/kultur/ikke-lett-a-bli-sprakprofet-i-eget-land-tross-amerikansk-ankjennelse-1.13001760>

Bugge, E. (2020). Sociolingvistisk undersøkelse av talemålsvariasjon og dialektendring. I L. I. Aa. (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 2*. (216-231). Universitetsforlaget.

Chomsky, N. (1986). *Knowledge of language: Its nature, origin and use*. Praeger.

Elffers, E. (2012). Saussurean structuralism and cognitive linguistics. *Histoire, Épistémologie, Langage*, 34(1), 19-40. [Saussurean structuralism and cognitive linguistics \(uva.nl\)](#)

Endresen, R. T. (1995). Kompetanse og kognitiv grammatikk. I C. Fabricius-Hansen & A. M. Vonem (Red.), *Oslo-studier i språkvitenskap*.

Fløgstad, G. N. (2022). Språket som system vs. språket i bruk. *Norsk lingvistisk tidsskrift: NLT*, 40(2), 187-212.

Gullhav, H. M. (2020). *Grimstaddialekten i utvikling: En undersøkelse av enkelte talespråklige trekk i grimstaddialekten* [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. <https://hdl.handle.net/11250/2683841>

Gunleifsen, E. (2006). Den kvalitative forskningssamtalen som metode i talemålsforskningen. *Målbryting*, (8), 117-131.

Helset, S. J. (2014). Om kunnskapsgrunnlaget for to grammatiske teoriar. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32(1).

Ibbotson, P. & Tomasello, M. (2016). Evidence Rebutts Chomsky's Theory of Language Learning. *Scientific American*, 315(5), 70-75. [Evidence Rebutts Chomsky's Theory of Language Learning - Scientific American](#)

Ingram, J. (2007). *Neurolinguistics: An Introduction to Spoken Language Processing and its Disorders*. Cambridge University Press.

Kristoffersen, G. (1980). *Dialektutvikling hos skolebarn: En undersøkelse av forbindelser av vokal + r i talemålet til skolebarn i Arendal*. Novus forlag.

Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.

Langacker, R. W. (2008). *Cognitive Grammar: a basic introduction*. Oxford University Press.

Larsen, A. B. (1906). The dialects of Norway; A Survey of Their Characteristics. *Journal of English and Germanic philology*, 6(1), s. 99-114. <https://www.jstor.org/stable/27699818>

Ljosland, S. A. (2013, 28.06). Hvor vil skarre-grensa gå? *Stavanger Aftenblad*. [Hvor vil skarre-grensa gå? \(aftenbladet.no\)](#)

Lund, C., Tørdal, R. M., Engan, O., Federl, M. (2021, 19. oktober). *Inndeling av norske geolekter*. NDLA. <https://ndla.no/article/33163>

Lyons, J., Ivić, P. & Hamp, E. P. (2023, 9. august). *Linguistics*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/science/linguistics>

Mikkelsen, F. (2021). Født sånn eller blitt sånn – ti år etter. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 58(4), 316-319.

Neteland, R. & Aa, L. I. (2020). Kapittel 1: Å designe og gjennomføre eit forskningsprosjekt. I Neteland, R. & Aa, L. I. (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 12-22). Universitetsforlaget.

Neteland, R. (2020). Kapittel 3: Kvalitative intervju i norskfaglige oppgaver. I Neteland, R. & Aa, L. I. (Red.), *Master i norsk: Metodeboka 2* (s. 50-65). Universitetsforlaget.

Norges forskningsråd. (2002). *Norsk lingvistikk: en evaluering av forskningen ved fem universitetsinstitutter*. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009012900096

Nyjordet, B. M. (2006). Grimstad–skarre-r-ens første tilbakeslag?. *Målbryting*, (8), 105-116.

Røsstad, R. (2015). Egdemåla i variasjon og utvikling dei siste 200 åra. I H. Sandøy (Red.), *Talemål etter 1800: Norsk i jamføring med andre språk* (s. 181-200). Novus forlag.

Sandøy, H. (1996). *Talemål* (2. utg.). Novus forlag.

Skjekkeland, M. (2005). *Dialektar i Noreg: Tradisjon og fornying*. Høyskoleforlaget.

Skjekkeland, M. (2022, 9. januar). dialekter og språk i Oslo. I *Store norske leksikon*. [dialekter og språk i Oslo – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/dialekter-og-sprak-i-oslo)

Skjekkeland, M. (2021, 9. desember). sørlandsk. I *Store norske leksikon*. [sørlandsk – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/sorlandsk)

Skjekkeland, M. (2023, 19. september). vestnorsk. I *Store norske leksikon*. [vestnorsk – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/vestnorsk)

Skramstad, T. (1999). Hvor langt strekker oslo-cirkumferensen seg? *Målbryting* 2, 189-203. <https://doi.org/10.7557/17.4726>

Språkrådet. (2023, 2. oktober). *Er språket i Oslo dialekt eller bokmål?*. Spørsmål og svar. [Er språket i Oslo dialekt eller bokmål? \(sprakradet.no\)](https://sprakradet.no/er-sprak-i-oslo-dialekt-eller-bokmal/)

Språkrådet. (2016, 16. februar. Oppdatert 2024, 5. mars). *Spreiing av skarre-r-en*.

Sprakradet. <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/spreiing-av-skarre-r-en/>

Språkrådet & Universitetet i Bergen. «dialekt». I: *Nynorskordboka*. <https://ordbokene.no/nn/11617> (tilgang 03.10.2023).

Torp, A. (1993). «Nå skal jeg skrive litt om du, de og dem». *Språknytt* (2). [«Nå skal jeg skrive litt om du, de og dem» \(sprakradet.no\)](#)

Torp, A. (2000). Skarre-r – ingen talefeil likevel? Teorier om opphavet til skarring – og hvor langt skarringa kan gå. *Målbryting* 4. 63-88. <https://doi.org/10.7557/17.4734>

Torp, A. (2017). Skarre-r, retrofleksar og austlandisering aust på Agder – Bidrag til ein fagleg sjølvbiografi. *Sprakprat*. <https://sprakprat.no/2017/06/15/skarre-r-retrofleksar-og-austlandisering-aust-pa-agder-bidrag-til-ein-fagleg-sjolvbiografi/>

Tveter, E. B. (2006). *Norsk språkvitenskap i perioden 1965-1995* [Masteroppgave]. Universitetet i Tromsø.

Uri, H. (2004). *Hva er språk*. Universitetsforlaget.

Venås, K. & Skjekkeland, M. (2023, 23. januar). dialekter i Noreg. I *Store norske leksikon*. [dialekter i Noreg – Store norske leksikon \(snl.no\)](#)

Voss, F. (1940). Arendals bymål. Lydlære og formlære. *Maal og minne*, 49-101.

9. Vedlegg: Transkriberte intervjuer og skjemaer

9.1 Samtykkeskjema

Følgende skjema ble hentet fra SIKT sine nettsider (lenke: [Informasjon til deltakarane i forskingsprosjekt \(sikt.no\)](#)). Trykk på «Samtykke som lovleg grunnlag – mal for standard informasjonskriv – bokmål og nynorsk».

Vil du delta i forskningsprosjektet «Arendalsdialekten i 2023?»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge visse trekk i arendalsdialekten. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er å finne ut om dialekten i Arendal har mistet visse tradisjonelle språktrekk. Jeg ønsket å finne ut om dialekten nærmer seg østlandsk blant unge. Dette er en del av en masteroppgave. Opplysningene skal bare brukes til denne oppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg tenkte å intervju skoleelever for å få innblikk i hvordan dialekten fremstår blant unge. Jeg bestemte meg for å intervju 18-åringer siden de representerer den yngste delen av den voksne befolkningen. Jeg så også etter noen som har bodd mesteparten av livet i Arendal. Jeg kontaktet en skole i sentrum av Arendal for å holde meg til kjernen av området. Kontaktopplysninger om deltakere får/fikk jeg eventuelt fra skolen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltakelse innebærer et intervju på 25 minutter, der du kan bli spurt om oppvekst i Arendal, skolegang, fritidsaktiviteter og lignende. Dette blir lagret på en lydopptaker på universitetet. Deltakerens svar på spørsmålene blir altså samlet inn. Spørsmålenes og svarenes innhold er ikke viktig i seg selv, det handler mer om å kartlegge talemønstre. Dersom du ønsker det, kan du få innsyn i hva som blir skrevet i masteroppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Jeg, Fillip Kvalheim, og veileder Elin Gunleifsen kommer til å ha tilgang til opplysningene (lydopptaket).
- Beskriv hvilke tiltak du gjør for å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, f.eks. «Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data», lagre datamaterialet på forskningsserver, innelåst/kryptert, etc.
- Du vil ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven. Jeg kommer til å bruke anonymiserte utdrag. Selve lyden blir slettet, og jeg gjengir ikke identifiserbar informasjon

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven er levert inn og blir vurdert, rundt 31. mai. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger slettes, og de blir derved anonymiserte. Underveis blir informasjon om informantene holdt atskilt fra det jeg skriver i masteroppgaven. Det blir lagret på en sikker enhet (Onedrive) på Universitetet i Agder (Kristiansand).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Universitetet i Agder ved* Fillip Kvalheim, tlf.: 90956587, e-post: fillik18@uia.no. Veileder er Elin Gunleifsen, tlf.: 38141717, e-post: elin.gunleifsen@uia.no
- Vårt personvernombud: Trond Hauso, tlf.: 93601625, e-post: trond.hauso@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

(Forsker/veileder)

Student

-

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Arendalsdialekten i 2023?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

9.1.2 Intervjuguide

Intervjuguide ble laget av meg, og er en liste over spørsmålene som informantene kom til å bli stilt. Jeg fulgte ingen spesiell mal, og resultatet ble enkelt og minimalistisk. Når det gjelder innhold, er spørsmålene ment å ligne på småprat for å få samtalen til å gå. Noen av spørsmålene burde egentlig vært byttet ut, siden de ga svar som måtte sensureres av hensyn

til personvern. Dette gjelder navn på familiemedlemmer og visse stedsnavn, og kanskje andre opplysninger som kom frem.

Intervjuguide

1. Hvilket område i Arendal bor du i? Hvor lenge har du bodd der?
2. Hvilket annet sted har du eventuelt bodd?
3. Hvordan er det å gå på denne skolen? Trives du?
4. Er det noen fritidsaktiviteter du holder på med? Finnes det noen i området?
5. Hva har du lyst til å gjøre etter endt videregående skole?
6. Har du noen (andre) hobbyer?
7. Liker du skolen? Hvilket fag liker du best?
8. Har du søsken?
9. Liker du å reise? Har du reist noe sted i år?
10. Er Arendal et fint sted? Tenker du å bo her for alltid?
11. Har arendal noen turistattraksjoner man bør besøke?
12. Er det lett å komme seg rundt i byen med buss eller sykkel?
13. Er foreldrene dine herfra?
14. Hva synes du om arendalsdialekten?
15. Er arendalsdialekten forskjellig fra grimstaddialekt eller tvedestranddialekt, for eksempel?
16. Snakker unge forskjellig fra eldre? Merker du et skille mellom elever og lærere?
17. Er arendalsdialekten mest sørlandsk, eller mest østlandsk?

9.2 Amanda

Da kan mi egentlig begynne. For det første, bor du i Aøendal?

-Jæ bor i [stedsnavn].

Okå. Så hæ e lavd non spørsmål hæv. Mi må ikkje følge di, men bæve for å ha no å snakke om. For lenge hæ du bodd dæv du bor nå?

-Jæ-a bodd i det samme nabolaget hele livet. 18 år.

Okei, akkurat. Trives du dæv?

-Ja, det jø jæ. Det æ-t ganske ko;slig nabolag. Det æ-kke så veldig sånn sto:t område. Det æ ganske sånn smalt å tett med hus.

E det vett med byen?

-Nei, det æ nærmere [matbutikk i nabolag], mellom det å [to lokale stedsnavn], liksom.

Okei. Så taø du buss te sko:ln?

-Jæ ta enten buss, elle så sjører jæ scooter. Ells-bli kjøt a mamma non ganger.

E så det va en veldig bakke.

-Åpp mot Barbu, ja?

Ja. Det va e ikkje forbeøedt på.

-Nei, den æ litt grusom.

Ja. Du hæ forøsten ikkje bodd et annt sted?

-Nei, jæ ha bodd samme sted hel-livet.

Bra. Forødan e det å gå på denne skoln?

-Det æ ganske greit. Jæ-blitt vant ti det nå. Det va veldig annledes sta:t på vidregående i forhold til ungdomsskoln.

Ja, det kan e tvo. Så du tøives?

-Ja, det gjø jæ. Åsså med venner, å... grei timplan å greier.

Ja, bæa. Hæ du non føitidsaktivitete du vil snakke om?

-Jæ ha-kke sånn organise:t som fotball elle øo. Men jæ trene på treningsenter.

I byen?

-På []. Det æ mot [utydelig] å Myrene.

Okei, ja. Ja. E det noe annt du holde på med?

-Hjemme å sånn, like-å se på serier eller... lese bok elle-ånn. Å så jobbe jæ, så jæ ha lissom ikke så mye tid nå jæ jobber å skole.

Vok jobbe du?

-Jæ jobber i klesbutikk nedi byen.

Okei. Ja, men ska mi se. Nåv du e fævdi på sko:ln, hva tenke du å jøv?

-Planen æ nok mest å ta-t friår... Å jobbe å kanskje ta en jobb til. Å spare litt penger å så reise litt det siste halvåret, da.

Ja, ja. Det e en smart ide.

-Jæ tenke de bli gøy med en liten pause før hvis jeg ska sta:te med studier.

Ja, nå hav du jo gått på skole i 13 år?

-Ja, det bli vel det.

Greit å få væist litt. Ska mi se. Ja, vet ikkje om du hav non andve hobbye du vil nevne?

-Ikke egentlig. Det går mye a det samme.

Ja. Asså, e tenkte egentlig 20 minutt, men som e så i stad, så tvenge mi bave 15. Fåv snakka mev enn nok. Like du sko:ln?

-Ja, det e jo litt tungt å stå opp tidlig, å... Det æ-kke alltid skolearbeidet æ de beste å gjøre i løpe a dagen. Men det gå lissom over, å da æ de greit igjen.

Hav du noe du like bedre enn no annt? Fag?

-Ja, jæ syns religion kan væ ganske gøy. Ja, alle di andre fagene æ jo greie, vi ha jo hatt di kjempelenge nå. Men det æ nok religion å økonomistyring er ganske greit. Det æ-kke så veldig vanskelig.

Det e vel nyttig au, egentlig. Å så, ja vet du hva du ville studevt hvis du skulle studevt no?

Etterpå friåre?

-Det stå litt mellom litt fåsjellie ting. Eventuelt liksom jus eller eiendomsmegling, eller økonomi elle no innenfå de.

E tok et år med jus.

-Voðan va de?

Det va litt, det va det føyeste e studevte, så de va litt bkvatt. Men det e bva, å hvis du tak det helt ud så hav du nok jobb.

-Ja. Jæ tro jæ lene mæ litt mer fra det. Få de... virker me som litt mer arbeid enn det jæ orker.

Ja. Men litt mek om Aændal, e det et fint sted?

-Ja, altså det æ jo veldig fint, spesielt om såmmæn. Det æ det. Mye sånn fine badeplasser, å mye liv å mye som skjer i byen å sånt. Å spesielt, jæ jobbe jo i byen, lissom i sentrum, så da mærke jæ jo at det æ mye me livli, å mye gøyere da om såmmæn. Det kan foṭ bli veldig kjedelig om vintæn.

Ja, mange a disse byan, det e ingen dæv om vintøven.

-Det æ-akkurat det. Det æ ganske mange bakker å litt sånt åsså, å om vintæn så æ de-kke alltid det som æ de mest praktiske.

Nei, det ska væve sikkevt å visst.

-Spesielt nå man gå på denne skolen. Det kan foṭ bli litt skummelt, spesielt hvis man kjører opp om vintæn.

Ja, det har e æfaving med. Men e det non sånne turistattvaksjone hæv i byen?

-Jæ føle mæ nesten obligét til å si glassheisen.

Hehe, ja, det hæ e høvt om.

-Men, åsså, nå sitte de jo helt tomt i hodet, men det æ jo... Asså, A:ndalsuka å Kanalsflyt, å så hadde vi jo den der Tall Ship Races nå i sommer. Det va jo... Da va de mange turister å folk som kom fra hele landet å litt sånt.

E det non sånne cruisebåte som kommer inn hæv av å te?

-Det æ vel en del. Det ha væt litt mindre det siste, tro jæ, på grunn av korona å... Få de ha væt litt sånn dålig vær å litt sånn. Em... Men det pleier ofte å være det. Man merker ofte at det kommer inn sånn... Enten så æ d veldig mange tyske på en gang, elle veldig mange dansker elle no.

Ja, ja. Sånn e det i Mandal au. Tenke du å bo hæv fåv alltid, fåv eksempel?

-Det kan godt væv(?) at jeg komme t̄ibake etter... en del år. Å da mene jæ en del år. Jæ ræine med å ikke bo her i nærmeste framtid, væt fall.

Men tro det hadde væt fint å komme t̄ibake igjen om... væt fall ti år?

Ja. Å ha foveidran dine alltid bodd hæv, ellev e di hæfva?

-Nei, foreldrene mine flyttet fra [annet land] for... litt åve 20 å sidn. Å da ha di liksom... Jæ tror pappa bodde litt i Osjlo, men di ha bodd hæ få de meste.

Ja. Okei. Å så kan mi jo snakke om aændalsdialekten. Hva syns du om den, hæv du non tanke?

-Jæ synes det æ litt vittig når folk lissom snakke med åntli a:ndalsdialekt, få de er ikke så mange som jø de. Jæ mærke at jæ jø d -ikke selv.

E det mange unge som jøꝞ det?

-Ikke egentlig. Det æ [itt flere som snakke med sånn frolandsdialekt å litt me şånn... litt lenge vekk fra A:ŋdal, men akkurat her så märke jæ at det æ-kke så veldig mye, det æ [itt me-ånn eldre folk.

Ja, det e intꝞessant.

-Det æ jo noen som ha [itt sånn... Det æ [itt sånn preg a det, men jeg kjenne væt fall ingen pæşonli, da, som snakke şånn åŋtli a:ŋdalsdialekt.

Nei... Synes du at det bli meꝞ østlandsk det deꝞe snakke, elleꝞ e det meꝞ søꝞlansk?

-Jæ tror kanskje det æ [itt mer sånn Osjlo-dialekt. Det ligner i væt fall veldig på det, synes jeg. Jeg kjenner en del som snakke veldig sånn... Men jeg vet ikke om det æ fåđi di ba şnakke şånn, eller om di prøver å høres litt me şånn "Osjlo" ut.

Ja, interessant. Å unge snakke fåꝞsjelli fꝞa eldre.

-Ja, eller... Det æ ba flere a di litt eldre, litt me şånn voksne folka, som snakke [itt me şånn med åŋtli a:ŋdalsdialekt.

Ja, ja. Ok. MæꝞke du et skille mellom eleve å læꝞeꝞe, fåꝞ eksempel? På det?

-Ikke sånn şjempemange. Men [lærer] ha jo litt sånn... Ho snakke [itt sånn sø:lansk. Det syns jæ æ [itt kult, egentlig.

Ja. Men sånn helhetlig e det mest søꝞlansk elleꝞ østlandsk nå?

-Kanskje litt mer østlandsk, tro jæ. Egentlig.

Ja. Ok. Ja, hva ska man snakke om da? E alle du kjenne fꝞa A:ŋdal?

-Ja, egentlig. Jæ har en venninne som på en måte ha bodd litt i Osjlo, men flyttet til A:ŋdal. Men stođ sett har egentlig di fleste a vennene mine bodd i A:ŋdal, å det samme med foreldrene dis å.

Ja. Okei. Det dæꝞ med å si at "e ska gi det til du", "du" som objektsfoꝞt, haꝞ du noen gang sagt det? ElleꝞ ville du sagt det?

-Jæ tror ikke det. Jæ tro væt fall jæi lene mæ mest m sånn, østlandsdialekt, bare fåđi det æ đe jæ æ vant til... Det e-kke noe jæi se for mæ selv... at jæ kunne sagt.

Nei. E hade tenkt at ett a spꝞꝞsmålan skulle få fꝞam det, at deꝞe skulle lissom si det. Det e vanskelig å få deꝞe te å si det uden å spꝞe. Åsså det dæꝞ med «hanses» elleꝞ «hoses» i stedet fåꝞ «hans» eller «hennes». HøꝞe du det?

-Det tro jæ kanskje... Det ha jæ nok sagt et par ganger. «Hoses», men ikke veldig mye «hanses» på en måte.

Ja. Ville du sagt «våꝞes» elleꝞ «våꝞ»?

-«Vår». J-a nok sagt «vår».

Ja. Høve du fåsjesel på Gvímsta á Aændal á Tvedstvan á sánn?

-Hvis jæ hade hatt folka som snakka det liksom, á sammenliga der á da, så kunne jæ kanskje plukket opp litt fåsjeller. Men det æ-kke noe som popper sánn spesielt i hodet pá meg. I hodet mitt så blande de sæ lissom, men hvis jæ pá en måte høre de direkte, så kan jæ nok plukke opp fåsjeller.

Ja. Vet du hva du vil bli nåv du...

-Jæ hakke peiling.

Nei, nei. Okei. E det noe annt du vil... Háv du søsken, fåv eksempel?

-Jæ ha to søstre. Mhm.

Ja. Snakke di likt som de?

-Ganske likt. Jæ gikk jo pá [navn pá skole] nå jæ va... pá grunnskolen, da. Á da va de jo en del folk fra mange fåsjellie kulturer á land. Á da huske jæ det va så kult, spesielt mellom guttne, á spesielt i min klasse, da, med sánn kebabnásk. Pá grunn a sánn Kongen av Gulset á... Så det va litt sánn folk som plukket opp litt slang á sánt fra det. Men det va liksom, det falt ikke så veldig natulj få di fleste, tro jæ. Det va litt mer ba for á tøffe sæ, tro jæ. Sánn egentlig.

Men nå det ble kombinert med Aændal, høvtes det ud som Oslo-kebabnásk? Vet du?

-Jæ hakke peiling. Det ba høres helt likt ut.

Ja, da e mi nesten fævdie. E det noe du vil legge te, om det mi háv snakka om, ellev noe annt? Háv du væist non sted, non sinne?

-Jæ ha reist litt, ja. Til Danmark, Sverige á pá sánn typisk harrytur á handletur á litt sánt. Jæ ha væt litt i Tyskland á Tyrkia.

Háv du væt i [hjemland]?

Ja, det ha jæ. Jæ ha væt der to gange da jæ va litt, en del yngre.

Ja, det e bva. Så nåv du tav et fviåv så kan du det. E háv aldvi væt i Sverige sjøl.

-Ikke? Aldri? Jæ er dæ sánn vætfall en te to ganger i åre.

Ja. Men ja, da ha mi 15 minutte i væ fall. Ja. Hvis ikkje det e noe annt du vil si?

-Ikke egentlig. Nei.

9.3 Petra

-Ska vi ba snakke ut iføra spørsmåla?

Ja, det kan vi gjøve. Da e an i væ fall i gang.

-Ja, jæ ha bodd på [stedsnavn] hele livet. Født å oppvokst dæve. Jæ ha skilte føveldøve, men både mamma å pappa bove på [stedsnavn]. Nestn samme nabolag åsså. Jæ ha aldøi bodd no ant sted. Jeg syns det æ veldig gøeit å gå på skoln. Jæ tøvives veldig godt, fådji hele vennegjengen min gåv hæve. Så allti non å væve med, å syns lævæne æ veldig hygglie. Eh, om jæ holde på med non fœitidsaktivitetev... Jæ jøv ikke nå... Elle jæ male litt som en hobby bæve, på sia nåv jæ ha' tid.

Det jøve e åsså.

-Ja, du jø ja? Eh, men det finnes jo mange, det æ fleve a di jæ kjenne som gå på dansing, fåv eksempel, håndball. Jæ spilte håndball i ni åv. Så h-æ spilt fotball, å gått på tun. Utnåm det, så ...

Ja, det e mye det.

-Ja, men det æj i væ fall veldig mye man kan jøve. Ettev vidvregående så ha jæ i væ fall tenkt å studeve. Jeg skal føst ha et fœiåv. Åsså tenkt å vœise mye i fœiåvet. Å så mes sannsynlig inn t Osjlo fåv å studeve. Om jæ ha ønen andve hobbiev... som jæ sa, så male jæ litt. Å så ha jæ jot ...

Hva like du best å male?

-Jæ male mye rotvettetev, men i mev sånn pop-åt-stil. Så ikke så veldig mye klassisk akkurat.

Stilig.

Ja, det æ i væ fall det jæ like best. Om jæ ha ønen andve hobbiev ...

Nåv e lavde disse spørsmåla, så lavde e di på kanskje ett minutt.

-Ja, ikke sant?

Du må bæve snakke hvis du hæv no å si. Men ellevs kan vi gå videve.

-Jæ døive litt med matlaging, men ikke så mye mev enn det.

Hva e din signaturvett?

-Pasta. Jæ elsker å lage pasta, fo dø kan man lage så mye fâsjelli. På skolen, jæ like best enten psykologi ellev sosialkunnskap. Fådji... eh, jæ syns det æ ganske spennende vødan menskev henge øammen.

Vil du studeve no sånn, kanskje nåv du e fævdi?

-Nei, egentlig ikke. Fådi jæ ha bestemt meg fåv at jæ ikke passe no godt på sånn typisk kontorjobb. Å så, æ a lyst t å jø: litt, men så kan jæ godt ha litt kontor åsså. Så jæ tenkte kanskje å bli eindomsmegek. Få da få jæ litt a begge to. Jæ hæv en helbøk, men så ha jæ åsså en eh, stebøk. Han æv i militæke nå, men jæ bo jo sammen med pappan hans som æ kjæ:ste med mamma. Jæ æ veldig glad i å væise, jæ væise så mye jeg kan, egentlig, ellek jæ ha væt, i åk så ha jæ væt i Danmark, Polen. Så va jæ nettopp på Kypros med hele jentejengen. Det va veldig fint. Ja, det va veldig fint, veldig gøy. Det va nå i høstferien.

Vok ha du tenkt å væise i fviåke?

-Jæ tenkte å dæ på backpacking. Så mye søvøstasia, Thailand, Filippinene, Indonesia, mange a di landa. Væke dæa kunt gjennom dæv. Jæ syns egentlig A:ndal æv et veldig fint sted. Veldig gvæit sted å vokse opp. Ikke veldig støvby, men fåtsatt litt by.

Ja, det e en veldig fin by.

-Ja, veldig gvæit. Det æ ikke det støvste, men jæ bo jo-kke akkurat i en liten bygd heller, heh.

Det e støvke enn dæv e komme fva.

-Vok komme du fva?

Mandal.

-Ja, det æ litt støvke enn Mandal.

Hæv va det en veldig bakke opp te skoln.

-Ja, det æ helt gvusomt. Det æ de væste med skoln. I væ fall nå vi ikke få lov å pækeke hæv.

Ja, en bukde få fvi litt av gymtimen. Man ha jo gått opp.

-Ja. Men jæ ha ikke tenkt å bo hæv fåv alltid. Elle jæ ska væ fall inn til Osjlo å studeke. Å så vet jæ-kke om jæ kanskje bosette mæ i Osjlo ellek ikke. Det kâm jo litt an på vok mye jæ tviwes. Men jæ kunne ikke tenkt meg no a-ant sted enn typ Osjlo-ombåde ellek A:ndal. Så det bli o en a di to.

Ja, ja. Det e nok lukt.

-Turistattvaksjonek. Det æ jo glassheisen.

Ja, men vok e den?

-Den æ vett dæv nede. vett ved biblioteket i byen. Så se du lissom ut over hele A:ndal. Men utnâm det æ de egentlig ikke så veldig ...

Det va en veldig fin kjivke, fåv eksempel.

-Ja, kjørka æ jo fin, men jæ ha-kke lissom, støste interessen få kjørkø selv. Men d-æ siket mange som syns dn æ fin. Så æ de jo Kuben museum. Det æ egentlig ikke så veldig mye a:nt enn det.

Kuben, ja. Hva ha di dæv?

-Det æ bave litt fåsjelli kunst. Vi ha ba væt dæv i skolesamnhengev, så da ha vi gått gjennom å sett mev på tidsepokev å sånn i historien. Om det æ lett å kåm sæ vunt? Ja, jæ æ jo veldig heldig fådi at, ved busstoppet mitt så, gå de buss væt kvæv. Fådi det æ j den A:ndal-[utydelig], å så æ de di andke som gåv... to gangev i timen, å så gå de åsså to gangev i timen til Kvistjansan. Å det gå fåbi mitt busstopp. Så da kan jæ ta den åsså... Føveldkene mine æ hæfka, egentlig hele familien min. J ha ingen familie no ant sted enn A:ndal.

Ok, å du ha alltid bodd hæv?

-Alltid bodd hæv. Hele familien min ha åsså alltid bodd hæv. Så jæ ha lissom hele kjænefamilien, alle tantne å onkne mine, å besteføveldkene mine, oldeføveldkene mine, alle bov hæv. Eh, hva jæ syns om A:ndals-dilekten? Jæ syns dn æ litt bævæi. Jæ syns ikke dn æ så veldig fin, men jæ ha ofte fått høve det av hele familien min at jeg snakk-så pent i fåvål te di. Fådi at både mamma å pappa å sånn sie veldig mye sånn, "næv, e ska-kje de", du kan liksom snakke sånn, men jæ ha ba aldæi fått den delen.

E kjenne non fva Nednes, elløv i væv fall non på studiet, di snakke vel kanskje likt som det, kanskje?

-Ja, men jæ ha liksom hele familien kommentève på det, at [navn], du ha-kke dialekt, alle oss andke ha dialekt, du ha-kke det. Om Gvømsta å Tvedstvan, jæ vet ikke om jæ s... På min aldev så føle jæ-kke non ha så kvæfti dialekt, egentlig. Jeg føle den falle lissom ganske vekk, selv lissom... jæ ha vennev fva Gvømsta, å jæ kjenne noen fva Tvedstvan, men kanskje de fva Tvedstvan, væ fall de jæ kjennev snakkø litt bævæieve enn det vi jøv i A:ndal å Gvømsta.

Du kjenne folk fva de nabobyan å sånn?

-Ja, væ fall de på min aldev. Jeg hav egentlig ingen jeg kjenne så godt som æ født å oppvokst på Gvømstad, som æ eldke enn meg, så det vet jeg ikke. Men om de unge snakke fåsjelli fva de eldke, det mevke jæ støv fåsjell på. Jæ syns i væ fall hele min vennegjeng, noen i vennegjengen min, de snakkø veldig bævæit. Å det æv to av venninnegjengen som jæ alltid ha gått på skole med, som ha åsså blitt født å oppvokst på Nednes, å di snakkev

ganske bækæit. Væ fall i fårål ti oss andæk. Men A:ndalsdialekten æ j mest sø:landsk, væ fall sånn den skal vææ.

Ja, an va vel det i vææt fall. Mi e gjennom alle spørsmåla, men m ha vel non minutt igjen, så da kan mi jo... E det no mek du vil si om omvådet Aændal? Fåæk e vet jo ikkje så mye om dette stedet.

-Nei?

Det va jo sentvum i Aust-Agdeæk, å nå finns jo ikkje det. E dette et sentvum, elle hvovdan tenke du at Kvistiansand e sentvum fåæk liksom...

-Ja, altså på Sø:lände, så tenke jæ absolutt at Kvistjansan ææ hovedbyen, på en måte. Jæ syns liksom A:ndal-Gvømsta komme ganske likt. Jæ syns kanskje A:ndal ææ enda litt mek et sånn typisk sentvum, fådji vi ha liksom... støæ kjøresentvæ å sånne ting. Jæ føle fleææ vet om A:ndal enn Gvømsta. D-æ væ fall sånn jæ oppleve de, så æ de alle kjenneæk alle. Alle vet hvem vææandæk æ næsten...

Ja. Ja, fåæk de e vel 45.000 som boæk hææk, e det ikke?

-Jo, det æ no sånn. Jæ vet jo ikke så mye om den eldæk delen av A:ndal. Nei, jæ kan ikke noe mek om det.

Men ja, nå e du på siste år på VGS. E det trist å fåvlate denne skolen?

-Nei, jæ syns ikke det. Jæ gikk jo føst i to måndæk på Sam Æide. Så jæ ha gått på begge skolene hææk, å Sam Æide ææ en veldig my fineæk skole.

Ja. Ok. E an pæivat?

-Nei, dn æ ikke pæivat, men de ha mek sånn... Hææk på [skole i Arendal] æ de jo mest kun studiespsialisering. Elleæk om du gåæk kunst, design å ækitektur, å så tvo jæ de ha salg å søævnis hææk, elle noe sånt. Jæ vet ikke. Elle-å æ de vææiseliv, noe sånn i væ fall. Å eh, på Sam Eyde æ de mek alle de hææk bygg å, men dææk ha de idvett å medie, så jæ sta:ta jo med å gå på medie. Men så va d-ikke helt noe f-mæi bææ.

Nei. Det e jo noe du kan studeæk videæk, i alle fall.

-Ja. Så, nei, men jæ vet at fleææ syns fådellinga æ litt uvettfæ:dji på de to skolene, fådji at hææk, helt oppe på en bakketopp, å så få vi ikke lov å pæækeæk hææk. Så vi ha-kke mulighet til å ta bil til skolen. Det ha jo de, de ha j-en støæ elevpææking.

Ja. Det e vel litt utnfåæk sentvum, kanskje.

-Ja. Det æ de. Å så ha dji veldig mye bedæk kantine. Men, ja, en veldig mye nyeæk å fineæk skole. Så mange syns det æ litt uvettfæ:dji, hvovdan den fådellinga ble.

Ja. Sånn dæꝛ i Mandal, dæꝛ e komme fꝛa, så e det jo alt på ett sted. Å så e det kantina som... e faktisk litt dårlig dæꝛ au. Men det e i væꝛt fall veldig flatt, å så e det pꝛøꝛingsmulighede.

-Ja, ikke sant.

Ja. Men hæꝛ du lang vei, lissom?

-Ja, altså, [stedsnavn] æ jo 10-15 minutt å kjøꝛe elleꝛ med buss. Så det æ:-kke langt. Jæ æ veldig heldig i sånn sett, få jeg ha jo venninneꝛ å sånt som boꝛ... langt inne på kykene på Løddesøl. Du vet kanskje ikke helt hvo de æꝛ, men det æ lissom «landet» på, i A:ꝛdal. Så de şlite jo litt meꝛ, få da gå de vel to busseꝛ om dagen ell noe sånt. Så jæ væꝛ fall heldig med det.

Men e det et fint nabolag?

-Ja, altså, nabolaget jæ boꝛ i med mamma å pappa, det æ... det ene æ deꝛ å det andꝛe æ deꝛ, så det æ lissom nabo-nabolag, hvis det gi mening. Det æ begge to veldig nye nabolag. De æ fꝛa sånn, pappa bygde hus i [årstall], å mamma å de sitt hus æ fꝛa [årstall]. Det æ veldig nye nabolag, egentlig.

Men føle du at det e no fåꝛsjell på måten du snakke å østlandsk?

-Jæ ha jo sånn halvveis skæꝛ-æꝛ, væꝛ fall. Jæ få ofte høꝛe at jæ ha litt blanding a kulling å skaving. Jæ ha væꝛ fall ikke kulle-æꝛ, å så fåkåte jæ på en måte non oꝛ, sånn «kanke» å sånne ting. Jæ føle liksom at jæ æꝛ et sted midt i mellom å snakke østlandsk å sø:ꝛansk, men hvis jeg bæꝛ hadde kullet på æꝛ, så hadde jæ nok væꝛ ganske langt mot østlandsk, egentlig.

Tꝛenge kanskje ikkje tjue minutt. Mi e jo gjennom alle spørsmåla, så. Men i væꝛt fall 15 næꝛte mi oss nå. E se jo på fleꝛe tꝛekk i dialekten hæꝛ, å ett a de e jo ... Nå komme jo ikkje dette fꝛam hæꝛ, egentlig, fåꝛdi det e litt meꝛ sånn som komme fꝛam i andꝛe samtale. Men sånn, hvis du skulle sagt ... «Jæi ga den til dæi», eller «jæi ga den til du», kunne du sagt noe sånt?

-Nei. «Jæ ga den til dæi», hadde jæ sagt. Jæ tꝛø-kke det hadde falt mæ inn å si «jæi ga den til du».

Du ha aldꝛi sagt det?

-Jæ ha aldꝛi sagt noe sånn.

Nei, ok. Det e intꝛessant å vite. E det noe meꝛ du vil legge til?

-Nei, asså, nå komme jæ-kke på noe. Men hvis du ha ꝛon fleꝛe spørsmål, så æ de bæꝛ å spør.

Ja, hva kunne det vært? E tvo mi ha et gkæit matviale nå. Ha du høvt sånn dæv "hoses"?
Ellev "hanses"?

-Ja, men jæ sie vel kanskje "hennes" å "hans".

Intvæssant.

9.4 Markus

Okei, vok i Aændal bov du?

-Nå bo jæ [lokalt stedsnavn]. Det æ nævme [annet lokalt stedsnavn].

Sjønne. E det et fint omkåde?

-Ja, få så vidt. Det æ jo bygd nye leilighetskomplekse, å så komme de mek i fæmtiden.

Det e vel et pøsjekt som ska ta en 10-15 år fø de æ fædjistilt.

Ja, okei. Ha du bodd dæv heile livet?

-Nei, jæ hæ vokst opp på [lokalt stedsnavn]. Dæ gikk jæ på skolen hele veien egentlig, fra føste til tiende klasse. Å så ha jæ bodd dæv fram til, eh... [årstall]

E det noe annt sted du hellev ville bodd?

-Nei, egentlig ikke som jæi komme på.

Å så kan e spørve om vokdan e det å gå på denne skolen?

-Nei, jæ synes egentlig det æ veldig fint, jæ. Du kan jo velge litt hvilke fag du vil ha selv, å, bæ miljø, hyggelige folk, hyggeligd læv-ve.

Ja, hvilke fag ha du valgt?

-Jæ hæ bæddidvett, så ha jæi mævkedsføvning å ledelse, å det siste æv vel økonomi å ledelse to. Som æ [jissom sånn, det neste fra... Hva va de da? Det va vel... Ja, det spille vel ikke så mye vølle.

Nei. Hæ du tenkt å studeve no sånn økonomi-ting, ellev ha du...

-Tenkt en del på både jus-studiet å siviløkonomstudiet, egentlig.

Ja. Ha studevt just sjøl.

-Du ha de?

Ja, ett år. Ja, men det-jo gøy. Det va det føvste e studevte, så det va litt vanskelig å komme inn i studevingsvanan.

-Ja, det sjønne jæ veldig godt.

Disse spørsmålan e bave litt sånn at... det e-kkje så viktig va mi snakk-om. E det fåvæsten non fvitidsaktivitetø du dæive med?

-Jæ ha alltid væt aktiv på fotballen, egentlig, Helt siden jæ va [iten. Men la opp den kavæven f-et prak å siden, åsså siden ha d-egentlig bave væt egentvæning, styvke å så videvke.

Ja, så du tvæne på tvæningsentev? Hvilket da?

-Ha hoppa litt mellom Nr1 Fitness, som e både på Kvøgenes å i byen, å Aktiv, som ligge på Myvæne dæv. Det æ vett ved Nolvak-stadion, A:rdal dæv.

Ja. Tav du buss te skolen?

-Jæ kjøvkv.

Du kjøvke? Får du prakvkv utenfov, ellev?

-Nå æ dæ mest på Gvænehallen dæv, å ved togstasjonen dæ ræde.

Ja. Så e det jo en veldig bakke opp hæv.

-Det æ dæ.

Ja, hva hæv du lyst te å jøv ettev vidvægåne? Det sa du litt kanskje?

-Ja, e snakka litt om det, men det æ jo fæve fåv at det føst bliv et åv i militævke, å så ha-æ jo lyst til å jobbe littegvæanne, væt fall. Det æ jo litt hyggliæve å komme inn i en ny by med noen kvæner mellom fingvæne.

Ja, det e veldig lurt. Ja, ha du non andvæ hobbye du vil nevne?

-Tja, det æ jo mye tid som gå til å væve med både kvæ:gte, familie å vennev. Åsså tvæning som vi va inne på, det æ jo ganske sentvælt. Å ellev så æ dæ vel det åg skole dagene plæiev å gå til.

Ja, det e mye lekse, elløv?

-Det æ-kk-så veldig mye, det æ jo litt mæv vok mye du ha lyst til å jøve selv, egentlig. Vok mye tid du velgev å legge i det.

Ja, det e sant, det. Ha du non søsken?

-[]

Å fåvæsten, føkeldvæ dine, e di hæfvæ?

-Mine føkeldvæ æ hæfvæ. Mamma vokste opp på [stedsnavn i tidl. Aust-Agder], å så pappa vokste opp på [stedsnavn nær Arendal, å så skilte di seg nå jæ va to. Da fikk jæ åsså en ny stefæv fvæ [by på Østlandet].

Ja, e Avændal et fint sted?

-På mange måter, så e det jo det. Det æ jo på en måte en veldig fin sammekdestinasjon, å så e det litt mer trassig på vinteken. Men eh, æ mene de-ær et veldig fint sted å stifte familie, oppdva ba:η vætfall.

Ja. E komme jo fva Mandal fåv eksempel, å det e jo noe a det samme om vinteken. Så, det ek-så mange folk dæv.

-Nei.

Like du å væise?

-Jæi æ veldig glad i å væise. væise faktisk til London på tå:şda. Så det bli ko:şli.

Ja, London hav e vævt i. Vov i London?

-Nei, det æ jo downtown-sentkum da. Det æ jo fåv å sjekke litt julestemning å sånn dæ ηede. Kanskje handle litt julegavev, men det æ jo så svindyt dæ ηede nå, så vi få se hvov mye det blir.

Ha du ræist no annt sted i åv?

-Ja, jæ-a væt en tuv både i Fvankvike å i Spania. Da va vi i Alicante.

Hav du non sånn svåkfag fåvestn?

-Jæ hadde spansk i fjov. Ble fædj med fjov.

Tenke du å bo i Avendal på lang sikt?

-Det komme litt an på vo [angt du tenkev. Siden jæ-a veldig lyst til å ha et par år i, enten i utlandet ellek en annen sto:vby å jobbe litt i. Båke fåv å, ja, oppleve et annet arbeidsmiljø. Men så e det jo det at sø:[endingev vil jo alltid tilbake på sø:[landet nå dj skal stifte familie å sånt. Så det æ nok fave fåv at det bli de på mæi å.

E det noen turistattraksjone man bøv besøke i byen?

-Det e jo den skandaleheisen. E jo mest misslykka pšovsjekte i A:ηdal, men det æ jo sikket gøy få ηo:n den. Å hvis ikke så æ de jo egentlig båke båtliv egentlig. Åsså æ de jo mange fine byev nævme som åsså æ veldig fine på såmmeken. Så det æ veldig gvæit å kjøve mellom å båke se litt, vett å slett. Sightseeing.

Så det e fine bye hav. Å væve æ jo veldig fint på såmmeken. E det lett å komme se vundt i omvåde med buss, sykkel ellek bil?

-Med bil så æ de væ fall veldig gvæit. Hvis du se bot ifva vøsjtiden så æ de litt kø å sånn mot Tvomøya-Saltkød i fiv-halv-fem-tida. Men elleş æ de veldig gvæit. Det æ lite kø, ikke så mange stede de æ bomving. Det æ egentlig båke på [utydelig] dæv oppre. Men med buss så komme de litt mer an på vov du bov. Veldig vaviekene tidev egentlig.

Ja, det kan e tvo. Hva syns du om avendalsdialekten?

-Komme litt an på vov bved dn æv. Jæ syns dn kan væve nånlande sjavmekende.

E det den mest bvæie som e sjavmekene?

-Nei, det komme litt an på hvem som snakke den åsså. Voðan ska jæ si det da? Jæ syns det kan væve litt gøy å høve på.

Snakke de unge fåvsjelli fva de eldve?

-Hvis du sev på bestefoveldve å sann, å den generasjonen, di snakkev ofte litt bve-ve enn oss unge å lovende.

Mævke du det på læveve fåv eksempel? Fva elev te læv-v?

-Jæ følev mange av elevene hav mye sann vevve språk, hvis det e lov å si, enn det mange læveve hav. Men det kan jo også væve en faktor at læveve æ mev orptatt av å ivaveta språke å så videve.

Vil du si at mange unge snakkev nævtest østlandsk?

-Ja, egentlig. Væt fall mange tendensev dæfva.

Selv om di ikkje ha vævt på Østlandet, ellev bodd dæv?

-Ja, egentlig.

Mævke du fåvsjell mellom Gvimsta å Avendal? Tvedstvan?

-Det komme litt an på hvilken generasjon egentlig. Sann, oss unge så æ de svæt lite, asså.

Okei. Det dæv med, fåv eksempel, å bvuke "du" nåv man ville sagt "deg"?

-"E ska banke du?"

Ja, ville du sagt det?

-Jæi bvuke de svæ:ɥ lite. Men det æ ganske mange som jø de, egentlig. Pappa jø de.

Ja, ja. Mange unge?

-Fæve enn voksne.

Hav du høvt no sann "hoses", fåv eksempel, sie du det? Ellev "ho sin", ellev sie du "hennes"?

-Jeg plæiev å si "hennes".

Ja, da ha mi vævt - ellev vil du si at avendalsdialektn blant di unge sann totalt sett, e den mest søvlansk ellev østlandsk?

-a:ɳdalsdialektn, den æv absolutt mest sø:[ansk.

Ja... Like du å væise? Du sa du skulle te London, men nåv du ska jobbe nå ettevrå ... Fåv det va det du skulle ettevr vidvegåne?

-Ja, militæve å jobbe.

Vov-a du tenkt å jobbe?

-Akkuvat nå så jobber æ på [butikk i Arendal]. Det æ veldig grøeit, men jæ ha åsså søkt på en rotøystilling som jæi ha ventet svar fva. Så hvis den går i boks så tror æ den tiden blir brukt dær oppe.

Det e bva det. Ser du fram t-å studeve?

-Ja, æ gleder mæ egentlig veldig. Det blir veldig grøeit å komme inn i en ny by, nytt miljø. Så e det jo sikket veldig mange gøye aktivitetar som du kan gjøre ved siden av studiene dine.

Hvilket skolefag like du best, fvesten?

-I fjor så va de væt fall samfunnsøkonomi. Det syn-va veldig intressant, vødan sirkulæøkonomien fungever. Men, eh, i år må det nesten være markedsføring å ledelse, eller et eller ant, trø.

Ja, eh. Det e gøy med økonomi. Ja, ingen ... Mævke du fvesten noe fåsjell på vødan de å di søstev... med dialekt?

-Tja, vi ha jo vokst opp med samme stefar, elle de e jo ho sin far. Å han kommer jo fva [by på Østlandet]. Så jæ føler at både jæi å ho ha blitt påvirket mye i den retninga dær, nå de gjelder språk. Å mamma-a blitt veldig sånn ven i språket.

Okei, interessant. Men hvis du tror at folk flest begynne å snakke med østlandsk nå får tia, eller di unge, trø du det e på grunn av påvirkning fva TV, eller vet du noe om ...?

-Jæ trø de kan være mange grunne til det, å mange fåsjellie ... ja, som væt individ har. Det æ jo sånn, hvis du se på jenter som et eksempel, så vil jæ vel trø at mange jenter syns det æ veldig uattraktivt at di snakker veldig bæt. Men det kan være fåsjellie grunne. Sånn i mitt tilfelle, jæ snakka veldig bæt nå jæ va liten, så det æ egentlig bare skjedd helt natu:li utn at jæ-a tenkt åve de.

Ja, interessant. Høvte du får eksempel at e va fva Mandal, eller trødde du det va no annt?

-Hadde en mistanke.

Ja. No annt du vil legge te? Nå nævte mi oss. 15 minutt e nok. E tenkte egentlig 20 minutt, men det e egentlig ikkje no vits. E det no mæ du vil si om Arendal, skolen, no annt?

-Ja, veldig fin by, fint å feriere, grøeit å jobbe, fint å oppdra ba:η.

Men, eh, nå blei det jo ett fylke, men føv va det kanskje mæ ett sentrum.

-Du tenkte på at det ble Agder? Vi har ikke, jeg ha ikke mævka veldig mye til den sammenslåinga dær.

Men deke dvar ikkje, e det vanlig å lissom dva te Kvistjansan får å jøve ting?

-Det eneste æ jo at dekke ha jo litt flekke sånn sjåppingmulihetek dækk, kontka hækk, siden det æ jo... en del støkke by, så det æ jo litt mekk krones i sving. Å da få du jo muligheten til å ha litt flekke å litt mekk eksklusive butikker fåkk eksempel. Å så ha du jo Sølansentecke, som ækk Norges støste sentek.

Men dekke ha vel kanskje mye sånt hækk au? Hækk dekke no sånn sentek hækk?

-Ja, vi ha to faktisk. Det ækk Alti i byen, å så æ de Alti på Hækkbakken. Å det æ jo egentlig de to sentekne vi hækk. På Hækkbakken dækk, så æ de litt eldke klientell, å litt yngke, egentlig i byen.

Ja, intvessant. Nå ha mi 15 minutt, da.

9.5 Eline

Da stætte mi. Vok i Aændal bok du?

-Jæ bo: på [stedsnavn utenfor sentrum]. Ja, det æ egentlig dækk.

Ja, akkurat. Altså di spørsmålå som stækk hækk, det e bæve sånn å ha no å snakke om. Så vok lenge hækk du bodd dækk?

-Jæ-bodd dækk hele livet egentlig. Siden jæ ble født.

Kunne du tenkt de å bo no annt sted?

-M... Jæ ha tenkt litt sånn, d-adde vætt gøy å bo i utlandet på-måte. Få litt mekk, eh, se vædd litt. Men så synes det æ ganske græit i A:ndal. Det æ fin by, græit sted.

E det lang vei til skolen?

-Jæi ta buss på ca. 25 minuttet, så d-ække så langt. Men jæ kan-kke gå ell noe sånn. Må ta buss, tkanspot.

Ja, det va temmelig bætt bakke.

-Ja, hehe.

Tvives du på denne skolen?

-Tvives godt. Det som ækk, at, jæ gå jo kunstlinja. Så vi ha ganske græie praktiske oppgavekk i tillegg til det teoretiske. Å så hækk, eh, venninna mi, [navn], ho, liksom, vi ha gått på skole sammen lenge, så hækk gode vennek å folk e sjennek.

Da e du intvesset i kunst fåkk eksempel? Hva e du mest intvesset i da?

-Spill. Å sånn dækk, seriåkk å TV å sånn. Tegnesekikk åsså.

E det hobbyan dine?

-Det æ mest det ha gått i, ja. Jæ ha falt litt fæa det i det siste. Men det ta se vel opp igjen.

Ja. Ska mi se. E det noe, liksom... Hva e det ungdommen som veger hålle på med hæv?

-Heh, klassen min æ jo ganske glad i kunst. S-tenkåv di gjø litt sånn kunstaktige gveiaåv. Vet at mange a di malev å lesøv en god del bøkev. Men elles, på skolen genevelt, så æ de jo en studiefåvbedne linje. Så jæ hø:t at en god del a klassen liksom... le:sv en god del på skole å... øve te pøvåv.

Ha du tenkt å studeve noe?

-Åh, jæ ska studeve noe, men jæ tøv... æ veldig usikkå på hva. Enten noe sånn sosionom elle sykepleiev.

Ja, da fåv du jo jobba med menneske. Hav du non andve hobbye du vil nevne?

-Nei. Hav en hund, hehe. Nåv han va litt yngve da, så gikk vi på utstillingev å... va sånn vaseshund, så...

Du gåv mye tøv med hunden?

-Ja, æ hav fint nævomvåde å gå på.

Ja. Ha-u non søsken?

-Jæ hav en bøv som hete [navn]

Eldve ellev yngve?

-Han æ []. Han æ [alder]. Ganske sikkøv på. Hehehe.

Ja. Lige du skolen fåvesten?

-Ja. Det æ gvait. Det bli mye skole. Få vi ha jo fem ekstva timev i uka ti di dæv kunstfaga. Så vi...

Fåv deve liksom lekse?

-Vi ha væt ganske heldige. Vi ha-kke så mye leksev. Lævævne leggev det ganske gvait opp, sånn sett.

Syns du det e vanskeliv sjenevelt? E nivået gvait?

-Nivået ha væt gvait, å så komme det nå vøv alt ska vøvøv. Det bli vanskli- å vanskliev, men det gå fint.

Å det e snåv fævdi.

-Ja, snåv fævdi.

Ska mi se. Like du å væise?

.E ha-kke væist så mye. Jæ ha væt litt på fævie. Væv i Spania en gang.

Vøv i Spania da?

-Aner ikke. Jæ va med en venninne, så vi v-sånn... Ja, med hennes familie, da. Elles så har æ væt Nåvge, Danmark å Svævje.

Ha du væist no stede i åv?

-I åv? Øh, tvo-kke det. Ikke såm æ kan huske. Da ha de væt vunt om i Nåvge. Osjlo å sånn.

Ja. Ha Aændal no sånn... attvaksjone?

-Di ha jo bygd den fine glassheisen. Hehe, ja. Omstvit, den. Men elles æ-e jo båtene. Vi hadde jo den båtfestivalen, vo de kom mange skip å sånn. Å så ha di jo... om sammæne så ha di sanne markeder å litt sånn, som du kan gå i. Å så julemarkede nå, som va sist uke, tvo æ.

Ja, e tvo e-a sett det. Ja. Tok du buss te skolen?

-Ja, æ tok buss.

Gåv det ofte buss?

-Nei. Ehehehe, det gåv... Okei, så på movane fram ti klokka ti, tvo æ det e, så gå di væv halvtime. Men ette de så gå de en i timen. Åsså ofte fåsinkelse å sånn.

Ja. E det lett å komme se vunt sånn med sykkel...

-Ja, i nævombåde mitt. Få jæ bo [], å så liggø skolen vundt. Ganske gvæit. Å så æ de bahevagåv å lekeplasser å sånt. Så du ha jo alt du tvengøv. Samtidig som, ja, natvombåde vunt å en fotballbane.

Ja. Eh, mævke du at det e fæve folk hæv om vintevæn enn om såmtevæn?

-Ja, du jø de. Spesielt i åv. Fåv i åv va de så utvøli mange tvøstev. Sånn, du gikk gjennom byen så... Så du en som ikke tilhø:te hæv, lissom.

Ja, sånn e det i disse byan. Å fåveldra dine, di e hæfva?

-Mamma kømmå fva [lokalt stedsnavn], ja. Å så kømmå pappa fva [stedsnavn i gamle Aust-Agder]. Å så, ja, di flytta ti [stedsnavn utenfor sentrum].

Aændalsdilekten. Hva syns du om den?

-E komme jo fva [stedsnavn utenfor sentrum], å dæ leggå vi spesielt enda mæv vekt på "e"-ene å "g". Ha e væ fall lagt mævke til.

Okei, så du har di dæve konsonantan?

-Ja, åsså... nå jæ snakkå med nye folk så snakkå jæ kanskje litt renevæ. Men jæ mæv-åsså nå-e komme med vennene mine så bli-litt sånn gvåvke.

Ja, ja, okei. Mævke du fåvsjell på fåveldra dine? Fæven din va fva [naboby]?

-Ha tatt opp ganske mange ord som ikke er fra A:ndal. Lissom... Ikke mange, men "nauden". Jæ komme væ fall hæv å så luke folk på hva det betyr. Ikke så mye fra mamma, egentlig.

Så da e det sånn...Mærke du no fåvsjell mellom di unge å di eldre?

-[stedsnavn utenfor sentrum] jø du det. Mævke fåvsjell mellom ba:na å lævøne da. 40 år, ca.

Sånn lævan hæv ai, fåv eksempel?

-Nei, ikke hæv så mye. Jæ tvo det e, det æ jo em studispesialiseringene skole, så det e så mange fåsjellige. Men på bykene da, så... di snakkå veldig gråvt, veldig klat å sånn.

Kjenn du flest folk fra Aændal som bov dæv?

-Ja, det jø:v e.

Å e det flest fra [stedsnavn utenfor sentrum], eller?

-Ja, e vil si flest fra [stedsnavn utenfor sentrum]? Å så bli du kjent med fleve å fleve fra... vunt omkving.

Mævke du at aændalsdilektn e fåvsjelli fra grimstadilektn?

-Ja. Æ-av en veninne som snakkåv veldig grimstadialekt, det e jo som å høve... ja.

Ja. Mævke du fåv eksempel at e kom fra Mandal?

-Nei, det klat-ikke. Men du sie jo veldig mye E, å det jø vi hæv å.

Å så sie e egentlig "ikkje".

-Det jø vi å. E siå-kke det nå, men nå jæ æ hjemme. Ahaha.

Okei, ja. Å så hav e tenkt på det dæv med "du", å si mev "du" i stedet fåv "dæi". E det noe du jøv?

-Ja, e siøv det. Det æ vel sånn små ord hæv å dæv.

Jøv folk flest det, tvo du?

-E tvo-kke di snakkø så fint hæv i all fall. Ikke som æ: høt.

Så di ha:v den dæve "e ska banke du"?

-Det ha di ikke. Men nå du vefevø te andre folk, så e det meve "du". Åsså nåv vi snakkå om folk, så æ de "dæi". Hvis det æ fåstå:li.

Å så høve du fåv eksempel "hoses", eller e det me:v "hennes"?

- "Hos". "Hans".

Okei. Vil du si at aændalsdilektn, hvis det e en ting, e det mev søvlansk eller østlandsk?

-Sø:|ansk, tvov e-e vil si.

E det noen du bli usikkøv på, elle føle du at di snakke mev østlandsk, kanskje?

-Litt usikkøꝛ. Vetsje om e kjenn-så mange fꝛa Østlandet.

Nei, nei. Men hvis di e hæꝛfꝛa, lissm.

-Ja. Nei, ikke som jæi kjennå til.

Men þett ettøꝛ vidþegåne ska du studeþe, elleꝛ skulle du ta et fꝛiåꝛ?

-Jæ taꝛ skolen åvå fiꝛ åꝛ, så jæ ha noen få fag igjen. Å så vet æ-gge. Det hæꝛ... veldig få åꝛ igjen å gå på fø det bliꝛ åve ti, lissom þꝛivat. Så tꝛo nok det bli þett åve på studiet.

Ja, fåþesten, den andþe avdelinga a denne skolen hæꝛ du jo.

-Nei, jæ æ kun på [].

Akkøvat. Mæþke du no fåþsjell på de å din þꝛøꝛ med dialekt?

-[]

E [stedsnavn utenfor sentrum] et sånn boliomþåde?

-Det ha blitt meꝛ å meꝛ bolig. I begynnelsen va þet me sånn landlig å det va mange gåþeꝛ å sånn. Men så ha det blitt meꝛ å meꝛ familiested, vil æ si. Mange sånn fiꝛebolieꝛ å enmannssbolieꝛ, å boliblåkkeꝛ å sånn.

Ja, akkuvat. Em, ha du no meꝛ du vil legge te, å snakke om? Nå ha du jo gått på skole i 13 åꝛ. E det gꝛæit å bli fæꝛdi?

-Ja, e bli jo-kke fæꝛdi, føꝛ gå jo studie, så det bli jo meꝛ ettå det. Men jæ ska nok savne det nå þen tia kommåꝛ, egentlig. E jobbåꝛ litt på såmmån å nå ti vintæꝛ, å i juleþeꝛen å sånn.

Vøꝛ jobbe du?

-Jobbe på [].

-Ja, ja. Stilig. Da e mi gjennom alle spøꝛsmåla, men det e et minutt igjen.

-Ja. Da kan e spøꝛe litt om hva, hvilke fag, sånn, hva holde du på med? Hva e den masteþen i?

E gåꝛ på læꝛ-þ, elle lektorþstudie nå. Så e-e på siste åꝛ med masteþoppþave om det hæꝛ da. Så den kan deþe sikkøꝛt lese nåþ an e fæꝛdi. Ja. Det e-gge mulig å gjenkjenne deþe. E må liksom lave falske navn fåꝛ deþe.

-Hahaha. Ja, ja. Det æ fint.

Nå e jo da:n snaþt åveꝛ.

-Ja. Nå ska jæ opp å skꝛive om Knut Hamsun.

E det gøꝛ?

-Nei. D-ække det. Hehe.

Det e det som e gøꝛ med å bli fæꝛdi med skolen.

-Å jøþe va du ha lyst til.

Ja. Men da ha mi det.

9.6 Ida

Først så kan e spørve... vor i Aændal bor du?

-[stedsnavn].

Hær du alltid bodd dær?

-Ja.

Okei, å det e nævte sentvum, ellev?

-Ikke veldig. Det æv, eh... den veien. Så ja, det æ et stykke unna sentvum.

Tvives du med å bo dær?

-Ja.

Ja, nå gåv mi bave gjennom spørsmålån. Men e tvenge 15 minutt, ca. Så e det bave å snakke heilt te de e fævdi med det.

-Ja.

Du ville ikkje bodd noe annt sted, fåv eksempel?

-Nei, jeg like de hær.

Tæv du buss til skolen?

-Ja.

Det e ei voldsom bakke opp her.

-Ja, det æ de, hehe.

Ska mi se, vordan e det å gå på denne skolen?

-Det æ gævæit. Eh, ja...

Ja, eh... Fåv eksempel [navn på skole] e en ann skole. Kjennne du non som går dær?

-Ja, det jø jæ.

E den veldig annevledes?

-Ja, den æ ganske annledes. Hær æ det jo mev, føle det æ mev fokus på skole å sånn hær.

Dæv æ de mev fokus på pæksis.

Ja, yvkesfag. Hær du non fvitidsaktivitete du vil snakke om? Dvive du med noe?

-Ikke, jo, elle jæ-a hund, så jæ tvenø hunden. Å så ha du et tveningssentev åsså.

Ja, ja. Hvilket tveningssentev va det?

-Sky Fitness.

Ja. Hva har du tenkt å gjøre etter videregående?

-Da har jeg tenkt til å dra til... i militære, hvis jeg kommer inn. Å så et kvikk, å jobbe litt, å være. Å så få litt tid i skole.

Ja, okei. Det høres ut som en bra plan. Sa du at du skulle være? Hvor har du tenkt å være?

-Mange farsjellige land. Jeg har vært i Filipinene, så jeg likte meg veldig godt der. Så Filipinene å Thailand å sånn æ... hovedfokuset.

Ja, ja. Er har ikke vært i Asia, bortsett fra Kypros.

-Ja, veldig fint der.

Ja. Ska mi se, er det noen andre hobbyer du vil nevne?

-Tvo-kke jeg har så mange flere.

Ska mi se. Ja, like du skolen? Skolearbeid?

-Gæit. Syns de-er litt mye.

Okei. Er det noe du liker mer enn noe annet?

-Kanskje rettslære. Like bedre enn andre fag. Da lærer jeg litt om ting jeg, hvis jeg vil jobbe med noe infå de, så lærer jeg en del om det. Så da sjønne jeg at det æ... nyttig.

Ja, ja, ja. Er studert jus sjøl.

-Ja, ja. Spennende.

Ja. Har du noen søsken?

-Ja, ja-a en søster.

Ja. Ja, ska mi se. Har du vært no sted i år?

-Ja, i Filipinene. Åsså i Norge.

Ah, ja. Er Avedal et fint sted?

-Ja, det vil jeg si. Byen kunne vært finere. Kunne ha litt sånn gamle bygninger å sånn.

Er synes an va ganske fin, i vær fall sammenligna med visse andre byer.

-Ja, det æ sant.

Tenke du å bo her fåv alltid? Eller etterpå?

-Jeg tror ikke det.

Nei. Vet du hvor du skulle ha bodd?

-Kanskje Stavanger? Veldig fin by.

Ja, ja. Er det noen turistattraksjoner her i Avedal?

-Mædø. Du må dra ut dit med båt. Det æ et veldig fint sted. Kanskje fåte på Hisøy. der æ jo spennende.

Okei. Ja. Men nå e det jo vintev. Mævke du at det e litt tommevæ hæv?

-Ja, mye me tomt. Mæke veldig fåsjel her

Ja, det vîvke kjent. Men æ det lett å komme se vundt i byen hæv med tvanspøvt? Sykkel?

-Ikke veldig. Ikke med tvanspåt i væt fall. Bussen æ litt, eh... På [lokalt stedsnavn] væ fall, gå de bave én buss. Å den gåv ikke på søndagev å ikkje ettev klokka ni å sånn. Å på [lokalt stedsnavn] gå de ikke så mye, det gå mest bave i sentvum.

Ja. Å litt mange bakke kanskje?

-Ja, d-æ de åsså. Eh... Ja, å...

Men e foveldva dine hævva?

-Ja, mamma æv, eh, fva [lokalt stedsnavn i Arendal], pappa fva [annen by i tidl. Aust-Agder].

Mhm. Okei. Kjenne du no sånn fåvsjel på dialekten fva Gvîmsta?

-Ja. Man kan høve... Sånn... Hæv sie man "du" veldig mye.

Okei, så du jøv det...

-Ja, jæ snakkev ikke så mye med "e" å sånn. Jæ sie mest "jæi". Elle jæ bytte litt på. Men hvis man sie "jæi æ glad i dæi", så sie mev "jæi æ glad i du" i A:ndal... mævke jæ veldig fåsjel fva Gvîmsta, få de vevageve dî på. Å selvfølgelig, det æ ofteve bvæieve dialekt i Gvîmsta enn i A:ndal.

Ja. Eh... Mævke du noe med R-lyden fåv eksempel? I Gvîmsta e an mev tydelig, ellev e det no sånt?

-Ja. Elle jæ føle genevelt det æv... flev i Gvîmsta som bvuke dvalekta si. Hæ føle jæ det æ [itt mev østlandsk som ha kommet til byen.

Okei, ja. Eh... Hva syns du om avendalsdialekten?

-Syns dn æ fin. Ja.

Ja. E det noe fåvsjel på de unge sitt spvåk?

-Ja. D-æ veldig fåsjel. Jæi snakka mev A:ndalsk [da] jæ va [iten. Men på Hisøy s-æ de veldig mye østlendingev. Så da begynte jæ automatisk å snakke mev, litt mindve å mindve A:ndalsk. Da jæ gikk dæv.

Okei, stilig. Ja. Mævke du no fåsjel på læveve å eleve fåv eksempel?

-Ja. De fleste læveve snakke mev A:ndalsk hvis di æ fva A:ndal.

Hm. Okei. Eh... Men e det støvt sett mest svvlansk elev østlandsk?

-Genevelt i A:ndal? Da æ de nok mest a:ndalsdialekt.

Ja. E det liksom... Hvis du skulle plasseve det, e det svvlansk?

-Ja. Ja.

Eh... Men blant di unge da?

-Dæ æ de mek blanding. Elle så kan det være sånn halvveis. Ikke fullt. Det æ veldig mange som skævek på R-en. Men besten av øene pleier å være mek østlandsk.

Ja. Eh... Vordan ville du på en måte sagt øve Aændal? E det lissom... Sie du det hølt sånn "Aændal"?

-Sie Aændal, ja.

Ja. Ok. Ska mi se... Da va mi gjennom di. Å da... Sa du at du ble kjøpt? Elle du kjøpe te skolen?

-Eh... Nei, jæ tak buss. Elle jæ bli kjøt til, fådi mamma jobbe på [lokalt stedsnavn]. Å så ta-æ buss hjem.

Mhm. Ja. Det e vel litt vanskelig å prøve å sånn, fåv eksempel?

-Ja. Det va lov å prøve hæv fåv elevene føv, men så stoppa di nå nylig. Så det æ:-kke noe sted å prøve lenger. Hvis ikke man betale i prøvingshuset å sånn, da.

Ja, ja. Eh... Å du ville bli politi? Hva va grunnen til det?

-Eh... Det æ mek praksis, hehe. Ikke så mye kontorarbeid. Det virke spennende. Spesielt innfå sånn hundeyvek å sånn, jobbe med hundek.

Ja. Det e jo nyttig. Kjenn du non som e det?

-Nei, det jø-kke.

Eh... Ha deve mye lekse?

-Nei, egentlig ikke. Men vi ha veldig mye vudvingek å innlevvingek å sånn. Men ikke sånn... "Lese den å den siden" å sånn. D-a vi-kke.

Okei, ja. Ha deve non muntlige prøsentasjon?

-Ja. D-a vi.

Eh... Nåv det komme te dialekten, høve du sånn dæve... "Hoses", fåv eksempel? Ellev e det mek sånn... "Ho sin", ellev?

-"Ho sin".

Ok. Å "hennes", høve du det? Elle sie du det sjøl?

-Nei. Veldig lite. Mhm.

Ok. Eh... Ja... E det noe mek... Men hav du besteforeldve hæfva?

-Ja, fva Gvrimsta, Aændal.

-Okei, ja. Eh... E det veldig fåvsjel på vordan di snakke? Å vordan du elle dine foveidve snakke?

-Ja, det æ ðe nok. Faffæen min snakkeð mye bæieðe... Han æ fæa Gæimsta, å han snakkeð mye bæieðe enn fæen min. Å så snakke jæi enda mindðe bæieit igjen. Så jæ føl det fåðvinne litt i genkæasjon'ne.

Ja, så det gåð den veien?

-Mhm. Men jæ føle samtidig, hvis jæi æð med folk som æ fæa Oslo, fåð eksempel, så kan det godt væðe jæ begynn-å snakke með A:ndalsk enn jæ jø ti vanlig.

Ah. Ja, det e vel det de sie at sjek. Gæunn 'n te at jæ jøð dette-æð e fåð å finne ud om det blið með østlandsk-aktig, blant de unge.

-Det spðe sæ jo ganske foð, vel?

Ja, det viðke jo sånn. Å så kjenne e noen fæa Nedenes som snakke sånn... ganske tradisjonelt, egentlig.

-Ja. Ja...

Hva e ditt favokittfag?

-Eh... kettslæðe, tðo jæ. Akkurat nå i væ fall.

Hvilket tema innenfåð kettslæðe e-du like best?

-Eh... Jæ vet ikke, vi ha-kke hatt så veldig mye, men kanskje stræffekett?

Stræffekett, ja. Mhm.

-Det e spennende i væ fall. Litt með spennende enn di andðe tyrene.

Har du sett på non kettssake?

-Eh... Nei, ikke noe spesifikke. Bæðe sånne eksamensoppgaveð å sånn.

Ja. Eh... Føles det gæieit å væðe fæðdi med skolen snæðt?

-Ja, veldig.

Mhm. Eh... E alle du kjenne fra Aændal elleð e di fæa no annt sted?

-Nei, asså på skolen?

Elleð bæðe geneðelt?

-Nei. På skolen i-a-fall æ ðe fleðe som æð føðt på Østlandet, elleð i Oslo. Åsså har e noen i familien som boð på Østlandet.

Ja. Mhm. Hva med Kæistjansan, syns du at det på en måðe e... et með sånn sentvum, elleð e Aændal som et eget... Føð det va jo Aust-Agdeð føð. Men nå e det lissom bæðe Agdeð. Har du non tanke om... vøðdan seð deð på Kæistjansan?

-Eh... Æ se-kke på det som no sentvum i Agdeð, egentlig. Jæ føle ðe æ veldig delt opp.

Ehm... I væ fall dialekten di snakkeð æ jo helt annledes, elleð veldig annledes enn oss.

Ja... Mhm. E det sånn vanlig å væie mot Kæistjansan te vanlig?

-Ja, kanskje. Ja? Fo ðe æ jo en stoꝝ by som æv... Det ligge jo nævmet a di støste byene.

Ja. Eh, Aꝛndal e vel no sånn 45 000 tro e, så det er jo ganske stort.

-Ja.

Ja, nå nævte mi oss hæv, men... E det noe meꝝ du vil legge te? Eh... Fåv eksempel velateꝛt te det mi hæv snakka om? Ska mi se... Hva e det mi hæv snakka om...? Komme du på noe?

-Jæ ha familie i Kꝛistjansan åsså. Onkel å tante, å baꝛa dis. Di baꝛa snakkeꝝ ganske bꝛæit. *Bꝛæit, sånn Kꝛistjansansk?*

-Ja.

Okei. Eh, fåv e komme fꝛa Mandal, egentlig. Vet ikkje om du høꝛte det, men ja. Fåv dæꝛ e det jo "ikkje", fåv eksempel. Det e vel litt delt hæv, kanskje, om det e "ikke" eller "ikke".

-Ja. Det æ vel hovedsakelig "ikkje". Å så hæv jæ familie i Lindesnes åsså.

Å, ok. Vov da?

-I Spangeveid.

Spangeveid, ja.

-Ja. Dæꝛ komme favno fꝛa. Di snakkeꝝ i væ fall bꝛæit.

Ja. Ja, dæꝛ e det fint. Men da e mi snart med veis ende hæv. Så det e, ja, vet ikkje om e skulle sagt noe meꝛ. Planlegge du å bo hæv di nævteste åꝛan? Du ha fꝛiåꝛ?

-Ja, da komme jæ nok til å bo hjemme. Så jobbe jæ halvåꝛet, å så ut å væise det neste åꝛet. *Vov ska du jobbe?*

-Det vet j-kke helt. Kanskje dæ j-obbe nå, på [navn på arbeidssted]. Det e ganske gꝛæit å ha deltidsjobb.

Det e det. Men nå ha mi 15 minutt.

-Ja.

9.7 Sara

Men da begynne e bave. Det fꝛøste spꝛøꝛsmålet e vett å slett vov i Aꝛndal bov du?

-Jeg bor rett nedi [stedsnavn i sentrum].

Ja. Så ha du kåꝛt vei te skolen?

-Ja, det æ ba sånn fem minutter egentlig.

Vov lenge ha du bodd hæv?

-Asså akkurat her så ha-æ bodd siden mai. Fø ðe så bodde jæ på [stedsnavn utenfor sentrum].

Okei. Jaha. Hva likte du best?

-Det æ, asså med [stedsnavn utenfor sentrum] så æ ðe mer at det æ på landet på en måte. J-æ-kke så veldig, veldig glad i sånn bymiljø på-n måte. Men det æ jo greit her åsså.

Ja. Eh, vordan e d-å gå på denne skolen?

-Jæ syns det æ greit. Det æ-kke sånn veldig spesielt egentlig.

Nei. Det e bka du tåives. Men du e på siste åke nå?

-Mhm.

Mhm. Ha du non fbitidsaktivitete du vil nevne?

-Eh... akkurat nå så jø jæ-kke noe sånn spesielt, annt enn å gå på trening egentlig.

Mhm. Vov gå du på tæning?

-Eh, []

E det det folk flest dæive med nå?

-Ja, asså jæ sjenne ganske mange som gå dær, men d-æ åsså veldig mange som gå på Nedenes, å sånn.

Mhm. Ja. Ska mi se. Hva ha du lyst t-å jøv ette du e fævdi med skolen?

-Eh, asså sånn, jæ-a veldig lyst å gå på univæsitete. J-a tenkt å studere jus, å bli advokat.

Ja, ja. E gikk jo jus i et åk. Det e nok en god utdanning.

-Mhm.

Ha du non andæe hobbye du vil nevne?

-Eh, jæ æ veldig på kunst egentlig. Veldig glad i å male... å lissom sånn skulpturer å sånn.

Ah, ja. Mhm. E male jo litt sjøl. Hva e det du like å male?

-Asså det æ få ðe meste sånn landskap, egentlig.

Ja, ja. Ha du no søsken?

-Jæ har en bror.

Mhm. Yngre?

-[]

Eh, like du å væise?

-Æ-kk så veldig glad i det. Asså, mestepaaten av familien min er i [annet land], få jæ-æ åsså [annen nasjonalitet]. Men, det æ... veldig ko:gli å reise hen dit, på en måte. Men æ:ke så veldig glad i å reise elleş, egentlig.

Nei. Eh, så foveidvæ dine e fæa [annet land] au?

-Ja, jæi er åsså.

Okei, å du blæ født dæv?

-Ja.

Mhm. E Aændal et fint sted?

-Asså, det æ greit. Det bli veldig sånn stigmatise:t, på en måte, få de æ jo veldig sånn... narkomanmiljø, vil mange si. Men jæ syns jo det æ ko:şli, på en måte.

Ok, ja. Mævke du noe te det? Nævkotika?

-Asså jæi ha jo-kke sett no til det, på en måte, men jæ vet om folk som drive på med det.

Mhm. Ja. Men e det lissom mest, det e vel kanskje mest en såmmøvby?

-Det æ-kke så veldig vinter, egentlig. Men det æ jo sånn, nå d-æ ved sjysten, så æ de veldig mye sånn båtmiljø å sånn på såmmæn.

Ja, ja. Va non som nevnte den dæv glassheisen, ellev den dæv heisen, elle hva det e. Ha du vævrt i den?

-Ja, jæ æ-kk så veldig stor fan a dn, egentlig. Jæ følte nestn... at de brukte veldig mye penger på dn. D va litt ubrukelig, egentlig.

Ja, virke litt upopulæv. Like du ellevs skolen? Asså, å gå på skolen?

-Altså, jæ syns det æ greit. Jæ æ lissom veldig glad i å lære, spesielt, egentlig. Å det æ jo veldig sånn, jæ æ-kke så veldig glad i å sitte i timene. Få de synes å bli litt unødvendig, egentlig. Få de-æ me zånn, æ mer sånn glad i å lære f-mæ selv. Men det æ jo litt sånn greit å bare komme hen hit å ha noe å gjøre om dagen, egentlig.

Jo, ja. Hvilke fag e det du lige best?

-Jæ ville si sånn, historie å religion, egentlig.

Mhm. Okei. E det lett å komme se vunt i byen? Nå bo jo du nævme, men e det lett å sykle i Aændal, fåv eksempel?

-Sykle? Asså, vil si at man komme sæ jo enkelt hen stede når man sykler, på en måte. Asså om man gåv, det æ jo veldig sånn, gåmiljø, på en måte vil e si.

Ja. Litt små avstande, hvævrt fall.

-Ja.

Å bussan, gåv di, fåv eksempel, nåv du bov på [stedsnavn utenfor sentrum]?

-Ja. Da gikk di liksom ikke så veldig ofte, egentlig. Å di ække så veldig sånn opprettholdt, ofte at di liksom komme få seint, eller at di liksom ikke gidder å komme på en måte.

Ja, ja. Det kan væve kjipt. Asså e det jo det med aændalsdialektn. Hva syns du om den?

-Asså-e ha-kke no sånn spesielle tilknytninge til dn, egentlig. Det bare sånn, det bare er sånn, egentlig. Jæ sjenne jo ikke til no a:nt, på en måte.

Nei. Haϋ du alltid snakka på samme måte, lissom?

-Ja, asså, nå måtte jo jæ lære mæ nåsk føst. Så det va jo mer sånn, at æ ha jo ikke no sånn spesiell dialekt, egentlig. Jæ ha bare plukka opp ting her å der. Det æ ofte sånn at jæ ha tatt med ting fra [stedsnavn utenfor sentrum], fådji alle vennene mine va jo der, så begynte å snakke mer som di.

Mhm. Okei. Så, men vet du om liksom aϋendalsdialektn, syns du den e fåksjelli fϋa grimstaddialekten?

-Ja, asså, jæ føler at sånn folk i Grimstad snakke litt me pent, føler æ. Ok. Fådji di æ me på sånn å rulle på ”r”-ene, å det jø jæi åsså. Men her, i A-ϋdal, så æ de mer sånn at di skarrer, på en måte.

Mhm. Å du kjenne folk fϋa nabobyan, liksom?

-Ja.

Mæϋke du no fåksjell mellom unge å gamle sitt språk hæϋ å dialekt?

-Altså, æ føler at sånn typisk gammel nåsk, liksom sånn, for eksempel sier åtte å førr, sånn nå dji sier førtiåtte, for eksempel, å sånne ting, at di snakke lissom litt mer sånn pent, på en måte, mens unge folk snakker, di bruker ofte litt mer sånn, anglifise:te o da. At di lissom tar mye a engelsken å tar mye fra andre språk, på en måte.

Mhm. Okei. Vil du si at, eh, di unge hæϋ en dialekt som e, lissom, asså, e det noe tydeli aϋendalsdialekt, elleϋ e det, viϋke det meϋ østlandsk, meϋ søϋlansk, vet du?

-Asså, man kan godt høre det på no:n folk at di ha sånn åntli a:ϋdalsdialekt, men æ føler at veldig mange, em, snakker entn mer pent, elle litt mer sånn bræit, det æ-gge sånn midt i mellom, der Arendal ligger.

Okei, ja, Å dine bekjente, e di meϋ sånn pent, elløϋ bræit?

-Asså, jæ ha jo ganske mange venner fra [stedsnavn utenfor sentrum] fåtsatt, så di snakke jo veldig brei, egentlig. Mens de andre nye vennene mine er heller ikke egentlig nåske, så di ha åsså en sånn litt me sånn pen dialekt, på en måte.

Tϋo du at di som ha bodd hæϋ alltid, e di som snakke annøϋledes, enn di som ha kåmt?

-Ja, asså, jæ føler at det er en sånn litt fåsjell mellom det, fådji sånn, æ man utenlandsk, så æ de jo litt vanskelig å få inn akkorat den dialektn som di andre æ oppvokst med, på en måte.

Å fåϋ eksempel det dæϋ med å brøg du meϋ enn, ikkje å si ”dæi”, men liksom ”du”, e det noe du kan jøϋ?

-Ja, føler æ jø ðe mye, egentlig. Det æ mer sånn, bytter ut "du", i stedet for å bruke navna dis, elle sånne ting.

Ja, ja, okei. Men ville du sagt, for eksempel, "e ska komme te du", ellek "e ska gi den til du", eller "du" på den måten?

-Ja, altså, jæ legge merke til at veldig mange a vennene mine jø ðe. Jæi sie mer "dæi", men det æ bare fåðj sånn, at æ-a blitt opplæ:ɹ til at jæ må si "dæi", på en måte.

Okei, åsså det dæk med "hoses", fåk eksempel, høke du det? I stedet fåk "hennes"?

-Ja, asså, d veldig mange som æ føle at... entn så bruke ðj bare "henne", elle så bruke ðj lissom "ho" elle "hoses", eller sånne ting. Det æ-kke sånn midt i mellom, på en måte. Det æ sånn enten eller.

Ja. Hæ du planlagt å bo i Aændal kvestn a livet, lissm?

-Asså, jæ føler at, sånn, jæ ta ðe som det kommer, på en måte. Fåðj det æ jo-kke noe jusstudie her i A:ndal, så må jo flytte i alle fall om de... neste fem åra, kanskje. Å så kan jæ se om jæ komme tjbake eller ikke.

Ja, ha du tenkt litt på Kvistjansan ellek Oslo, ellek?

-Jæ tenker egentlig Kristiansand føst, hvis ikke så tenkte-æ Stavanger, egentlig.

Ja. Eh, fåkvesten, mævke du at e komme fva Mandal, ellek høvte du det? Ellek tvodde du det va Kvistjansan, ell no sånn?

-Nei, æ:-kke så veldig god på dialekter, egentlig.

Skulle bæe sjekke. Ja, så kan jo e si litt om me. Dette e jo et pvosjekt om aændalsdilektn.

Det ska jo bli fævdi om... inn et år, i vævt fall. Planen. Så det va litt tilfeldig at e jobe dette, men va jo interessert i aændalsdilektn, fåvdi e skvæiv om "R" på betsjeløv-oppgaven. Ha du non tanke om "R"? Du nevnte det med vulling å sånn?

-Ja, asså, jæ føler at det æ sånn... Fåðj når-e gikk på [stedsnavn utenfor sentrum], så va ðe veldig sånn at man måtte skarre på "R"-en på en måte. Det va læræŋ veldig på at man måtte gjøre det, men jeg fikk det aldri helt til. Så jæ føler at det æ veldig mange som... Selv om det ikke e sånn, åŋtli sånn sto:ɹ tema på en måte, at folk fåsatt æ mer sånn... Må du skarre på "R"-en på en måte, elle må du rulle på "R"-en, at di æ sånn... kamp mellom det på en måte.

Okei. Mævke du lissom at noen ting fåksvinnø fva dialektn? Vanskelig å si, kanskje?

-Ja, asså, jæ føle at... hos veldig mange kan dialekten kanskje fåsvinne bittelitt til tider. Få ðe æ veldig mange folk som-æ kjenner som snakker egentlig a:ndalsdilekt, som bare velger

å ta dn vekk non ganger. Ell så har æ åsså hatt venner som ha bodd i No-riårge, men så flytta ned hit å lissom bytte mellom dialekten dis.

Hm. Da e mi fævdi med spørsmål, men ha du hatt et kjeledyr eller en hund?

-Ja-æ ha en hund. Hva slags hund? Han er en Border Collie å Jack Russell-miks.

Ja. Ha du no utvia familie hæv, no sånn bestefåvældve?

-Nei, de bo fåtsatt i [annet land]

Dva deve ofte på besøk?

-Ja, vi prøver å jø-ø de så ofte som mulig, men det æ-kke alltid at vi [lik]som ha tid ell at di ha tid.

Vov ska venna dine studeve, ell ska di jobbe?

-Em, asså, di fleste vennene mine må enten ta ett å til på videregående, fådi di ha jo sånn løp vo di tar åve fire år, elle så æ de veldig mange som ha åsså tenkt å dra ti Stavanger.

Ja. Nå e du snævt fævdi med tættn åv på skolen. Føles det gævit?

-Ja, jæ føle at det gikk litt raskt, i alle fall nå i sjluttet. Det e lissom, jæ føl at jæ nettåpp begynte føste året på en måte, men plutselig... nå sna:t ska jæ på univæsitete.

Ja, det gåv føtve, ette vævt. E det no annt du vil nevne? Mi ha jo vævt innom litt ulike ting. Må bæve finne no-å snakke om di siste pæv minutte. Hvilke valgfag ha deve?

-Jæ har, siden-æ går kunstlinja, så da ha jæ kunst å design, å så åsså politikk å historie å filosofi.

E det... e nivået liksom vanskelig? E det lett?

-Jæi synes det æ ganske lett, egentlig. Det æ-kke no sånn ånkli vanskelig på en måte f-mæi.

Ha deve mye lekse?

-Asså, vi få lekser iblant om vi ikke bli fæ:dje med noe i timen, men ikke sånn elles, nei.

Okei. Deve ha vel ikke no eksamen nå te jul, elle?

-Jæi hadde en eksamen for en uke sia, men det fådi jæ tok opp et fag som privatist. Men elles så ha vi bare eksamen om våren.

Å da må alle ha noen eksamen, elle hva e det?

-Ja, alle sammen ska ha nåsk, å så bli man trukket opp i ett muntlig å ett skriftlig.

Ha du hatt no spøråkfag?

-Jæ hadde tysk.

Hva ska mi si nå? Ingenting mæv å legge te hæv på sluttet?

-Ikke noe som jæi vet om, nei.

Da e mi dæv.

9.8 Jens

Asså, vor i Aændal boer du?

-Jæ bo [stedsnavn].

Ja. Da ha mi non spørsmål hæv. Bæve sånn, fåv å ha no å snakke om. Så, vor lenge ha du bodd [stedsnavn]?

-14-15 år, kanskje. Det æ ca. hele livet mitt.

Ja. Hæv du hatt lyst te å bo et annt sted, ellev?

-Jeg bodde i [by på Østlandet] da jæ va [yngre]. Flytta ned hit. Men mo:η min æ fka [naboland], å pappa æ fka A:ηdal da.

Akkovat. Vodan e det å gå på denne skolen?

-Det æ veldig gøy, egentlig. Det æ nævme, det æ sentralt, det æ... lett å komme seg hit, å komme sæ videve ette skolen åsså.

Tæv du buss te skolen?

-Jæ sjø:vek. Æ litt dåli rævkeving da.

Fåv du rævkevt utnfåv, ellø?

-Nei, [utydelig], men fåv rævke:τ en ell annen plass.

Ja, ja. Det e en heftig bakke, ja. Men du tævives da?

-Ja.

Ha du non fæitidsaktivitete?

-Spille litt fotball å tæne [itt. Ja, å geime [itt. Hovedsakelig det. Skole å litt jobb.

Gåv du på tæningsentøv?

-Ja.

Ja, hva e det du pleie å geime?

-Nei, det æ litt fåsjelli. FIFA, Call of Duty, hovedsakelig.

Hva e det lissom vanlig å holde på med hæv? Tæningsentøk?

-På sommæη æ de mye båt.

Ha deke båt?

-Ja. Åsså... bade. Nå på vintær æ ðe ganske trått, egentlig. Det æ lite som sjek hæv. Da æ ðe som oftest å sitte inne å geime å tvene, det det gåv i. Å skole da. På sammær æ ðe mye å jøve ute.

E det kanskje fleve folk hæv om sammeken?

-Ja, masse. Nå æ ðe veldig sjedeli nede i byen, men det kãm masse på sammær.

Ja, sann e det i di fleste bye hæv. Men hva ha du lyst te å jøv etter vidvegåne?

-Jæ ska militæve i juli neste åv. Så bli jæ fæðj med skolen i juni, å så æ ðe vett inn i militæve i juli. Å så... ha jæ lyst te å ta det litt dævka. Så ska jæ i sjøfåsvæve, så få se voðan det... ja. Ta et å ðæv, å se om det bli ðo bachelor i fåsvæve, ellev om ska videve å studeve.

Så kan du jøv mye i fåsvæve.

-Ja, det æ akkvat det.

Ha du non andve hobbye du vil nevne?

-Glad i fisking. Fiskev en del. Innsjø. Nei, det æ innenlands å i sjøen.

Hva slags fisk e det?

-Alt mulig. Gjedde, øvet, tåsk. Alt som man kan få.

Ja. Hisøy, e det noe landlig, ellev e det boliomvåde?

-Nei, det æ jo-n øy, da. Ja, det æ-kke så mye landlig dæv. Det æ ganske sentralt. Det æv eh, nævmeste øy fva byn.

Gåv det buss, fåv eksempel, ut dæv?

-Ja, n-gang i timen. Di fleste dagev. No:n dagev æ det litt tungvint da. Så æ ðe fævjev å. Så det æv et tilbud til... kålektivtævanspø.

Fævje? Det e-kke noe bvo?

-Jo, men den æ lksom. Det æ fiv sjilometev vunt. 500 metev i luftlinje. Den gå væt 20. minutt, så den æ gvæi.

Du kjøve jo, men e det mulig å komme se vunt med sykkel i byen?

-Ja, det æ jo det. Men eh, så... ska jæi fva mæi ti byen, så æ ðe foð en 4-5 sjilometev. Ofte bæve ta jæ båt ellev fævje.

Like du å gå på skolen?

-Ja, vil e si. Like ðe sosiale.

Ja. Ha du noen fag du lige, fåv eksempel?

-Gym æ kanskje det gvøyeste. Bvæddidvæt, det æ jo ca. det samme.

Ha du non søsken fåvæstn?

-Jæ hæv en lillesøstev, så ha jæ [stesøsken]. Fåðelt på mamma å pappa.

Mhm. Like du å væise?

-Det jø jæ. væise ganske mye.

Вок pleie du å væise?

-Pappa ha [æilighet på [sydlig sted], så... væt dæv en del i åk. Åsså Tenekif, [utydelig], ha jæ væt litt.

E-av vævt [sydlig sted] to gange.

-Det æ gvæit dæv. Alt få vanj i sommev. 40 gvade væ dag.

Ja, det va vel hetebølge?

-Ja, så det va-kke så komfåtabelt. Men likev å væise vo som helst. Nåvge åsså.

Det e bva det. I fåvsvæve e det vel mest i Nåvge kanskje.

-Ja, men jæ håpe jo ut på-n båt da. væise litt no:våvek eller... føst skal i militæve, så vil jæ-kke i nævheten, da vil jæ oppleve no.

Ja, ja. Å fåvestn, hva syns du om ændalsdialekt? Ha du no tanke om det?

-Jæ ha-kke så mye tankev om det egentlig. Begynn å bli... fåsvinne mev å mev.

Okei.

-Besteføvdvæene mine ha dæn. Pappa-a-η ikke. Vet ikke om du mævke ηo på mæi.

Nei, litt. Litt, vet-kke.

-Ikke så mye i væt fall, vil jæ anta. Kanskje litt skæve-æv. Gå jo mev å mev mot bokmål eller østlandsk.

Ja. Så du tvov det e egentlig... nesten østlandsk nå?

-Ja. I væt fall... Man kan finne litt sånn fvolansdialekt å sånn. Hvis man komme [litt inn i landet, men i byen så æ dæ veldig lite. Blant unge.

Ja. Genevæsjø:nsfåvsvjell.

-Ja, det æ dæ.

Mævke du det på lævan?

-Noen lævæve ha [litt sånn, gamle språk da di rvæte litt mev sånn dæve, litt mev bvæit. Ha [litt... enkelte o:v å ting som di bvukev... som æ fva gammelt a i adalsdilektn. Så man mævke jo det på di som æv-æfvæ, åg æ [litt eldvæ, di-a ofte a:ηdalsdialekt.

E det no fåvsvjell på omvådan?

-Asså, ut på Твомøya fåv eksempel dæv rvæte man litt mev bvæit. Hisøy æ på en måte litt peneve, nesten feil å si. Ja... Det æ [litt fåsvjell, men ja... komme an på fåvældve å sånn, det æ ofte det som spillev den støste våln.

Ja, okei. Ja, du vet ikke noe om hva du kunne tenkt de å studevt ettev militæve?

-Eh, siviløkonomi, egentlig. En liten plan nå. Men det kommer... om jø trives sjempegåt i militære, å vil fåtsette dæk, så bli de jo foṭ at jø kanskje bli dæk. Jø æ åpent sinn, klav fåv alt egentlig. Men hvis jø føle de æ nok med et åv, så tenke jø å studeke siviløkonomi ette det.

Ja, ja. Å så fåvestn, e luvte på, e avendalsdialektn fåvsjelli fva gvimsta-dialekten?

-Ja. A:ndal, Gvimsta å Kvistjansan æ tve fåsjellie. Vet ikke helt voṭan jø ska beskive fåsjelln på di to, men man høve fåsjell hvis man ha to ved sia a vævandke. Så jø klavet å høve fåsjell på di to.

Å samme med Tvedstvan?

-Ja, det æ litt fåsjell dæk å.

Risøv?

-Vet ikke. sjenne ikke så mange dæfva. Men det æ fåsjell fva by ti by. Å sikkev mye støve fåsjell få 50 å sidn, men det bli nok mindke å mindke fåsjelløv. Men det æ fåsjell på di som snakkev dialekten.

Vil du si at, ja du mente at fåv eksempel blant unge, at det e mest østlandsk nå, kanskje?

-Ja.

Blant fovelvægenkasjon, e det mest søvlandsk ellek østlandsk?

-Kåmme litt an på. Veldig mange æ jo tilflytta hit. Asså, som mo-on min, hun æ egentlig fva [naboland], så hun ha i væṭ fall ikke noe a:ndalsdialekt. Men pappa åsså, han snakkev ikke veldig... men ofte di som ha vokst opp hæv hele livet å bodd hæv, di ha ofte litt bæieke, litt a:ndalsdialekt. Så jø vi si det æ ganske 50-50 egentlig.

Ja, [utydelig]. E det noe mek du vil legge te de mi ha snakka om? Ha du tenkt å bo i Avendal fåv vøsten a livet?

-Nei, ikke egentlig. Jø ha-kke no plane om det. Jø ta de som det kommer. Så som fa-an min åsså, han syns det æ få lite hæv. Han vi vekk. Så med én gang vi ha flytta ut, så flytter han. Men da æ d-ikke så mye hæv få mæi å væve. Så jø få egentlig se, sjæste en annen plass... Jø ta de som det kommer.

Ja, da. Du bli kjent med folk. Ja, nå e du jo snavt fævdi med skoln. Føles det bæ?

-Både åg. Eh, høṭ mange som savne de nå di æ fæ:dje. Jø tvo jø kom ti å savne det at jø alltid bli dætt opp på skoln å møtev kompisev væ dæg. Jø tvo de æ de jø komme-ṭ å savne mest. Å at man se tilbake på det gode man hadde, da, selv om det kanskje va litt sjedli å tvått. Å så æ de jo hyggelig å møtev kompisev væ dæg. Bli jo-kke det samme nå du æ fæ:dje.
Nei, det e sant, det. Ha deke fåvestn mye sånn lekse?

-D-ække så mye lekseø egentlig. Helst at vi få-n oppgave i timen få eksempel. Så få vi en time på å bli fæ:dji. Bli vi ikke fæ:dji, så bli de lekseø. En type sånn ting. Elle... at vi få en oppgave på en ti:şda, så ha vi to time få å jåbbe på, så kan vi da fæmføke på... et par ukeø sæineø. Et elle a-ant.

Ja. No annt e luktē på e det me... komme te dialekt e det dæø med "du". Asså å si, eh... "E ska banke du", ikkje sant? E det noe du kunne sagt?

-Kunne sagt på tull.

Ja. Du kunn-ikke sagt det?

-Nei, men det æ jo folk som sie de.

Ikkje di fleste, kanskje?

-Nei, det æ dji som ha a-aŋdalsdilekt. De sie de sånn. "Ska banke du", fo-ksempel. Det æ litt typisk.

Okei. Å så det dæø med "hoses", få eksempel, elleø "hennes".

-Jæ sie ŋåk "hennes". "Hoses", det æ... Få mæi så bæø skue de i hodet. Jæ vet et par kompriseø som sie litt sånne ting. At di... fāŋåşke oø elleø at di... Jø de sånn. Det føles natu:li få dji å si. Men...

Ja. Em, da e-i fæødi med spøøsmålan. E det no meø du vil legge te?

-Nei, jæ vt ikke.

De fleste som du kjenne e fæø Aøendal?

-Ja. Elle jæ sjenne folk fæø Gøimsta, Køistjansan, litt Osjlo å sånne ting å.

E du mye i Køistjansan?

-Nei, litt. Par gangeø, å dæø ut.

E komme jo fæø Mandal. Kunne du mæøke det?

-Jæ mæøka at du ikke va fæø A:ŋdal væ fall. Men jæ hadde ikke akkurat kunne sagt Mandal. Det tæo jæ-kke. Jæ tenkte at det va litt søøåveø.

Fåø eksempel "ikkje"... Sie man det på A:ŋdal?

-Man jøø det føø i væ fall. Sånn som "mi" i stedet fåø "vi". Det æ litt sånne dæø væø o:ø non gangeø. Å sånn Aøendal... ofte "æ", i stedet få "a".

Ja, ja. Men du ha ingenting a dette?

-Nei.

Okei. Ja fåø e undeøøøøø egentlig seks ting. Viøø som at di fleste a dæø kanskje ikkje haø...

-Nei, jæ tæo-kke noen a di andøø du ha snakka med ha de.

Nei, vikke ikkje så veldig sånn.

-Nei. Det blir mek å mek utvaska.

Ja... men det e jo gvæit. Så hva tvo du komme te å skje da? Ti åv? Tvo du det gåv videke i den vetinga?

-Jæ tippe neste generasjon, som vi fåv igjen, dæv tippe jæ det æ veldig lite. Så da... det bli jo mindke å mindke. Så jæ tippek... tippe nåk om 2-3 generasjonek, så æ de bave østlandsk. Nesten hele landet, tippe jæ. Nei, kanskje ikke i Tvøndelag å sånn, men... Dæv æ de jo mange som ha dialekt på en måte da, så da bli de litt annledes. Det æ litt meke kvæftig.

Ja, ja. Stemmek det. Men da e mi egentlig gjennom hvis ikkje du ha no mek. Ja.

9.9 André

Få nesten bave begynne? Det førkste e luvke på e... Ja, fåvestn, di spørsmålan e jo... Ståv hæv, det e bave sånn fåv å ha noe å snakk om. Å vok i Aåndal bov du?

-Bor egentlig i [stedsnavn i sentrum] jæ, rett i nærheten a skoln her.

Intvessant. Så da ha du veldig kåvt skolevei da.

-Veldig kåt skolevei, ja. Det æ åsså det eneste stedet jæ ha bodd.

E fåveldvan dine hæfva?

-Nei, fa:η min æ fra [by på Østlandet]. Mo:η min æ fra [by på Østlandet] å sånn. Så di ha flyttet hit.

Ja, e det non andke stede du ville bodd... om du skulle velge?

-Nei, asså sånn... F-min del a oppveksten så va de greit å bo her. Ha jo mye familie å sånn inne i [by på Østlandet] da, så hvis et ant sted hadde jæ kanskje bodd i det området. Syns det æ fint å vokse opp her.

Å du like denne skoln da, å gå hæv?

-Ja, kunne-kke sett f-mæi å gå på no an skole i A:ηdal væt fall.

Nei, ikkje Sam Aiede?

-Nei, jæ tror jæ hadde trives bedre her. Det æ litt splittet, det æ mye yrkesfag å sånn der, så tro jæ vil trives bedre her.

Å det e to avdelinge som e fåvståv det? E du i dn andvø øu?

-Nei, nå gå jæ bare her, så det æ veldig greit.

Det va en veldig sånn bkvatt bakk, da.

-Ja, det stemmer. Bli man vant til, heldigvis.

Mm, ska mi se. E det non aktivite du holder på med?

-Ja, jæ trener... litt.

På tveningsentv?

-Ja. Når været... Sesongen tilsie vø spille jæ golf. Det æ få vø meste det, altså. Jø [litt andre ting åsså, men ikke non spesifikke.

Du kan bave...

-Følge på her, ja? Nei, hva ha jæ lyst til å gjøre etter videregående? Da ha vø fall tenkt mæi i militæret føvste gang. Skal inn dit i juli.

Okei. Ska du i gavdn ellev i mavin elle?

-Ja, marinen, sjøfåsvare. Så æ vø litt sånn rekrutt der å sånn tenke jæ føvst. Så få vi se hva det bringer på. Litt lyst te å studere der åsså, faktisk. Så... kan jo vøre mulig det.

Det e nok luvst. E glemme disse spvøsmålan.

-Ja, æ kan bare gå gjennom di. Ja, jæ trives egentlig greit på skoln, jæi. Hvilket fag jæ liker, det variere ganske mye. Men alltid vøt glad i gym, da, selvfølgelig. Samfunnsfaglig økonomi... intresere jæ mæ for.

Kunne du tenkt de å studvø økonomi?

-Ja, det bli nåk det jæ får inn på hvis jæ ikke studerer i fåsvare, tenke jæ. Fåsvare føvst, å så økonomi senere.

Ja. Eh...

-Søsken? Jæ har, eh, to søstre. []. Liker å reise. Utnlands, så ha jæ vøt i år... Paris, Mallorca å Krakow, faktisk i år. Det ha vøt gøy.

Ha aldvi vøvt i Pavis sjøl.

-Veldig intresang by, mye å gjøre der. Trivdes veldig godt der.

Kan du spansk, ellev ha du no spvåkafag?

-Asså jæ hadde fransk på ungdomsskoln, så bestemte mæ for å ta spansk på videregående. Det gikk jo greit i de fagene, men det æ-kke noe jæi... Bære ikke så mye a det lenger. Det kunne jæ nå jæ hadde det, så ikke så mye nå lenger.

Litt synd.

-Ja, det æ [litt synd, æ helt enig.

Det e sånn det blir. Hva syns du om A:ndal?

-Jæ egentlig veldig glad i A:ndal, jæ. Veldig glad i å være på sjøen, så A:ndal er et fint sted.

Ja, ha dekke båt, lissom?

-Ja. Så jæ ska jo si det at, i disse månedene så æ de litt mindre å finne på hæ gysns jæ. Men, eh, hvæt fall om såmmæn så æ de virkelig fint å være i A:ndal, spø du mæi.

Det bli jo litt fæke folk i byan.

-Ja, det jø de. Så jæ tro-kke jæ kåmme t-å bosette mæi hæ nå jæ bli eldre. Men kanskje et sted jeg vil vende tilbake til om såmmæn elle no, få jæ æ veldig glad i å være her om såmmæn.

Ja.

-Så videre på turistattraksjoner. Jæ vet ikke om jæ mene no sånn skikkelig vesentlig. Kan jo væ fint å dra ut mot Mædø elle no, kanskje. Men sånn rundt om i byen så æ de [utydelig] nevnt no sæ:li.

Nei. Noen sa den dæke heisen. Den e omstøtt?

-Ja, det æ-kke no turistattraksjon, spø du mæi. Hakke væt mye oppi den, æ-kke mest intressange spø du mæi da.

Nei. Fin kjøkke va det.

-Ja, kirken selvfølgelig. Den æ jo veldig fin. Ja.

Å så e det jo litt sånn sto: by på en måte. Det e jo 45.000 elle noe.

-Ja, det æ jo det. Men sentrum æ jo-kke sånn ekstremt sto:t. Litt delt.

Men se: du liksom på A:ndal som et sentrum i se sjøl, elle se: du på Kvistjansan som no stø:ke sentrum?

-Ja, jæ vil jo si at Kristiansand er et større sentrum, altså. Det æ jo kjøpesentre rundt omkring i A:ndal å sånn, å du ha jo industriområder, på Stoa som åsså æ ganske store. Men det æ jo nede i byen det er resturanger å uteliv da, så jæ vil nesten si at det er sentrum. ja. Kanskje litt mer splittet enn mange andre byer.

Ja, okei. Det blæi jo ett fylke, e vet ikkje om man mævke noe te det.

-Nei, ikke for min del. Kanskje mer for... at non a mine foreldre ha [agt merkt til det, at det æ slått sammen kontorer fra Kristiansand å A:ndal å sånn. Men f-min del så æ de ganske likt.

Ja. Så, va det lett å komme se vunt i byen å sånn med sykkel få: eksempel, e vet ikkje om du...

-Ja, sykkel æ jo veldig... altså som sagt så æ jo sentrum så lite at du krysse jo egentlig byen på ti minutter, så med sykkel så æ ðe ingen problem.

Litt bakkete.

-Ja, ska sies at... Få vente det.

Ja. Men så va det det med dialekten, asså... Hva syns du om, ellek hva tenke du om aændalsdialekten?

-Nei, pæsonli så æ:-kke så veldig fan av den. Det variere jo litt med den, s-hvis du... utover mot kanskje Saltrø å Æidehavn, folk opp i 30-å:ne, kanskje en litt annledes dialekt enn det jæ ville sagt folk fra med bykjæ:η i 50-60-å:ne. Å jæi æ-kke så veldig fan a dn, syns dn æ [litt... jæ syns ikk-dn æ så pen.

Blæi jo litt pakodiévt.

-Ja, sånn to par i Eia å...

Men hak du lissom en dialekt, elle vokdan?

-Nei, ville ikke sagt det. Standard østlandsk, elle hva man kalle ðe.

Ja. E det no fåksjell på unge å gamle, du va litt inne på det?

-Ja, altså det virke jo såm at dialektene fåsvinner mer å mer. Så da... Jo eldre du er, jo mer bære ðu a dielekt, hållt e på si. At det ha fåsvinnet med åeηe. Det ska jo sies at noen områder i byen ha mer... dialekt enn andre da. Så vennene mine som æ fra området ha-kke no sæ:li dialekt, men mange andre på skoln som kanskje komme fra Rykene elle ηedenes, bo[åve ðær, ha ða... oppleve ði ha me ðialekt da.

Ja, så det e mest udnfåv byen kanskje?

-Ja, altså Rykene æ jo et litt me [andli område da, så væ[fall jæi føler at det æ me ðialekt der.

Ja. Nå ha det vævt litt sånn fåksjellie stede disse folkan ha vævt fva, som ha deltatt. Åsså kan du se fåksjell på, fåv eksempel Grimsta. Vil du si det samme dæv, at det e-kkje så mye dialekt, e det fåksjell fva byan?

-Ja, væ fall di jæ møte folk fra Grimstad snakke som regel likt som meg, da. Jæ merke jo selvfølgelig noen endelser å ord di kanskje bruker fåsjelli. Det æ i Aendal, få så vidt, at... sikket mine foreldre som ha påvirket mæi sånn da, at jæi snakke[, ha ηoen anne[edes endelser enn mange, men væ fall hæffra.

Ja. E det som vewel skæ-æv ellek e det vulle-æv?

-Skarre-ær, det æ mange som gjør, selv om de snakker relativt likt som mæi. Jæi rulle jo me: ða. Så æ ðe, vætfall få mye a vennene at det æ mindre a-ender enn di fleste da. Så kanskje... det æ nåkk foreldrene mine igjen som påvirker.

Ja, ja. Åsså det dæv med "du", altså det dæv med "e ska banke du", ikkje sant?

-Ja, det æ veldig stereotypisk.

Ja. Det e-kke noe du kunne sagt.

-Nei, da ville jæ helle sagt "dæi" eller...

Men du kjenne folk som ville sagt det, som e unge, som kunne sagt det, som "du".

-Ja, det kan jæ kjenne meg inn i. Så æ ðe mange som sier "ho", for eksempel. Mange fra A:ndal som bruke ðe, vil jæ heller ikke sagt, men...

Okei, så det åsså liksom "hoses", høve du det?

-Ja, det kan jo være at noen bruke ðe nå ði ikke sier "hun", at di lage litt sånne forenklete ord, ja.

Okei. Ja, mævke du lissom på læve at di... ha di ofte dialekt?

-Ja, jæ merke ðe faktisk at non lærere, i væt fall di som æ hæffra, ha me: ðialekt.

Selvfølgelig æ ðe jo lærere fra andre steder i landet som åsså bære ðielekt dæffra, men kan høve ðe tydelig på noen som æ hæffra, i alle fall.

Ja, det e klævt. Åsså e, altså hvis skull sagt, om avendalsdilektn e som heilhed mæv østlandsk ellev søvlansk?

-Nei, skarringen kan jo være ganske vesentlig da. Men tonefallet, altså sånn Kristiansand kontra A:ndal, æ ganske ulikt asså. Så da vil jæ jo si at det helle mer mot Østlandet igjen. Men, eh, skarringen kan du jo kanskje si at det... deler kanskje litt på midten her.

Man høve jo det ganske føvt. Men e hav jo fåv eksempel "ikkje", ville du sagt "ikkje"... E det ditt inntvikk at folk pleie å si "ikkje"?

-De fleste "ikke", tenke jæ. Ikke mange av mine venne væt fall, som sier "ikkje", men...

Nei da. Ja, men nå e mi gjennom disse spørsmålan, tvo e. Ha du noe du vil legge te, sånn...

Om det e noe e-a snakka om, elle no annt?

-Nei, ikke som jæ klar å tenke på. Hvis ikke du ha noe du ønske vi ska snakke om?

Nei. Bæve to minutt igjen, da. Hvis mi kunne snakket om... hva som helst. Fåv to minutte.

Like du å se no serie elløv?

-Ja, seri å... Jæ æ litt mer glad i film, egentlig. Serie kan ofte ta litt lang tid få mæi fø ði blir intresange. Jæ ha jo sett en god del serier å, det æ-kke det.

Hvilke filme?

-Mye med Leonardo DiCaprio æ jæ veldig fan a.

Ja, han e god.

-Litt sånn Christopher Nolan. Ganske interessant, syns jæi. Brad Pitt åsså æ jæ veldig fan a.

I det siste ha jæ sett på "Ocean's Eleven" å "-Twelve" igjen. Di æ veldig gode filmer, syns jæ. Så litt der man... "Inception" å dæ man lete titt etter plåtte, da. Ganske gøy.

Hva syns du om "Interstellar"?

-Det æ åsså ganske fan a. Litt kul, voðan den blander inn litt sånn naturfaglige ting.

Ja, ja. No sekie?

-Den siste serien jæ-a sett kanskje... fædji "Breaking Bad", da.

Den e absolutt veldig god.

-Veldig. Den æ veldig intresan spø du mæi. Litt kult at det ikke bli sånn... Litt åvefladisk, selvfølgelig, nå du ser en lære som blir narkobaron. Men det æ litt sånn... Du ser liksom at det balle på seg hele tiden å virker... Ganske kult konsept.

Har du som regel felles interesse med di i klassen? Det va mange som gikk kunst.

-Nei, vi ha litt blanningsklasse nå. Så di dele jæ kanskje ikke like mye interesse med. Men den andre delen ha jæ veldig mange venner i. Så di dele jæ absolutt mange interesse med.

Da ha mi egentlig det mi tvenge, sikkevt.

-Ja, bra.